

*Fallna
änglar*

Fallna änglar

historien om en mordkomplott

av Christian Lanciai (1990-91)

Copyright © Christian Lanciai 1991

Canto I

Jag vaknade tidigt en morgon i fängelsecell. Den var liten och trång, det var kallt och det drog, men det var högt till taket, och ställde man sig på min cells lilla bord kunde man titta ut genom fängelsegluggen. Jag kunde ej avhålla mig från att göra det. Alldeles tidigt på morgonen var det, jag gissar att klockan var ungefär åtta, och gryningen dånade utanför. Men det var ej endast gryningen. Utanför fästningens fängelse svallade havet i gryningens storslagna frihet och frid, och det eviga ruset från skummande bränningar fick mig att omedelbart smälta in i det eviga. Plötsligt så kände jag på något sätt att jag var mer än hemma. I detta cellfängelse sutte jag gärna på livstid.

Jag började så tänka efter. Vad gjorde jag här? Hur i all sin dar hade jag väl kommit hit? Mitt osaliga minne var helt såsom bortblåst av detta mitt saliga uppvaknande. Men så mindes jag några detaljer. Jag mindes ett urspårat tältmöte med halleluja och kvalificerad extashysteri, men det var något samtidigt med detta minne som inte helt stämde. Det var något ovanligt avvikande med det stormiga tältmötet. Det hade bjudits på alkohol och ej på alkohol endast. Det hade berättats de mest ekivoka och utmanande anekdoter.

Med ens stod mitt minne framför mig i klaraste dager igen. Jag befann mig på fästningen i gamla Varberg och hade förpassats till denna totalt ointagliga fästnings beryktade fängelse. Varför? Vad hade jag gjort?

Jag var verkligen en skuldbelastad förtappad och utkastad syndare. Baksmällan vittnade våldsamt därom. Visserligen så hade ju samtliga deltagare vid det tältmötet stört det ordentligt, men jag hade dessutom grovt profanerat det genom att göra mig skyldig till ren romantik musikaliskt. Förvisso så hade var gäst dragit sitt strå till stacken. Var människa hade haft något att vittna om. Stadens fiskal hade vittnat om Israels barn, hur de vandrat i öknen i evig oändlighet och bara livnärt sig på torra nötter, allt enligt den Heliga Skrift. Tänk er! Allt vad som fanns där att tillgå i föda var nötter, små torra förskrumpna och hårda förstenade nötter, allenast och blott i all oändlighet. Tänk att leva i fyrtio år blott på nötter, antagligen då hasselnötter. Måhända fanns där någon valnöt ibland dem, men absolut ingen pistagenöt. Ja, föreställ er att behöva befara en öken i fyrtio år och som färdkost allenast ha nötter. Men de överlevde på nötter. Den valnöten räddade dem, och de hade fortfarande tänderna kvar, när de kom till det Heliga Landet, där äntligen någonting annat fanns än bara nötter. Så klarade sig ett helt folk på att under en hel tapper generation, kanske tidernas främsta och härligaste, överleva på ingenting annat än rötter. Förlåt, sa jag nötter?

Och andra vid mötet uppfyllda av anden stod upp helt spontant för att vittna om liknande heliga saker. Där vittnades om den namnkunnige judiske violinisten, som plötsligt i London en söndag stod där med en överstämd brusten sträng på sin fiol, och varenda musikaffär i hela världsstaden stod stängd och tom. "Finn för Guds skull en judisk affär som har öppet!" bad violinisten sin tjänare, "kanske i East End!" Och tjänaren sökte och fann vad han sökte. Där fanns i det djupaste mörkret i East End en dunkel affär med en klar violinskylt som hängde på väggen mot gatan, och just den affären av alla såg ut att ha öppet. Eureka! De skyndade dit, gick förhoppningsfullt in och fick träffa affärsinnehavaren, men denne var mycket ledsen. "Det är mycket olyckligt att jag ej kan få betjäna två så fina herrar," ursäktade han sig, "men de enda strängar som jag brukar åtgärda är navelsträngar å nyfödda judiska gossebarn." Han var en omskärare, ett slags judisk och manlig men nödvändig barnmorska. "Men," sade då den namnkunnige violinisten, "vad menar min herre då med sin affärsskylt??!!" Affärsinnehavaren visade en ännu mera olycklig beklagande min och fick fram: "Men min herre, vad menar ni att man i min bransch i stället kan skylta med?"

Allt mera heliga blev anekdoterna. En vacker moder steg upp och berättade: "En äkta man tog sig före att för första gången bedraga sin hustru. När han låg med sin älskarinna i hennes hus vågade han fromt bekänna sitt brott. "Vet du vad," sade han. "Jag är gift." Och hon svarade lika fromt: "Det är jag också." "Men var är din make då?" frågade mannen. Hon svarade uppriktigt: "Han ligger hemma hos sin älskarinna som han haft nu redan i månader, och de är säkra på att du i natt ej är hemma."

Så fortsatte festen i allt mera uppsluppen glädje och under ett ständigt inmundigande av de läckraste drycker, som öl, vin och brännvin och punsch, medan rätterna avlöste festligt varandra. När kaffet och tårtorna blivit serverade var det seriösa programmet förbi, det sjöngs mera profana romanser och gluntar, och slutligen inleddes dansen med fullständigt upplöst bankettordning.

Efter ett antal förfriskande drinkar så kröp det ur gästernas hjärtan fram djupare känslor och tankar. Det visade sig att mitt värdpar tyvärr hade ett ej så litet problem. Deras enda barn, en klok, begåvad och brådmogen flicka i nittonårsåldern, var ute på vift icke blott i Europa. Hon hade dess värre försvunnit i Indien. Det sista livstecken som de hade hört från sin dotter var ett brev daterat i Delhi för ungefär tre-fyra månader sedan. De visade för mig det brevet. Den resande dottern bad sina föräldrar att icke bekymra sig för henne och att hon nog skulle snart höra av sig igen. Brevet var mycket rart, och det vittnade ömt om den dotterns välmenande och konstruktiva begåvning och sinnelag. Men vad var hennes påföljande öden och äventyr? Hon hade alltid haft en mystisk längtan till det alltför fjärran Tibet. Hade hon blivit våldtagen eller bestulen och hamnat i knarkares sällskap? Med fog var föräldrarna mer än ifrån sig av oro.

Väl medvetna om att jag var en erfaren och högst effektiv resenär tog de därefter det andra steget. Var det inte möjligt för mig, som ju hade så goda kontakter i utlandet, att kanske inleda forskningar i flickans öde och kanske själv resa till Indien och söka och finna och hämta den gåtfullt förlorade dottern? Jag ryggade genast tillbaka naturligtvis. Jag kunde icke bedröva dem med att ge dem ett blankt nej till svar heller, men jag bad åtminstone att få betänka ett sådant projekt, som jag teg om att verkade hopplöst.

Men det var tyvärr icke allt. En av de andra gästerna visade sig vara en nära vän till min gode vän den mycket framstående pianisten Leif Bergman, min skolkamrat, som jag i alla år hållit kontakten med. Vi diskuterade honom naturligtvis. "Hoppas att han har det bra var han än är idag," sade gästen. Jag häpnade över hans tonfall.

"Du talar om honom som om han var död," sade jag.

"Har du då icke hört vad som hänt honom?"

"Nej?" Och min oro blev avsevärt stegrad.

"Han har hoppat av sin karriär, och idag vet ej någon mer var han befinner sig."

Genast blev Leif mer än levande för mig. Han brukade årligen göra turnéer i hela Europa. Han hade jämt skickat mig vykort från alla de länder som han konserterat och trivts i. Men han hade ej sagt ett ord om en ny turné detta år. När vi sist träffats i maj hade han icke knystat ett ord om sin framtid. Han hade tvärtom verkat nere, men jag hade struntat i att ta hans svårmod på allvar.

"Och varför har han hoppat av sin karriär? Och när gjorde han det?"

"Han försvann efter midsommar. Därefter har ingen mera hört någonting av honom."

"Har han då lämnat sin bostad och sin ateljé vind för våg?"

"Nej, hans hyror är noggrant betalda för resten av året. Jag råkar själv ha en reservnyckel till hans lokal."

"Tror du han lämnat hela Europa bakom sig?"

"Han älskade bara Europa. Jag tror därför icke att han övergivit Europa. Han hade ju vänner i minst sagt varenda betydande stad."

"Han borde i så fall nog lätt kunna spåras."

"Ja, om vi exempelvis kunde få tag på en anteckningsbok med adresser och hans mer privata kontakter."

"Vi kanske kan hitta en sådan där hemma hos honom."

"Du har då ej något emot att tillsammans med mig gå och snoka?"

Det var väl det sista jag mindes av festen. Det följde därpå ett diffust antal groggar, och därefter var allting svart tills jag vaknade hemma i världens mest ljuvliga och underbara befriande fängelse. Men det var bara ett vandrarhem. Flera av gästerna hade logerats i samma exotiska byggnad och vaknat som jag kanske med lika sällsynta sensationella och säregna känslor.

II.

Vad hade det tagit åt Leif? Varför hade han stuckit? Han var den mest öppna och glada av musiker, en äkta levnadskonstnär, idealisk som mänska och musiker och såsom skapad enkom för musiken. Han hade ej någonsin haft några motgångar, men likväl hade han alltid förblivit en anspråkslös musiker helt fri från later. Han hade ej någonsin givit konserter för stora publik, han hade som sitt element små intima salonger, och hans största kärlek var kammarmusiken. Han hade gjort inspelningar, men de var svåråtkomliga, ty de var sällsynta och efterfrågade. Aldrig förr hade det hänt att han bara försvunnit.

Tack vare den utmaning som låg i att efterforska hans öde så kunde jag ej ge mitt värddpar ett fullständigt nekande svar. Jag var tvungen att meddela dem att det faktiskt fanns för mig en möjlighet att i de forskning som förestod mig i Leifs fall det även fanns kanske en möjlighet att kombinera dem med efterforskningar i deras dotters försvinnande. Jag kunde ge dem en glimt av ett hopp, inget mera.

Men jag och min nya vän hade omedelbart tur. I lokalen som tillhörde Leif och som min nye vän hade nyckel till fann vi till vår stora häpnad en faktisk adressbok som innehöll alla Leifs europeiska vänners adresser och även i de flesta fall telefonnummer. Men varför hade då Leif lämnat kvar sin adressbok? Mysteriet blev

därmed om möjligt än dunklare och ännu mera oroväckande. Alltmer liknade hans bråda uppbrott en flykt i panik. Ifrån vad och till vad?

Men vår tur höll till vår synnerliga förvåning otroligt nog i sig. Naturligtvis ringde vi genast omkring i vår världsdel för att kanske någonstans få något spår, och det slumpade sig att vi genast fick napp. "Vart begav sig Leif helst?" ställde mig min vän frågan, och jag visste svaret: "Athen." Alltså ringde vi först av allt till en adress i Athen, som var till något sekundärt härbärke av tvivelaktig kaliber, men värden där svarade genast att Leif hade varit där. Han mindes svensken alldeles förträffligt bra, ty svensken hade tyvärr lämnat efter sig något, och nu blev vår värd i Athen mycket glad för att vi hade ringt, ty då kunde ju han få adressen till Sverige. Vad var det då Leif lämnat efter sig? Någoting otydligt skrivet på utrikiska, kanske svenska, en liten men mångsidig anteckningsbok.

Genast sade vi: "Skicka den inte! Vi kommer till er!"

Och vi flög till Athen.

Detta härbärke låg bland de mera frivola kvarteren var andra mer billiga, ruffiga och tvivelaktiga härbärgen gjorde sig ökända mellan Omonia och järnvägsstationen. Vårt härbärke hörde till de allra billigaste, primitivaste och minst inbjudande, lämpligt i närheten låg det en typisk bordell som såg ut att ha öppet hus dygnet runt, men vårt förnäma hotells värd var helt öppenhjärtlig och tillmötesgående. Omedelbart fick vi komma till Leifs sista rum i Athen. Det var ett ganska rymligt rum med fyra väggar, där hade han legat tillsammans med tre andra främlingar, och detta rum var väl primitivt, unket och instängt. Det fanns ingen utsikt fastän det fanns fönster, och dörren till brandtrappan och en balkong där var låst. Det fanns en enda lampa i rummet som saknade lampskärm som hängde i mitten av taket och ett enda litet bord med plats för en och en stol. Det var allt. Garderoben var utrustad med endast en stackars klädhängare som var krokig, och badrummet med toaletten, som låg längre ut i en mörk korridor, var gemensamt för hela den våningen. Här hade Leif både levat och sovit och skrivit.

Den anteckningsbok som var kvarlämnad väckte ytterligare vår förvåning. Det visade nämligen sig vara en mycket utförlig resedagbok. Varför hade han lämnat den kvar? Hade han haft så bråttom att han hade glömt den? Det fanns även en annan möjlighet: hade han kanske med avsikt på detta sätt lämnat ett spår efter sig? Hur som helst, vi två kastade oss genast givetvis över den spännande resedagboken.

III.

Jag mindes så väl sista gången jag träffade honom. Vi hade då talat om kärlek. Det var ganska sällan han hade för mig visat en sådan öppenhet.

"Hur kan du leva så ensam som ungar så länge? Du är ju snart fyrtio," hade jag sagt till min vän pianisten i smoking. Han hade just givit en kammarkonsert, och vi satt lugnt tillsammans och rökte cigarr i Odd Fellows lokaler.

"Min vän," sade han, "tyvärr klarar jag mig inte utan mätresser. Det är mitt livs svaga punkt som jag tyvärr alltid skäms för."

"Det är väl ej något att skämmas för. Annars så brukar ju manliga framstående pianister tyvärr vara homosexuella."

"Jag är väl bekant med den yrkessjukdomen. Men musiker kan aldrig klandras för det att de ofta är homosexuella. Vad är väl musiken om ej endast kärlek? All kärlek är hopplöst erotisk och kompromisslöst sexuell. Alla kärlekens dyrkare slutar som slavar åt Venus. Den hopplöst erotiska driften är hennes förbannelse över den

mänskliga rasen. Apollon är dock hennes överman. För att försöka få fram något alternativ till den köttsliga kärlekens obotliga slaveri har han uppfunnit konsten, kulturen, musiken och själen. Hans närmaste tjänare var snillet Orfeus, som Dionysos lät mördas. Den oemotståndliga Orfeus var icke homosexuell, men han införde och etablerade den enbart själsliga kärleken som han gav formen musiken. Men även som uttryck för själslig, gudomlig och oköttlig kärlek allenast är konsten, musiken och all kultur den även hopplöst erotisk. Rätt ofta blir till och med kärleken ännu mer sexig, erotisk och oemotståndlig ju mera rent själslig den är. Mitt liv är den mest själsliga, sköna och rena musik som är möjlig, men ju mer gudomlig den är, desto mera beroende blir jag av kvinnorna."

"Upplever du det som någonting negativt?"

"Nästan. Jag spelar ej lika bra efter en kärleksnatt som efter en längre tid av askes. Jag blir säkrare, skickligare och mer nöjd med arbetsresultatet ju längre tid jag kan avhålla mig från erotik. Just därför mår jag alltid bäst när jag reser och anstränger mig med att aldrig få någon tid över för lättja."

"Men hur kan väl kärleken negativt påverka någon musik?"

"När jag arbetar efter en kärleksnatt är jag mer aggressiv, kritisk och otålig än när jag arbetar under en tid av from renlevnad. Man kan naturligtvis se aggressionen som en icke ensidigt negativ faktor, den innebär ju även stark energi; icke heller är mer sträng kritik blott av ondo. Men otåligheten är nästan en plåga. Man är icke musiker för att av sitt musicerande uppfyllas av nästan destruktiv, olustig och föga angenäm vrede."

"Med andra ord: kärleken ger dig precis alla vanliga former av olustigheter som alla vanliga äktenskap innebär."

"Ja, det kan man faktiskt säga. Då föredrar jag faktiskt renlevnaden och Apollon, kulturen och idealismen och själens upphöjande ovan det köttsliga. Men även all sådan strävan är kärlek allenast, som förr eller senare alltid drar ner en till kvinnornas sänglakan åter och sexualitetens ohyggliga slibbighet, så hur högt mannen än strävar i renhet och själslighet är det nog lika bra att han ändå alltid samtidigt lever i vanligt naturligt och hälsosamt äktenskap med någon kvinna som han alltid kan visa uppriktig kärlek."

Vi drack upp det sista ur våra väl tilltagna groggar och avslutade våra läckra cigarrer. Men hur klart han ändå bekant sig till kärlekens enda naturliga villkor i livet så fanns där likväl någon motsägelse, ty det faktum stod kvar att han ännu som fyrtioåring var ogift och aldrig ens haft någon sambo.

IV.

"Min flykt i panik heter mord. Mera vet jag ej själv. Jag vet bara att jag är en mördare, och jag har rest iväg blott för att mördas. Och mera kan jag inte avslöja ens för mig själv."

Denna gåtfulla inledning fick oss att spärra upp ögonen. Leif en beräknande mördare? Omöjligt! Och vi var nästan beredda att avbryta läsningen genast. Så rädda blev vi för att få veta mera om kontroversiella och farliga saker, ty de mest förfärliga farhågor väcktes omedelbart upp till ett fasansfullt liv av hans resedagboks första rader.

Ett mord hade nämligen skakat vår stad innan vi hade lämnat den. Ett? Kanske två. Kanske det var ett dubbelmord eller två olika mord. Saken var mycket dunkel och enligt polisen totalt outredbar. Två lik hade nämligen påträffats i en kloak. Dessa

lik hade varit högst olika och även mördade på mycket olika sätt. Längst ner låg det en alldeles ung man som hade dött genom en överdos rent heroin, men på honom så låg det en märkvärdig kvinna. Hon var mycket känd som ett original, och till smeknamn så hade hon haft "kejsarinnan". Hon var medelålders med midjelångt hår, mycket duktig som omhändertagerska av handikappade barn, en bisarr, mycket fåfång och ganska besynnerlig dam, som dock även var känd för sin mildhet och godhet och stora generositet, och det var absolut säkert att hon ej någonsin haft någon fiende. Hon hade haft ett långt äktenskap bakom sig som dock ej gav några barn, hennes man hade efter en välordnad skilsmässa gift sig på nytt och fått massor med barn, hennes liv var så rent och så fläckfritt som hennes lekamen och blod, inga spår efter droger och aldrig en kontrovers i hennes liv. Det var gåtan: här låg älskvardheten själv strypt i kloaken tillsammans med en yngre man, som låg död i en överdos knark, fastän han icke heller var känd som en nyttjare av något sådant. Tvärtom hade han starkt uttalat sig mot varje form av narkotikamissbruk.

Det här var blott ytan av det mycket dunkla mysteriet. Vem hade väl lyckats med att transportera två lik från två olika orter och osedd fått ner dem i gatukloaken? Det måste ha varit ett sällskap, ty två starka män hade minst krävts blott för att få upp avloppslocket. Och därefter hade de två stackars kropparna tryckts ner och pressats med omänsklig kraft ner i avloppet, på samma sätt ungefär som gorillan i Poes deckarklassiker pressade upp ett kadaver i en skorstenspipa. Det hade ej påträffats några spår alls, ty det hade i tre dagar regnat ordentligt förrän liken hittades, då stadens renhållningsverk hade märkt något stopp, någon värre blockering i avloppssystemet, som medfört att all gatans vatten ej runnit ut i vanlig ordning men samlats i pölar och i svåra sjöar av pölar i stället. Det hade ej blott varit löv som täppt till brunnens gångar, och så hade liken påträffats.

Vad som var kusligt var att den så sorgligt och hemskt förolyckade mannen var Leif Bergmans granne, som bott precis ovanpå vår pianist. Det var efter att Leif lämnat staden som liken hittades. Ännu mer kusligt var det att min vän kände till vad som kunde ha varit ett logiskt motiv för Leif Bergman till att ta sin granne av daga. Den märkvärdiga och högst anmärkningsvärda berättelsen fick jag nu höra av honom, och den följer genast. Men det var dock fullständigt otroligt att Leif själv kunde ha utfört en sådan besynnerlig våldsgärning, som absolut måste ha krävt ordentliga kroppskrafter och även medhjälpare, kanske flera. Och damen, den älskvärda originella och gåtfulla kvinnan som låg där i brunnen och ovanpå mannen? Hon bodde ett antal kvarter därifrån, och hon måste ha släpats ett avsevärt stycke. Kloaken låg ungefär tjugofem meter från den unge mannens hus och kanske tre hundra meter från kvinnans.

Naturligtvis var det dock misstänkt att Bergman rest bort kanske samma dag som mordet hade begåtts och ett par dagar innan de två liken upptäckts. Det var ganska klart dock att båda dött ungefär samtidigt. Att kvinnan mördats var säkert. Om även den olycklige kavaljeren, som var kanske tjugo år yngre, var mördad han också var däremot osäkert. Man kunde med samma osäkerhet påstå att någon tagit hans liv med att ge honom en drastisk överdos som att han tagit den själv. Båda alternativen var ganska så osannolika. Det fattades dessutom varje tillstymmelse till något spår av motiv i de båda olyckliga mänskornas död. Varken spår till brott eller motiv till brott kunde uppdragas i något av dödsfallen. En sak var säker allenast: att stadens polis fått sig myror i skallen och sömnlösa nätter med kroniska mardrömmar nog för ett år minst framöver.

V.

Det här var nu den mycket märkliga skildring från Bergmans liv som min kollega inte ännu ville berätta allt om men som gradvis framgick ur de laddade resedagboksbladen:

"Min hemlighet är fruktansvärd och desto mera fruktansvärd emedan jag ej känner till den, men jag bär den i mitt hjärta, och den värker som en inplanterad metastas som en dag måste explodera. Jag vet blott att min hemlighet bär etiketten mord. Vem jag har mördat, varför, och vem jag skall mörda har jag ingen aning om. Jag vet blott att jag bär ett mordtungt öde inom mig som jag ej själv kan kontrollera.

Söderut gick min panikartade flykt. I Köpenhamn blev jag nödsakad till att vänta för att byta tåg, men denna stads centralstation är ganska otäck och ett ruskigt ställe med otaliga fördolda korridorer mellan tröstlösa otaliga förvaringsboxars rader, och att stanna där för länge är ej roligt. Restaurangen kan man sitta på, men klockan tio stänger den, och sedan är man hänvisad till nattkaféet, där det aldrig gives någon frid, ty atmosfären misshandlas ihjäl av ständig rockmusik från obönhörliga högtalare som psykiska torteringsinstrument. Emellertid fanns det ej någon annanstans en lördagkväll i Köpenhamn för en bedrövad främling att ta vägen efter klockan tio.

Jag satt tungt vid bordet och led alla världens musikaliska tänkbara kval med blott en illasmakande kopp kaffe som misslyckad tröst när en ung herre visade sig mitt emot vid bordet. Med ett trevligt leende och artigt lyftande på hatten frågade han mig på svenska om han kunde slå sig ner vid samma bord som jag. Jag hade inga invändningar alls, emedan han så tydligt var en man man kunde prata med. Och vi begynte genast tala med varandra.

Vårt inledningssamtal började konventionellt och artigt, vi berörde ämnet kaffe, restaurangens omänskliga oväsen och annat oväsentligt trams och ytligheter, tills han överraskade mig med att säga:

"Ni ser oroad ut."

"Gör jag det?"

"Jag vet vem ni är. Ni är pianisten Leif Bergman."

"Och vem är ni?"

"Det spelar ingen roll. Men jag kan hjälpa er."

"Med vad?"

Han var mycket lugn när han sakligt konstaterade:

"Ni har flytt från Göteborg i panik emedan ni där har begått ett brott."

"Tala då om för mig vilket brott jag har begått, för jag vet det inte själv."

Han log avspänt när han förklarade:

"För det första kan ni ta det fullständigt lugnt. Ni är fullkomligt oskyldig till det brott som ni har begått."

"Hur kan jag vara det om jag har begått det?"

"Ni var inte medveten om vad ni gjorde när ni tog livet av er granne ovanför."

Jag blev slagen av häpnad och frågade genast med förmodligen utstående ögon:

"Är han död?"

"Ja."

"Och jag tog livet av honom?"

Han fortsatte med samma lugna avspända saklighet:

"Ja, men det är omöjligt att bevisa, och ni var inte själv medveten om när det hände. Men ni måste dock komma ihåg att ni förberedde er inför detta mord månader i förväg."

Han tycktes veta allt om mig, och jag visste ingenting om honom. Det var nästan orättvist.

"Vad vet ni mera?" frågade jag osäkert.

Han smålog igen. "Min vän, ta det alldeles lugnt. Ni visste ju inte ens att han var död. Jag kan själv vittna om er yttersta förvåning och om hur fullständigt äkta och övertygande den var när ni först här i Köpenhamn fick veta om er grannes död. Ingenting kan binda er vid brottet, som inte ens har kunnat bevisas vara ett brott. Men oturligt nog kom det en kvinna på besök till er när dådet var fullbordat."

Jag blev på nytt förskräckt. "En kvinna?"

"Ja, en något äldre kvinna som hade nyckel till er lägenhet och som begagnade den just i det mest olämpliga tänkbara ögonblicket."

Jag flämtade. Det fanns bara en sådan kvinna. Jag frågade dumt: "Vad hände?" Ty själv visste jag ingenting.

"Ni mördade henne också."

"Gud! Det får inte vara sant!"

"Tyvärr är det sant. Ni lyckades över all er egen förväntan. Ni mördade två personer och lyckades göra er av med liken utan att lämna något spår efter er, utan att något kan binda er vid mordet och utan att ni ens själv visste om det, varken under brottets utförande eller efteråt."

"Men hur är allt detta möjligt? Och hur vet *ni* allt detta?"

"Min vän, jag hjälpte er med programmeringen av er. Jag har alltid förstått er. Därför har jag även alltid varit ytterst noga med att utplåna varje minne hos er av mig. Men nu behövs det inte längre. Ni har lyckats med allt och avancerat i graderna. Nu förestår er högre uppgifter."

"Vem är ni?"

"Tids nog får ni veta det. Men äntligen till saken. Vi har ett viktigt uppdrag åt er av världshistorisk betydelse. Därför ber jag er vänta på mig vid järnvägsstationen i Hamburg."

"Varför skulle jag göra det? Ni kan inte påtvinga mig uppgifter som jag inte själv frivilligt vill göra."

"Tänk på vårt samtal. Tänk på vad jag vet om er. Jag tror att ni kommer att ställa upp."

"Jag är inte så säker på det. Ni säger ju själv att ingen kan sätta fast mig."

"Just därför är ni så lämplig för uppdraget. Jag tror att ni frivilligt kommer att acceptera det. Er nyfikenhet om inte annat kommer att driva er därtill."

"Ni kan inte programmera mig."

"Nej, men ni kan programmera er själv. Farväl, Leif Bergman."

Och han steg upp och avlägsnade sig. Hela hans väsen vittnade om bara den lugnaste saklighet. Han hade mig fast i ett äventyr som jag själv inte hade något begrepp om vad det kunde röra sig om. Men han hade rätt. Han hade åtminstone gjort mig nyfiken.

"Vänta!" skrek jag och rusade upp efter honom. Han vände sig om och log mot mig. "Har jag glömt något?" sade han.

"Om vi ändå ska träffas i Hamburg," sade jag, "varför inte lika gärna träffas redan i morgon igen här i Köpenhamn?"

Han log och lovade återkomma till stationen vid lunchtid följande dag.

VI.

Han tog mig med till en särskild krog vars like jag aldrig upplevat förut. Den låg ute på Amager inom ett gammalt kasernområde som verkade ha blivit någon sorts fristadsområde för original, konstnärer, utslagna och asociala. Så fort jag kom inom området erbjöds jag att köpa hasch, men jag var inte intresserad.

"Varför har du fört mig hit ut?" frågade jag.

"Här finns stadens trevligaste krog." Och vi gick in på ett obeskrivligt sjapp som faktiskt var mycket originellt men primitivt. Inte minst originella var alla gästerna där, samtliga var vad man skulle kunna beteckna såsom särlingar, men alla hade det gemytligt, och vi föll in i stämningen.

"Berätta nu varför du har fört mig hit."

"Detta är Skandinaviens underjordiska hjärta. Detta är Christiania, där de flesta är narkomaner, och hit kommer man från hela Skandinavien och Nordeuropa för att odla drogkontakter och för att kanske försvinna från samhället och gå under jorden."

"Vem är du?"

"Har du faktiskt inget minne av mig?"

Jag betraktade honom än en gång noga. Han hade ett alldeles ovanligt trevligt utseende med ett mycket gott leende under en ganska buskig men välväxt mustasch. Hakan var renrakad och utseendet för övrigt välvårdat om än håret var halvlångt och gick över öronen, men det var inte för långt. Ögonen var knipsluga, och min lurige reskamrat hade tydligt många rävar bakom öronen, men han var tydligt besjälad av en god och positiv vilja vilka friheter han än tillät sig. Hans ganska stora och bredbrättade slokhatt skymde pannan, och ibland föll dess skugga över ögonen men aldrig helt, och när ögonen var som mest skymda i skugga blänkta de som intensivast. Hatten gav honom en viss likhet med Snusmumriken.

"Vilken organisation representerar du?" frågade jag.

"Miljörörelsen."

"Vilken miljörörelse? Det finns många."

"Jag representerar dem alla."

"Då är du inte politisk?"

"Nej."

Detta lugnade mig något. Han tycktes märka det men lämnade mig inte i fred.

"Vad minns du av affären med din granne?"

Detta ville jag egentligen minst av allt tänka på. Detta om något ville jag komma bort ifrån.

"Allt utom det som du har berättat."

"Vad innebär allt?"

"Är detta ett förhör?"

"Nej, nyfikenhet."

"Jag trodde att det var jag som skulle vara nyfiken."

"Vi kan båda stilla varandras nyfikenhet."

Jag suckade. "Vill du att jag ska berätta allt från början?"

"Försök."

"Jag är inte den som vill hata. Vem vill väl hata? Men ibland tvingar sig hatet på en som en objuden gäst som man inte kan bli av med. Min granne flyttade in för två år sedan, och han gjorde sig omedelbart omöjlig med att bara spela sämsta tänkbara rockmusik för högsta tänkbara volym tjugofyra timmar om dygnet vare sig han var hemma eller inte, och när han var hemma stod han alltid och stampade takten i golvet, och vårt hus är mycket lyhört."

"Varför flyttade du inte?"

"Min enda möjlighet att flytta var att finna någon att byta lägenhet med. Men ingen vill ha en lägenhet under en rockmusiker som för hysteriskt oväsen hela tiden och stampar takten till i golvet dessutom och sjunger falskt."

"Klagade du inte inför värden?"

"Hundratals gånger, men värden ansåg det hela vara en bagatell och avskrev målet utan att ens ha läst handlingarna."

"Och grannen menade att han fick spela sin rockmusik hur mycket han ville och när han ville ovanpå dig eftersom du själv spelade piano?"

"Ja. Mot sådan argumentering hjälper varken Chopin eller Schubert, och mitt liv som musiker blev fullständigt förstört."

"Och vad hände sedan?"

"Jag träffade en skum typ på en nattklubb. Han sade att det fanns en metod att klara av problemet utan lagens hjälp. 'Börja med att dricka det här,' sade han och bjöd mig på en drink. Sedan minns jag inget mer av den aftonen."

"Träffade du honom igen?"

"Jag är inte säker. Jag har dunkla minnesbilder som omedelbart försvinner när jag försöker koncentrera mig på dem, och ibland anar jag hans ansikte bland dem, men jag ser det aldrig klart och kan aldrig vara säker."

"Din osäkerhet är din räddning. Och mig har du aldrig sett förut?"

"Nej, aldrig." Det var jag säker på. Han log.

"Och grannen ville du mörda?"

"Ja, många gånger." Han log. "Medge att jag hade motiv. Han förstörde ju mitt liv för mig och det metodiskt!"

"Du försökte aldrig tala med honom själv?"

"Jo, många gånger. Men han bara sludrade, och sedan fortsatte han som vanligt."

"Var han narkoman?"

"Jag vet inte."

"Han dog av en överdos heroin. Ändå hade han själv talat mot narkotika. Ändå hade han haft amfetamingäster. Allt tyder på att han fick den död han förtjänade. Minns du ingenting mer?"

Jag teg. Jag mindes en hel del, men jag tvekade inför att tala om det.

"Du behöver inte svara," sade han. "Jag vet vad du vet. Du ville mörda din granne. Du kom till oss. Du lät dig drogas. Du är en fallen ängel som alla andra."

"En fallen ängel?"

"Se dig omkring. Vad finner du här i Christiania? Idel fallna änglar. Inte en av dem ville någonsin något illa, och likväl är de alla här. Likväl är de alla asociala, likväl är de alla utslagna, likväl är de alla narkomaner. De har allesammans försvunnit in genom samhällets svarta hål och kommit ut på andra sidan ungefär som levande avfallsprodukter. Även du är en fallen ängel. Du ville aldrig någon något ont. Likväl råkade du ut för ett öde som skaffade dig en granne som gjorde att du blev till en mördare."

"Försöker du skaffa dig en hållhake på mig?"

"Inte alls. Jag försöker bara hjälpa dig. Vi är till för att hjälpa sådana som du. Endast därför råkade du ut för mannen på krogen. Vi hjälpte dig lösa ditt problem."

"Och vad vill ni ha som betalning av mig? Ni är ute efter något, eller hur?"

Han log. "Vi hjälper bara sådana som vi tror att sedan kan hjälpa oss och världen."

"Och hur kan väl jag hjälpa världen?"

Han blinkade och sade: "Det får du kanske veta i Hamburg."

VII.

Naturligtvis kom jag ihåg allt. Det där vidriga ansiktet i den där vidriga nattbaren! Hur kunde jag hamna på ett sådant ställe? Och hur kunde jag låta mig övertalas av en så vidrig person till sådana vidrigheter? Men jag var desperat, och min ljudterroriserande granne var ännu vidrigare, och allt var mitt eget fel. Jag sökte i månader efter någon lösning på problemet, jag pratade med alla jag kände om det fruktansvärda problemet, jag bad dem alla till och med att sprida budskapet och efterlysa hjälp på vilka håll som helst, jag behövde hjälp med vilka medel som helst, ty det gällde mitt liv och min musik eller grannens barbari och dess seger över konsten. Och den förste som någonsin gav mig någon skymt av något hopp var det där vidriga slemmiga narkomanansiktet i baren.

Jag hade försökt allt. Jag hade talat med grannen otaliga gånger. Han hade aldrig kunnat förstå hur jag kunde tycka att han förde något oväsen när jag själv spelade piano. Jag hade bönat hos husvärderna. Han hade påtalat saken en gång för min granne och sedan bara ryckt på axlarna när det inte hjälpte. Jag hade dragit saken inför rätta. Hyresnämnden hade inte ens kallat min granne till förhandlingarna utan nöjt sig med att reprimandera mig för att jag dragit saken inför rätta. Jag hade försökt byta lägenhet mot vilket alternativ som helst, men alla mina bytesspekulanter hade tjusats av min lägenhet ända fram tills de hört ett enda klamp från min granne ovanför. "Är det därför du vill..." hade de sagt med en obeskrivlig min och sedan försvunnit för alltid. Det gröna slemansiktet blev min räddare i nöden.

"Vi känner till ditt problem. Vi kan hjälpa dig. Vi vet vad du efterlyser. Den metod som du efterlyser kan vi ordna åt dig."

I någon av mina vildaste fantasier hade jag inför en flyktig bekant efterlyst möjligheten att låta hjärntvätta och programmera mig själv till att göra mig av med min granne utan att jag själv eller någon annan någonsin skulle kunna få reda på vad som verkligen hänt. Jag blev omåttligt häpen när den slemmige vid bardisken erbjöd mig hjälp med just ett sådant företag. Jag vågade tvivla på att han menade allvar. "Kan det verkligen genomföras och lyckas?" frågade jag. "Vad har ni för garantier?"

"Mordet på Olof Palme," sade han. "Ingen vet än idag vem mördaren var och allra minst mördaren själv."

"Det förefaller mig otroligt," sade jag.

"Tvivla så mycket du vill. Men du borde åtminstone pröva möjligheten och ta chansen. Du är ju desperat och det är kanske din enda chans." Och den odräglige vände sig bort från mig med sin feta cigarr mot bardisken.

"Vad kräver ni av mig i stället?" frågade jag.

Han vände sig åter om emot mig med ett leende som faktiskt försökte vara vänligt. "Ingenting," sade han. "Vi vill bara hjälpa dig."

"Det måste finnas någon hake."

"Det är du som tar alla riskerna. Vi kan inte garantera att du inte åker fast, och om du åker fast kan ingenting hjälpa dig. Den enda haken skulle möjligen vara att detta är en verksamhet i vardande. Vi behöver erfarenhet av försökskandidater."

"Men ni lyckades ju med Palmemordet, påstår du."

"Vi lyckades för bra med det. Vi hade en nästan skrämmande tur. Kanske var det nybörjartur. Vi har inte råd att enbart attribuera resultatet till vår egen skicklighet.

Den affärens otroliga succé har nästan gjort oss rädda för oss själva. Vi vågar inte tro för mycket på att det kan lyckas varje gång."

"Vad har ni mera för statistik?"

"Den är hemlig."

"Har ni misslyckats någon gång?"

"Inte ännu. Men någon gång måste bli den första."

"Så ni vill experimentera med mig?"

"Gärna. Går det så går det."

Jag hade inget val. Jag hade inte råd att förlora musiken. Min granne var en värdelös imbecill oljudsdåre och samhällsparasit. Ingen skulle sakna honom. Jag beslöt att ta risken och drack den slemmiges specialreceptbelagda drink i ett enda svep. Jag tittade honom stint i ögonen och hann inte ens säga att jag stod helt till hans förfogande förrän ridån gick ner för mitt medvetande.

VIII.

Hamburg var som det var. I sittsalen satt allt utom tågresenärer: nattluffare, slödder, zigenare, uteliggare, horor och löst folk och till och med tiggare. Gubbarna snöt sig i näven, hamnsjäarna spelade kort, och när någon blev sjuk (efter nyttjandet av någon flaska i något paket i en väska väl dolt för stationsinspektören) så gick han till räcket av bron över tågspåren och lät det regna de mest oaptitliga saker, och om det där under just råkade finnas en tågperorong uppfylld av väntande människor, som fick alla fylltrattens mest oaptitliga maginnehållsunderbarheter över sig, så gjorde det inte fylltratten något. Och medan man satt där och frös mitt i natten i väntsalen kom det med tysk regelbundenhet och noggrann punktlighet nattvakter som körde ut alla människor som inte blott väntade på något tåg. Alla luffare, snyltare, fylltrattar, ungarlar, horor, zigenare, tiggare och parasiter blev utkörda och försvann lydigt, men när dessa vakter gjort sitt och kört ut alla för att därefter försvinna och själva gå vidare fylldes den sjaskiga väntsalen av klientelet på nytt. Nu kunde de husvillan sitta i trygghet tre timmar igen med sitt snarkande, sina buteljer, sitt kortspel och allt vad de hade att muntert fördriva sin jordetid med, tills de åter blev utkörda efter tre timmar igen.

Där dök småningom även min Snusmumrik upp med sin ögonen döljande slokhatt, sin fina mustasch och sin ytterst välrakade haka.

"God afton," begynte han konversationen.

"Jag har väntat på er," sade jag smått irriterad.

"Den som väntar på något gott väntar aldrig för länge."

"Hur vet jag att ni är något gott?"

"Jag har ju blivit något av en biktfar för er," sade han och satte sig bredvid mig.

"Behöver jag en sådan?"

"Det vet ni bäst själv. Herr pianist, jag har fattat intresse för er. Ni är en människa i en krissituation. Sådana är alltid intressanta. Och kanske just jag är rätt man att hjälpa er på rätt sätt."

"Förklara min så kallade kris för mig."

"Ni befinner er på flykt från två mord som ni inte själv begriper hur ni kunde åstadkomma dem." Jag försökte komma med en spydig replik, men han fortsatte genast: "Ni hade planerat ett, men ni åstadkom två. Detta är både ert och vårt dilemma."

"Ni tycks veta allt om ett så kallat mord nummer två som jag inte har någon blekaste aning om."

"Men ni kände kvinnan."

"Alltför väl."

"Jag ska vara skonsam mot er. Jag vet hur det ligger till. Ett misstag har begåtts. Er mest naturliga fråga är: kan det rättas till? Svaret är att det tyvärr inte kan rättas till, emedan kvinnan i fråga är död. Då undrar ni: hur dog hon? Det är en oskyldig fråga. Tyvärr kan dock svaret inte ta hänsyn till denna oskuld. Därför vill jag vänta med svaret. I stället vill jag tackla ett mera angeläget problem: er flykt. Varför flydde ni? Vet ni det själv?"

"Jag ville komma ifrån en skuld som jag inte kunde definiera för mig själv."

"Just det. Häri ligger problemet. Rockgrannens död har inte belastat er. Den ingick i programmet. Ni lät ert fullt avsiktligt programmeras till att ta livet av honom och komma undan från dådet med gott samvete. Allt fungerade perfekt. Men så inträffade något annat. Denna dam dök upp, och omedvetet handlade ni precis som en professionell yrkesmördare skulle ha handlat som ser ett ovälkommet vittne till hans affär dyka upp i fel stund. Hon fick köras ut bakvägen lika effektivt som om ni aldrig hade känt henne. Men när ni vaknade upp ur er sömngång gnagde något i ert undermedvetna. Hon hade inte obemärkt passerat förbi i ert omedvetna. Detta är problemet."

"Vad hände exakt?"

"Min vän, min teori är, att hon kom hem till er när ni var uppe hos grannen. Ni var inte hemma, men er dörr var öppen. När ni kom ner stod hon där och undrade vad ni höll på med. Ni skred till verket omedelbart, och hon fick inte möjlighet att ställa fler frågor. Följande dag framemot middag blev det stopp i någon kloakledning, och er dam och er granne påträffades som det skyldiga hindret i livlöst tillstånd medan ni själv var bortrest."

Observera att ni var själv fullkomligt omedveten om vad ni gjorde. Ni gick i sömnen och kunde inte väckas, och allt vad ni gjorde i sömnen skedde med en sömngångares fullständiga säkerhet. Moraliskt kan ingen belasta er för något, och därför handlar ni fel om ni gör det själv. Rent tekniskt har ett misstag begåtts: två har mördats i stället för en, och det är bara att konstatera att misstaget ej kan korrigeras. Det enda *vi* kan göra är att försöka se till att sådana misstag ej händer igen i framtiden."

"Om jag var så oskyldig, varför har ni då sökt upp mig för att upplysa mig om min skuld?"

"En klok fråga. Man kan säga att jag ville lugna er oro, stilla er flyktpanik och orientera er i sakernas rätta förhållanden. Men det är inte hela sanningen. Er situation är som hela världens i ett nötskal."

"Vad menar ni?"

"I krissituationer mobiliserar människan krafter som hon annars saknar, och hela hennes bättre jag kommer fram till ytan. Er personliga krissituation är synonym med hela världens."

"Vad tänker ni på?"

"Var inte så dum. Helt omedveten om vad som händer i världen är ni inte. Känner ni inte till att det pågår en Kuwaitkris?"

Nu blev jag allvarligt misstänksam.

"Vad tusan är det ni försöker blanda in mig i?"

"Ingenting. Var bara lugn. Vi kommer aldrig mer att tillåta att ni begår fler mord än det enda som ni avsiktligt planerat själv." Han reste sig.

"Var ses vi nästa gång?"

"Det är söndag idag. För att komma till Paris lär ni få byta tåg i Köln och i Bryssel. Kanske att vi ses i Bryssel." Och han gick.

Jag försökte lugna ner mig ett tag, men det var svårt. Slutligen kände jag några välbekanta obehaglighetskänslor nere i magdjupet och gick instinktivt ut till broräcket, böjde mig ner över det och spydde ner perrongen nedanför. För säkerhets skull tittade jag inte efter om där fanns människor.

IX.

Skulle jag ha kunnat mörda henne med dessa mina båda egna händer? Hur skulle det kunna vara möjligt, jag som inte ens kan döda en fluga? Och likväl har jag svårt för att tvivla på mitt eget samvete, mitt eget undermedvetna och mina egna drömmar. Min skuld vittnar mot min omedvetenhet. Mina drömmar vittnar mot min vakenhet och min medvetenhet. Mina känslor vittnar mot mitt minnes vittnesbörd. Jag är skyldig. Och likväl påstår min reskamrat att jag är fullständigt oskyldig.

Men hur kunde jag döda henne? Aldrig ville jag henne något illa. Jag kunde ju inte ens knulla henne. Jag inte ens älskade henne. Hon var bara en äldre syster för mig som bara ville mig väl och som gjorde mig mycket gott. Hon hade gärna blivit min hustru, men jag kunde aldrig gifta mig med henne, ty jag kunde aldrig göra henne illa. Ändå har jag tydligen mördat henne.

Men hur är det möjligt? Jag har mycket svårt för att kunna föreställa mig att en vaken och intelligent man som jag skulle kunna uträtta saker utan att vara medveten om dem och till och med kunna programmeras till att omedvetet utföra brott av andra. Jag har alltid betraktat hjärntvätt som något absurt som bara svaga karaktärer kan påverkas av. Och likväl hävdar den där mannen med slokhatten att jag själv gått med på att bli programmerad till mord och att programmeringen lyckats till fulländning, vilket den måste ha gjort eftersom jag inte minns den och jag faktiskt lämnat två lik bakom mig och själv minns att jag ställde upp för programmering.... men hur är det möjligt? Hur är det möjligt att en levande människa kan programmeras och manipuleras som en automat? Jag tvivlar på allt. Jag tvivlar på att detta som har skett har kunnat ske, jag ifrågasätter mitt eget människovärde, jag har ingen grund i livet längre att stå på och ingenting att tro på, jag kan bara tvivla på allt.

Och endast på ett sätt skulle jag kunna bringas till att kunna tro på att jag faktiskt kunnat begå mord omedvetet, och det är om jag faktiskt även av egen fri vilja skulle kunna göra det medvetet. Då skulle jag kunna tro på mig själv igen.

X.

Jag kommer nu till en mycket smärtsam episod. Jag hade sedan gammalt en inbjudan till en kollega i Östtyskland. Nu året efter Berlinmurens fall hade jag äntligen möjlighet att utan svårighet resa så långt in i Östtyskland som jag någonsin ville. Jag begagnade mig av tillfället.

Flera gånger på vägen blev jag nödsakad att byta tåg, först i Erfurt och sedan i Weimar. Det var med blandade känslor som jag tillbragte några timmar på dessa ställen. I Erfurt hade Goethe och Napoleon umgåtts för 180 år sedan, och Weimar var ju inte bara Goethes egen stad utan dessutom Franz Liszts och den tyska republiks

som Hitler förintade 1933. Tåget passerade över Eisenach, Bachs födelsestad, och även i Weimar hade Bach verkat och komponerat. Att besöka dessa så oändligt kulturhistoriskt rika platser var dock både vemodigt och smärtsamt, ty över allt märktes det östtyska förfallet. Stationsskyltar hängde på sned sedan kanske 45 år tillbaka, allt var vanskött och föråldrat, och, vilket förbluffade mig, människorna kritiserade och skyllde allt på Västtyskland, ty nu hade de inte längre Östtyskland att skylla på.

Om förfallet var beklagansvärt på vägen till min destinationsort så var det dock ingenting mot tillståndet med min kollegas förslummade hemstad. Allt var smutsigt, husen stod till hälften tomma och övergivna, längs de skitiga gyttjiga gatorna puttrade patetiska Trabantbilar med samma ljud som man minns från 50-talets trasiga järnfläktar, och de skyltar som fanns någonstans var präntade med frakturstil och fanns kvar sedan före kriget. Stämningen över staden var som om kriget hade tagit slut igår. 1945 års totala krigströtthet, uppgivenhet och nederlag hade på något sätt blivit till denna stads evigt förhärskande förstämning.

Min kollega hade bara lämnat mig sin adress – inget telefonnummer. Jag hade således att med mitt bagage leta mig fram till adressen och hoppas på att hon var hemma. Efter en timmes letande i den patetiska staden hittade jag adressen. Det visade sig vara en skola. När jag ringde på öppnade ingen, ty klockan var fem på kvällen, och alla skolans lärare och elever hade gått hem.

Det logiska sammanhanget i detta mysterium var lika patetiskt som hela staden. Hon hade givit mig adressen till sin arbetsplats emedan hon aldrig kunde vara säker på att få behålla sin bostad, antagligen ett torftigt enrumskyffe någonstans. Samtidigt hade hon inte vågat tala om för mig att hon bara vågat ge mig adressen till sin arbetsplats. Allt detta var så typiskt betecknande för hela det övermåttan patetiska Östtyskland.

En natt hade vi haft tillsammans i Göteborg, en natt som väl varken hon eller jag någonsin glömmer. Hon hade meddelat mig att hon fått en son ett drygt halvår efter vårt möte, men hon hade inte sagt om jag eller någon annan var fadern. Hon hade kommit resande tillsammans med en kör, de hade givit konsert i en av våra kyrkor, och jag hade varit en av deras värdar. Hon hade fått bo hos mig, och vi hade genast fått en nästan alltför god kontakt med varandra, en kontakt som bröts nästan genast genom hennes nödvändiga återresa, och sedan hade hon bara skrivit till mig två gånger, första gången för att tacka mig, andra gången för att berätta om sin son, och varje gång hade hon insisterat på att jag skulle komma och besöka hennes älskade hemstad.

Och här stod jag nu på besök i hennes stad men utan någon möjlighet att kunna finna henne.

Det enda jag kunde göra var att ta tåget tillbaka västerut. Åter fick jag byta i Weimar och i Erfurt och sedan i Kassel, och där blev jag sittande hela natten.

Stationen i Kassel var härresande hypermodern med hamburgerbar och allt. Man var hänvisad till denna hamburgerbar med vrålande rockmusik i bakgrunden tills den stängde vid midnatt. Sedan var man hänvisad till väntsalen, som hade sitt klientel. En medlem av klientelet var en ung snobb med sidenslips och med amerikanska flaggmärken på sin jeansjacka. Han hade naturligtvis med sig en stereoapparat, som han snart började hålla väntsalens alla offer vakna med, och det enda den stereon tydligen hade på sin repertoar var amerikansk rockmusik med alla tillbörliga ingredienser: heta skrik, allt annat dränkande trumbatterier, elektronisk falskhet och en skriande brist på både känsla och musikalitet. Denna västerländska så kallade musik var rena våldet.

Plötsligt förstod jag något av östtyskarnas motvilja mot väst. De hade ju sin Goethe, sin Schiller, sin Bach och sin Händel, sin Schütz, sin Liszt och sin Mendelssohn. Vad skulle de då ha västerländskt barbari i form av omänsklig rockmusik, sterila skyskrapor, droger och kriminalitet till? Redan hade ungdomen i Östtyskland amerikaniserats med video och rock, jag hade sett östtyska skinnknuttar med tuggummi, free-styles, motorcyklar och amerikanska rasistmärken, som säkert inte hade förekommit före 1989.

Och jag mindes några östtyskars röster som jag hade träffat på vägen. "Väst tvingar på oss en hatt som inte passar oss. DDR har ändå lyckats ge oss en kulturell trygghet som nu i ett slag har totalförstörts genom den nya kommersialismen med video, rock och knark, som vi aldrig hade tidigare och som vi mådde bättre utan."

"Den enda som vågar utmana väst idag är Saddam Hussein. Han har tagit ett struhtag på väst som är enbart hälsosamt. Det är enbart väst som förgiftar atmosfären genom den vanvettiga massförbränningen av olja. Irak vill strypa Persiska Vikens oljeresurser för väst, och om Irak lyckades skulle hela världen bara må bra av det. Men tyvärr kommer Amerika nog att hämnas och bomba hela Irak sönder och samman och accelerera miljökrisen tusenfalt bara för att få kunna förgifta atmosfären med ännu mera förbränning av olja."

Dessa och andra samvetsröster från Östtyskland somnade jag in till minnet av medan klientelet i min stationsväntsal i Kassel började slåss och kasta saker på varandra och komma ramlade även på mig därtill stimulerade av alla hemlösa vagabonders oundgängliga livsfluidum spriten, vars konsumtion kanske är särskilt angelägen och oundviklig just på tågstationers kalla väntsalar under natten."

XI.

Det var med den yttersta förvåning som vi läste om Leif Bergmans påstådda "brott", och själv åtminstone vägrade jag tro att han skulle ha kunnat begå dem ens "i sömnen". Visserligen mindes jag att Bergman ibland haft problem med somnambulism, och min kollega i detta forskningsprojekt, som fört oss till Athen, påpekade, att just en somnambulist alltid hade ansetts vara ett idealiskt ämne för hjärntvätt och programmering. Men mina tvivel var de samma som Leifs egna: för mig framstod det som en absurd omöjlighet att andra än mycket svaga karaktärer kunde låta sig bli påverkade till att omedvetet kunna utföra något som de aldrig hade kunnat eller velat göra själva i vaket tillstånd. "Men Leif ville ju faktiskt mörda sin granne. Endast därför sökte han ju hjälp och föll han till föga för slemansiktet," påpekade min kollega. Naturligtvis hade han rätt. Men då kvarstod problemet med det andra mordet. Vem hade mördat Leifs älskarinna? Henne hade Leif själv aldrig velat mörda. "Är du säker på det?" frågade mig min kollega. Nej, det var jag inte säker på.

I hopp om att småningom kunna få något svar på våra många frågor läste vi vidare.

XII.

"Det verkade som om jag hade lyckats skaka av mig min snusmumrik. Jag visste inte om jag skulle känna mig lättad eller om jag skulle känna tomhet inför saknaden av denna intrig. Jag reste i alla fall via Bryssel, denna stora nerslitna mastodontiska

landsortshåla, där dock människorna var vänligare än kanske någon annanstans på kontinentens västsida, och för säkerhets skull gick jag in till informationen på centralstationen och frågade om det fanns något meddelande till mig. Till min häpnad hade min man förutsett denna situation och lämnat ett litet meddelande åt mig: "Kom till Antwerpen. Jag väntar på dig på *Café des Arts* varje vardag mellan 11 och 13. *René*." Det var första gången jag fick veta hans namn.

Mitt hjärta bultade hänryckt. Jag hade försökt skaka honom av mig, jag hade lyckats, jag hade själv uppsökt möjligheten att slippa honom och fått den, och nu gav han mig möjligheten att ändå återanknyta till mitt öde. Jag hade mitt fria val. Jag kunde strunta i Antwerpen och glömma honom och mina egna dunkla omedvetna gärningar för alltid, men jag hade även chansen att vara konsekvent i enlighet med mitt redan inledda ofattbara öde. Jag visste nu att jag bara hade en sak att göra. Inom en kvart satt jag på ett tredje-klass-tåg till Antwerpen.

XIII.

Det var med blandade känslor jag reste till Antwerpen. Minsann hade jag varit där förut, minst fem gånger, men den senaste gången hade varit för tre år sedan, och besöket i Antwerpen då hade varit alltför minnesvärt för att jag skulle ha vågat upprepa det.

Ändå var det med samma gamla berusning som jag upplevde hur tåget långsamt rullade in på Europas kanske vackraste järnvägsstation medan man njöt av anblicken av de skulpturala utsmyckningarna längs spåret. Järnvägsstationen var som en katedral, den erinrade närmast om Hagia Sofia i Istanbul, och entrén till stationen var nästan som Karlsbron i Prag eller som någon vit bro med skulpturala utsmyckningar över Tibern i Rom, som bron vid Castell Sant'Angelo. Jag hade alltid älskat Antwerpen från den första stund jag satt min fot i staden. Det var något visst med den gamla prunkande sovande barockstaden med sin intakta idyll sedan 1600-talet och med det otroligt generösa överdådet mitt i en mycket borgerlig och inskränkt småstad. Andra världskriget hade gjort allt för att jämna den gamla staden med marken, men dess särprägel och stämning hade ändå överlevt. Ingenstans i Europa såg man så mycket kaftanklädda ortodoxa judar i sina kaminrör. Och järnvägsstationen var en sagolik och jämnvärdig pendang till den Rubensiska katedralen.

Med bävan mindes jag mitt senaste besök i staden och just i järnvägsstationen. Det är en historia som förtjänar att berättas. För säkerhets skull utelämnar jag alla namn men berättar allting som det var. Patienten i fråga var en välsituerad läkare med familj och två barn i Göteborg. Han var född 1935 och utvecklade vid mogen ålder en mycket långsam form av skelettcancer som han avled av 1978. Två kapitel blev skrivna av ett större planerat projekt, och dessa två överlevande kapitel bifogar jag nu här.

XIV. Uppdraget.

1.

Finns det väl någon underbarare plats i världen än Stockholm under pingsten? Denna skönhets huvudstad, mot vilken Paris framstår som ett klumpigt monster,

London som ett smutsigt kaos, Rom som en kloak och Athen som en stenöken, förblir jämförbar endast med Venedig under den tid då denna lagunstad var hela världens skönhetsdrottning under renässansen. Vad kan väl Wien prestera mot Stockholms öppna fjärdar och lummiga grönska, hur trånga och unkna är väl inte Amsterdam och Antwerpen i jämförelse, och först när man kommer till Rio de Janeiro kan man tala om verklig konkurrens.

Jag var där på pingsten för ett antal år sedan och bevistade då en föreställning av Prokofievs balett "Romeo och Julia" på operan. Den var då nyrenoverad, den gyllene foyern var som yppigast i sin allra mest skinande glans, och vädret var idealiskt, varför man gärna gick ut på terassen för att njuta av Stockholms ofelbart friska luft med utsikt över de blånande vattnen mot slottet och Djurgården, vilket storslagna panorama väl utgör det vackraste storstadscentrum som finns i hela världen.

När jag var på väg in igen från terassen tilltalades jag av en måttligt medelålders herre med ett obeskrivligt uttryck i ansiktet. Jag kunde inte avgöra om det var djupt sorgset, oändligt melankoliskt eller gränslöst deltagande och uppfyllt av ett ofattbart medlidande. Han frapperade dock genast på mig med sin omisskännliga kulturation. Detta var en kultiverad man med oerhörda mänskliga kunskaper.

"Ursäkta att jag tilltalar er utan vidare," sade han, "men jag har aldrig sett er här förut. Ni brukar inte komma till Operan?"

"Nej, det är faktiskt bara andra gången i mitt liv som jag är här. Jag är inte ens bosatt i Stockholm."

"Det förklarar saken. Får jag gissa att ni är bosatt i Göteborg?"

"Hur kunde ni gissa det?"

"Det är något av Västkustens friska fläktar över ert väsen, som aldrig förekommer i Stockholm. Stockholm är en instängd insjöhamn med trånga gator och dystert centrum, en mörk och lastbar plats fylld av kriminalitet och mättad med droger, och dess omänsklighets centrum utgöres av detta fasaväckande sterila iskalla sten- och glastorg som egendomligt nog uppkallats efter en mycket mänsklig bildhuggare. Hur kan ni med att besöka Stockholm om ni bor i Göteborg?"

"Mina föräldrar bor här, jag besöker dem ibland, och jag är här på operan tillsammans med dem."

"Det förklarar saken."

"Men varför har ni valt ut mig för att tilltala mig?"

"Jag ville bara berätta för er en sak om er själv."

"Vad vet ni om mig som jag inte själv vet?"

"Andra människor vet alltid mera om en än vad man själv gör."

"Men vi har ju aldrig setts förut."

"Nej, men antagligen kommer vi att ses igen i framtiden på ett eller annat sätt."

"Vad menar ni?"

"Jag ska fatta mig kort. Egentligen har jag kontaktat er bara för att förbereda er. Ni kommer att få ett uppdrag."

"Vad för slags uppdrag?"

"Ett förtroendeuppdrag. En dam kommer att anlita er för att få sina memoarer skrivna."

"Kan hon inte skriva dem själv?"

"En bra fråga. Ingen är egentligen kvalificerad till att skriva sina egna memoarer. Andras vittnesbörd om en måste alltid rymma djupare perspektiv."

"Varför det?"

"Därför, att det är skadligt att sysselsätta sig med sig själv men hälsosamt att sysselsätta sig med andra. Därför är det skadligt att skriva en självbiografi men alltid hälsosamt att biografiera andra."

"Det ligger onekligen något i det. Vem är denna dam som ska anlita mig?"

"Den ni minst anar."

Plötsligt ringde det in till fortsättningen på föreställningen.

"Det låter spännande," sade jag. "Får jag fråga, vem är ni själv?"

"Nej, det får ni inte fråga. Men ni kommer själv att inse svaret så fort ni har fått uppdraget. Nu måste jag uppsöka min plats. Vi ses."

Och helt hastigt försvann han i mängden. Även jag måste återuppsöka mina föräldrar och våra platser nere på parkett.

Operaföreställningen fick mig att helt glömma bort det sällsamma intermezzot i foyern, men på natten började jag grubbla över mannen. Han lämnade mig ingen ro. Och vad som hade gjort det största intrycket på mig var inte samtalet med honom utan hans obeskrivliga uppenbarelse med ett sådant oändligt vemodigt medlidande i blicken.

2.

Det var ungefär fem månader senare som jag presenterades för en typisk affärskvinna i Göteborg. Hon var inte mer än medelålders om ens det men ändå ovanligt väl etablerad med affärskedja på Avenyn och allt möjligt.

Mannen som introducerade oss för varandra var en gammal god vän till mig, en framgångsrik arkitekt med utseendet för sig men utan moraliska betänkligheter, och jag hade en vag känsla av att bli förd ut på hal och svag is när han insisterade på att jag skulle träffa henne. Mina onda farhågor besannades. Denna solida affärskvinna hade problem.

Vi hade en lunch tillsammans på tre man hand. Min arkitektvän var vegetarian, vilket passade bra till hans magra Abraham Lincoln-utseende, medan damen åt en ordentlig biff, vilket var precis det rätta för denna helsvenska välfriserade perfekt sminkade välmående och bastanta dam med en hel affärsrörelse i sina garn. Hennes problem visade sig röra sig om hennes dotter. Det var därför arkitekten hade sammanfört oss. Han hade tydligen själv gått bet på hennes dotter och ville därför lasta över en femtonårig flickas tonårsproblem på mig. Lyckligtvis hade jag arbetat som astrologisk rådgivare i fem år, så jag hade en del psykologiska erfarenheter. Min gode arkitektvän ville dock med denna lastöverföring från sin rygg till en annans inte enbart förfördela mig, utan han var noga med att förehålla mig möjligheten att kunna ta riktigt betalt för alla mina kommande problem.

Jag beslöt att åta mig uppdraget att ställa både moderns och dotterns horoskop. "En typisk överorolig moder som vändas över att hennes bortskämda dotter nu inträder i puberteten och håller på att växa ifrån henne," tänkte jag och ryckte på axlarna åt det hela med ett: "Man får väl försöka lugna henne då."

Emellertid hade jag en aning imponerats av denna bastanta konventionella affärskvinnas stora vidsyn. Hon hade inte ett ögonblick tvekat inför att anförtro något så suspekt som en astrolog något så känsligt som sitt eget och sin enda dotters öde, annars brukar vanligt folk vara väldigt misstänksamma och försiktiga mot sådana äventyrare, men av någon anledning hade denna rika dam omedelbart fått fullt förtroende för en så fattig man som jag. Det var faktiskt aktningvärt, och jag genomförde min uppgift så sanningsgrant som möjligt.

De färdiga horoskoperna berättade i stort sett att modern var en alldeles ovanligt positiv människa medan dottern hade problem. Emellertid stod det också klart att dottern hade större fallenhet för studier och humanism medan moderns begåvning var mera på det rent praktiska planet. Jag levererade horoskoperna och fick mitt arvode och trodde därmed att det inte skulle bli något mer med det.

Fredagen den 13 januari 1989, (observera datumet,) fick jag emellertid genom min arkitektvän en inbjudan till samma moder och dotter samma kväll. Jag hade precis kommit hem efter min julsemester och längtade efter att få sätta i gång och arbeta och var ytterst ovillig till att genast gå ut och festa. Emellertid hade det varit oartigt att säga nej. Jag är alltid svag för andra människors viljor, varför jag naturligtvis följde med, oklädd och orakad och ofärdig och allt. Men min arkitektvän var tydligen besluten att överantvarda den problematiska dotterns öde på mig med vilka medel som helst. Alltså mer eller mindre enleverades jag till den besuttna affärskvinnans hus utanför staden.

Modern och dottern tog emot oss när vi trädde in. Modern var enkelt klädd i en anspråkslös klänning medan dottern gjorde ett mycket oväntat intryck på mig. För det första verkade hon minst tjugo år gammal och inte femton, för det andra verkade hennes mognad redan ha nått trettioårsålderns stadium, för det tredje hade hon världens vackraste panna som utstrålade renhet och intelligens ungefär som Dostojevskijs, och för det fjärde hade hon en slående likhet med Evita Perón. Sedan fick jag höra hennes röst. Denna var fullständigt avvikande från alla hennes fyra tidigare observerade karaktärsegenskaper.

Det var någonting märkligt med denna dotter. Vi fick komma in, värdinnan visade oss omkring, och vid ett tillfälle kom jag att sitta i en soffa. Flickan satte sig ett stycke ifrån mig, och just då var vi alldeles ensamma. Hon passade då på tillfället och gav mig mitt livs mest överväldigande komplimang. Vad hon sade var: "Du är precis lik min far."

Jag visste ingenting om hennes far, men jag hade redan fått veta att han var död. Troligen hade han dött medan denna flicka varit ett litet barn. Hur betraktar en uppväxande flicka en far som hon förlorat som liten? Det kan knappast finnas någon människa i världen som hon kan sätta högre. Och till mig, en fattig och vilt främmande främling, säger hon genast att jag är precis lik hennes far.

Därmed blev jag medveten om det mest frappanta med henne. Hon hade ett skyhögt människovärde, en själslig integritet som var något helt annat än hennes rika förhållanden. Med sin komplimang gav hon ett lika högt människovärde som hon själv hade. Det var en komplimang som förpliktade.

Vi kallades till bords, och denna flicka satte sig bredvid mig. Middagen förflöt konventionellt och under allsköns ytliga samtalsämnen, men jag passade även på att förhöra min unga bordsdam. Hon hade avbrutit sin skolgång efter åttonde klassen, hon hade alltså inte fullbordat grundskolan utan i stället tagit ett sabbatsår, hon hade redan provat allt möjligt under sin farliga frihetstid och till sin moders fasa till och med något så förskräckligt som pingstkyrkan, hon var med andra ord from och kristen och hade haft sällskap med en ung man från Syrien, en svartmuslig assyrisk kristen, till hennes moders tredubblade fasa, med mera, så det var inte så konstigt att modern hade problem med henne.

Och till mig hade denna riskabla flicka givit sitt förtroende som till sin egne avlidne far! Vad kunde jag säga och göra? Det var bara att åta sig fallet, göra det bästa av saken, bita ihop tänderna och hoppas på att alla åtminstone skulle överleva.

Ty med sådana förutsättningar var ingenting säkert hur mycket pengar det än fanns.

3.

Flickan reste till Maldiverna för att dyka i världens renaste hav bland världens vackraste korallrev tillsammans med en för mig obekant ung man. Modern betalade resan, och jag höll kontakt med henne och fick del av hennes oro för dotterns skull. Jag hade förts ut på djupt vatten och behövde därför fast mark under fötterna för att alls kunna börja klara mig igen. Därför behövde jag veta mera om denna familjs historia. Därför var jag speciellt nyfiken på de båda barnens far.

Han hade varit läkare och en stor naturvän. Han och modern hade levt tillsammans i många år innan de fick sitt första barn, som föddes 1973. Då var fadern redan drabbad av den sjukdom som outhärdligt långsamt tog hans liv: skelettcancer. Ändå fick han även uppleva att han fick en son, som föddes ett år innan han dog. Dottern var då fem år gammal. Naturligtvis kunde sonen idag inte minnas någonting av sin far medan dottern däremot inte bara var full av minnen av honom utan dessutom i hög grad bråddes på honom. För henne var han det heligaste och käraste som fanns i livet fastän han var borta, och på något sätt förekom han fortfarande som en mäktigt skyddande kraft i hennes liv. Ett brev från honom låg oöppnat och väntade på henne den dag hon skulle fylla 20 år.

Efter några veckor återkom hon från Maldiverna. En annan god vän i familjen hade goda kontakter i Paris och ansåg att flickan borde pröva sin lycka som fotomodell där. Detta yrke tyckte jag knappast att var lämpligt för henne, men jag instämde i att det kunde göra henne gott att få komma ut och resa och få se Europa. Hon bestämde sig till slut för att lyda modern, mannekängimpresarion och mig, men helt entusiastisk var hon inte.

Helt lyckat blev företaget inte heller. I princip blev hon inlåst i Milano där hon måste arbeta så hårt att hon blev sjuk. Det kanske enda goda som detta förde med sig var att hon när hon kom tillbaka definitivt hade beslutat sig för att börja skolan igen, till moderns utomordentliga lättnad.

När hon var tillbaka satt vi en kväll och tittade på diabilder. Det var jag som mest visade mina fotografier från resor i Norge och Finland, men visningen avslutades av att dottern visade några av de bilder som tagits på henne som fotomodell i Paris. Det var med blandade känslor som jag såg dessa bilder.

Den kvinnliga fotografen hade på något sätt fått fram både flickebarnets knoppande skönhet och hennes barnslighet. Skönheten med det långa blonda håret väl arrangerat hade fotografen skickligt lurat fram ur det intet ont anande barnet medan hon samtidigt inte kunnat hölja över det faktum att modellen bara var ett barn. Resultatet var någonting så både fränstötande och oemotståndligt som en barnstjärna såsom en skönhetsfotomodell.

Min blick måste vila ett slag från den vita dukens överväldigande uppenbarelser. Den föll då i stället på ett fotografi som var placerat mitt på det skrivbord som jag råkade sitta vid. Från fotografiet blickade allvarligt ett par mycket uttrycksfulla ögon på mig. "Hon är din nu. Ta hand om henne," tycktes de säga. "Var som en far för henne i mitt ställe. Hon behöver det." Jag förstod att det var faderns porträtt som jag på detta överraskande sätt nu för första gången fick stifta bekantskap med. Hans ansikte verkade på något vis bekant, som om jag hade sett det förut. Men det var inte detta som var det mest påträngande med hans väsen. Visserligen var han inte helt olik mig men inte helt lik heller, men ändå var det oförnekligt att jag här stod inför min egen personlighets dubbelgångare. Jag kunde se att dottern känt igen mig som

något av sin far, och den likhet som var mellan oss var större än om den bara hade varit begränsad till utseendet.

Jag var med andra ord fast.

4.

Nästa gång jag träffade min arkitektvän ställde jag honom mot väggen och frågade:

"Vad var egentligen dina avsikter med att introducera mig i denna familj?"

"Jag tänkte att det skulle stimulera dig och att du den vägen skulle kunna få det lite bättre ställt ekonomiskt."

"Hade du ingen baktanke?"

"Jo, jag hade en baktanke."

"Nå, vad var denna baktanke?"

"Den ska jag avslöja för dig någon gång när vi träffas på tu man hand."

Längre än så kom jag inte.

"Visste du att jag var lik deras avlidne fader?"

"Nej, det hade jag ingen aning om. Är du lik honom?"

"Alltför mycket."

"Det var som katten. Det komplicerar visst situationen, eller hur?"

Han visste inte hur rätt han hade. Men till min tillfredsställelse kunde jag konstatera att han nu för första gången blev en aning häpen och rädd inför resultatet av sina egna manipulationer.

I mitt mellanhavande med modern och dottern blev det nu min främsta uppgift att försöka diplomatisera mellan dem, ty det var inte alltid så roligt att åse hur ofta dottern bedrövade sin moder med att helt enkelt vara stygg. Båda välkomnade mig som medlare, och till slut gick jag kanske något för långt, när jag kom med ett kontroversiellt förslag.

Att det inte var bra för någondera att de dagligen levde så tätt in på varandra var fler än jag övertygad om. En annan läkare som kom i kontakt med oss hävdade till och med i förtroende till mig att dottern med alla medel borde bli skild från moderns inflytande. Så långt ville jag dock inte gå, då modern trots allt var en god uppfostrare, fastän hon kanske inte i allt förstod sin dotter.

Jag vågade dock föreslå en möjlighet för dottern att få bo i en egen lägenhet inne i staden under mitt beskydd. Både modern och dottern tyckte det var för tidigt än så länge att ta ett sådant steg. Mitt erbjudande ledde dock till att modern helt vågade öppna sitt hjärta för mig.

Hon berättade för mig om sin andra man, brodern till en över hela Sverige välkänd ishockeyspelare, en charmig äventyrare som dess värre visade sig vara alkoholist. Han fick god kontakt med sonen medan dottern aldrig kunde acceptera honom. Efter något år stod det klart för modern att förbindelsen måste avvecklas. När hon bad denne äventyrare att lämna familjen visade han sig dock inte vara helt villig därtill. Hans svar blev att sätta en kniv för moderns strupe och väsande hota henne med: "Du säger inte en sån sak till mig en gång till." Han var fast besluten att ta livet av modern och lämna henne massakrerad inför barnens åsyn om hon vidtog någon endaste åtgärd för att avlägsna honom från huset.

I stället för en snabb och lämplig skilsmässa blev det en åttaårig mardröm som slutade med domstol och annat sådant, i vilken alkoholisten fullständigt gjorde bort sig. Det blev ett åttaårigt krig med scener som att barnen, när de kommer hem från

skolan, finner modern på förstugutrappan blodig, sönderslagen och medvetlös. Under denna ständiga terror växte barnen upp medan alkoholisten ständigt förföljde dem.

Han förekom ännu när jag hade blivit introducerad i familjen. Han skickade då ännu julklappar till barnen, som modern skickade tillbaka, och han ringde fortfarande upp modern ibland, bara för att påminna henne om hennes livs mardröm.

Visst hade modern varit sin förste avlidne mans minne otrogen, men förtjänade hon verkligen ett tioårigt helvete för den sakens skull som dessutom gick ut över barnen?

Inte konstigt att flickan var så förvånansvärt brådmogen och att pojken var något störd i sin sinnesjämvt. Men dottern hade klarat sig utan skador och kanske till och med utan ärrbildningar på själen tack vare att hon alltid haft kvar sin fader i ständig helig åminnelse, medan pojkens tillstånd var mera oroväckande. Med honom hade emellertid modern den allra bästa kontakt, och jag är fortfarande fullt övertygad om att sonen kommer att arta sig väl så länge den kontakten består.

Att modern inte har haft lika god kontakt med dottern har visserligen fört med sig en viss disharmoni hos dottern, som av helt naturligt mänskliga skäl aldrig kunde förlåta sin mamma att hon bedrog den avlidne faderns minne med en sådan usling som den kroniskt stökige alkoholisten och psykopaten. Naturligtvis hade modern begått ett misstag, men hon hade minsann också fått böta hundra gånger mer än tillräckligt för det.

Det var efter att jag hade känt och umgåtts med denna familj i ungefär ett år som min arkitektvän kom med en ny lysande idé.

5.

"Hör du," sade han, "jag har en gammal faster i Belgien i Bryssel som skulle behöva din hjälp."

"Jaså. På vilket sätt då?"

"Det är en gammal historia. Hon har tjatat på mig i många år om att hon skulle vilja få till stånd sin självbiografi med hjälp av någon skrivkunnig person, men själv kan jag omöjligt göra mig ledig för att hjälpa henne med någonting sådant, och vi har i årtal grubblat över problemet, tills jag plötsligt insåg: ja men vi har ju dig! Skulle inte du kunna fara till Bryssel på låt oss säga en månad och hjälpa henne med att få hennes historia på pränt? Vi skulle bjuda dig på allt och dessutom ge dig ett arvode."

Förslaget var oemotståndligt särskilt med tanke på herren som två år tidigare tilltalat mig i operafoyern i Stockholm. Äntligen skulle den gåtan få sin lösning. Här var äntligen den gamla damen, och jag skulle kanske till och med få träffa operaherren på nytt.

Jag reste till Bryssel och var där i en knapp månad och fick till stånd ett något så när hyfsat utkast som noggrant skildrade denna lilla pigga halvblinda 79-åriga dams äventyr och karriärer under bland annat 30 år i Belgiska Kongo, men ingen herre från operan i Stockholm visade sig. Jag gav mig dock till tåls och arbetade vidare.

Tillbaka i Göteborg råkade jag ut för en liten moralisk besvikelse på min arbetsgivare, min gamle arkitektvän. Jag hade hela tiden trott att han var min enda uppdragsgivare i detta fall; som han var välbärgad hade jag tagit för givet att han skulle bjuda sin faster på denna litterära service, men när jag skickade honom min sluträkning svarade han att han inte kunde betala mera emedan han inte kunde få

mera pengar av sin faster. Med andra ord hade han tänkt sig att hans faster skulle stå för alla omkostnader medan han själv skulle få klara sig från allt och till och med från arbetet. Hans bror var inte mera ridderlig: när han fick del av sin fasters biografi avslöjade han att han ingen del hade i det hela som helt hade planerats utan hans kännedom, varför han lugnt kunde två sina händer. Detta vare nu en illustration av två välbärgade brorsöners förhållande till sin arvtant, som dock hade gjort mycket för att hjälpa dem fram genom livet.

Emellertid var hennes historia skriven, och jag visade den även för min egen familj och goda vänner, då den var mycket lärorik och intressant. En kopia skickade jag även till mina nu redan gamla vänner, affärsdamen och hennes dotter, som nu gick tryggt på gymnasiet, och när jag återkom till Göteborg och träffade dem på nytt fick jag från modern en intressant förfrågan:

"Vad skulle du ta för att göra ett liknande arbete för en annan dam här i staden?"

Jag svarade en aning undvikande, en aning bränd som jag var av mitt tidigare liknande uppdrag, men ville ej heller direkt avfärda en ny möjlighet.

Den nya klienten skulle vara en viss dam ur affärsvärlden, och jag skulle få resa runt lite i västra Sverige och få träffa olika människor för att samla uppgifter.

"Kanske till hösten," sade jag. "Vem är denna dam?"

"Det är jag själv."

Genast gick ridån upp. Självklart accepterade jag uppdraget. Jag kände ju henne redan, uppgiften skulle därför till och med bli lättare än uppdraget i Belgien, och samtidigt insåg jag omedelbart att ett gammalt mysterium var löst. Jag behövde inte på nytt besöka operan i Stockholm för att träffa en viss sorgsen gentleman. Jag visste nu vem han var. Jag nästan riktigt kände hur han log omkring mig över sitt lyckade puts, som nu efter jämnt två år hade nått sin fullbordan.

Mannen i fråga var naturligtvis denna modiga, företagsamma och beundransvärda affärskvinnas före detta man, som varit avliden redan i tio år första gången han uppsökte mig. Jag betraktade på nytt några fotografier av honom och kände nu alltför väl igen honom. Visst var det samme man.

Detta vare berättat såsom inledning.

XV. Förtroendet.

1.

Det var under en av mina resor. Det var i en av de mera trivsamma järnvägsstationerna i Europa. Vilken det var spelar ingen roll, men när jag kommer in i kaféet och ser mig om efter matsserveringen söker mina blickar automatiskt även efter det lämpligaste stället att sitta. Ganska snart finner mina ögon ett lugnt hörn av kaféet där man kan sitta i fred, men vid det bordet sitter det redan en man. Våra blickar möts och jag känner igen honom. Jag glömmer kaffet och går genast med mitt bagage fram till honom.

"Den här gången vet jag vem du är," säger jag till honom.

Han ler sorgmodigt och svarar: "Därför sitter jag här," som om han ville be om ursäkt.

När jag står handfallen och inte riktigt vet vad jag ska göra säger han förståndigt och med en viss bestämdhet: "Kom du inte hit för att dricka kaffe?"

Jag förstår vad han menar, lämnar min ryggsäck och mina båda väskor hos honom och går bort mot serveringen. Jag har i alla fall inte fått något i mig på hela dagen.

När jag kommer tillbaka med en bricka med rykande hett kaffe och wienerbröd säger han med samma väl avvägda kombination av förnuft och meningsfullhet: "Jag antar att jag har mycket att stå till svars för." Med det menar han att jag har många frågor att ställa honom.

"Jag trodde aldrig vi skulle ses igen," säger jag.

"Min dotter ville gärna att vi skulle göra det."

Jag sätter mig ner. Visserligen har jag haft oändligt mycket att tänka på som jag gärna hade velat tala med honom närmare om, men allt detta förbleknade nu inför den stormflod av nya frågor som nu infann sig plötsligt alla på en gång.

Vad skulle jag tro om honom för det första? Var han en levande varelse av kött och blod? Jag vågade inte vidröra honom av fruktan för att få veta svaret.

Han tycktes precis läsa och förstå alla mina tankar. "Var inte rädd för mig," säger han. "Jag är inte så farlig som jag ser ut."

"Jag är inte rädd," säger jag försiktigt. "Däremot vet jag inte riktigt hur jag ska hantera min egen respekt för er."

Som om han inte hört mig säger han: "Du är den enda jag skulle kunna visa mig så här för. Om mina efterlämnade såg mig så här skulle de aldrig mer våga använda sina ögon. Men du är på något sätt van vid sånt här. Du tar det så naturligt. Det förenklar saken. Därigenom blir du den idealiska förmedlaren mellan mig och mina efterlevande. Nå, vad tyckte du om min efterträdare?"

Frågan kom plötsligt och tog mig med överraskning. Först ville jag inte riktigt förstå vad han menade.

"Ni menar – styvfadern?" frågade jag försiktigt.

"Ja, vem annars?"

"Han är er direkta motsats."

"Jag menar det. Förstår du varför min fru föll för honom?"

"Jag anser det mänskligt. Hon behövde någon. Karlen charmade henne."

"Vad var det då för en fru jag hade som så snabbt efter min bortgång kunde falla för en sådan fullständig motsats till mig?"

Det var inte lätt att tolka tonfallet i hans röst. Var det bitterhet? Var det sarkasm? Ville han pröva mig? Jag förstod dock vad han menade. Jag hade träffat hans "efterträdare", en ofin tölpaktig ytlig och ganska föraktlig äventyrare som led av ett astronomiskt mindervärdeskomplex.

"Situationen var inte så enkel," sade jag till sist.

"Förklara den då för mig. Kan du försvara min hustru? Kan du försvara efterträdaren? Om du kan försvara någon av dem måste det ha varit något fel på mig."

Han ställde mig verkligen mot väggen. Jag ansåg alla tre vara försvarliga, men de var så olika alla tre, och mest olik de andra var han själv, men hur kunde jag klargöra denna invecklade triangelpsykologi för honom? Hela situationen var absurd – en gengångare bad mig försvara hans änkas kärleksaffär med en annan.

Han tycktes förstå min tveksamhet, ty något mildare sade han:

"Ta det lugnt. Jag tänker inte pressa dig. Det är bara så mycket med mig själv och min familj som jag aldrig själv förstod riktigt. Det är därför jag alltid har dröjt kvar och inte kunnat lämna dem. Det är därför jag har kontaktat dig. Jag behöver någon som kan förklara för mig vad som egentligen hände med mig. Det är bara av detta egoistiska skäl som jag kontaktade dig på operan i Stockholm."

Han tittade bedjande på mig med sina obeskrivligt vackra ögon. Ingen som såg honom i detta ögonblick kunde ha tvivlat på att han var verklig. Men jag kände honom.

Det var nu min tur att lugna honom. Och utan att se på honom sade jag:

"Jag föredrar den här omgivningen. Här förstår ingen utomstående vad vi säger till varandra. Var skall vi börja?"

Och han sken upp. Vi förstod varandra.

2.

"Hon var så vacker på den tiden. Du anar inte hur vacker hon var. Hon var alla balsalars drottning. Framför allt hade hon världens vackraste hår. Man kunde bli extatisk bara av att betrakta detta rika, gyllengula generösa hårsvall, som hon förvandlade till de mest otroliga prydnadsfrisyrer. Det där med håret var hon alltid bra på, och hon blev ju sedan specialist – hårfrisörska.

Samtidigt var det något spännande med henne. Vi drogs automatiskt till varandra. Båda fann vi något hos den andra som vi behövde och saknade själva. För henne blev jag den stora varma pålitligheten och tryggheten, och hon införde i mitt liv det som jag saknade i mig själv – spänning, omväxling, något nytt och något som kunde bota min letargi.

Jag var alltid så bekväm av mig. Jag var alltid nöjd med mig själv och trygg i mig själv och ansåg mig ha skäl till att vara det, och ingen motsade mig någonsin på den punkten och allra minst min gemål. Det var som om hon automatiskt från början accepterade att jag visste allt och bäst om allting och alltid måste ha rätt. Med tiden kunde hon ibland börja ifrågasätta mina ståndpunkter, men då visade det sig alltid att jag hade haft rätt i alla fall...

Jag kunde gärna försjunka i mig själv och känna mig tillfreds med mina fridsamma vanor och börja betrakta varje förändring med fientlighet. Och varför skulle inte allt alltid få förbli vid det gamla? Varför måste sådant som var bra och vackert och charmfullt bort bara för att en förändring krävde det? Naturen och världen hade mått bäst om människan aldrig ansträngt sig för att förändra den, och den totala konservatismen fick jag aldrig skäl att omvärdera. Tvärtom förstärktes den alltid av alla fatala förändringar i vårt samhälle som jag tvingades åse.

Men samtidigt betraktade jag med misstänksamhet min egen fallenhet för att fastna i mina egna trygga vanors enkla mönster. Jag ansåg att en total tillfredsställelse med livet måste innebära att man stängde dörren för nya möjligheter och i viss mån för livet självt. Den materialistiska livsåskådningen grundar sig på den slutsatsen att ingenting kan bli bättre än vad det är. När man blir tillfreds med allt som det är och ber att ens materiella omständigheter ej bör förändras så blir man själv mer materiell än andlig. Man identifierar sig med allt det goda materiella, och då börjar anden ebba ut och ta slut.

Det var detta jag fruktade. Min tillbedda fru såg jag som den idealiska tillsatsen i mitt liv för att det skulle få mer än bara materiell innebörd och mening. Tyvärr blev det tvärtom. Mitt äktenskap om något medförde att mitt liv materialiserades.

Jag märkte detta på ett ganska tidigt stadium. Men jag ansåg att jag kunde bemästra faran. Och varför skulle jag förneka mig allt det goda som ett äktenskap medförde? Likväl var jag ständigt på min vakt och tog inga risker. Vi fungerade ypperligt socialt som goda vänner, två människor kan inte samarbeta praktiskt och socialt bättre än vad vi gjorde, rent logiskt och praktiskt passade vi varandra perfekt,

men likväl var där hela tiden någonting som varnade mig och sade: "Lämna inte ut för mycket av dig själv. Lita aldrig helt på en kvinna. Den trygghet och visshet om det rätta som du har har inte hon." Men hon körde på och blev mer och mer angelägen med åren, och ingenting kunde hejda henne. Hon var sådan.

Först efter fem år blev vi förlovade. Fem år senare föddes vår första levande dotter. Hon föregicks av två missfall. Desto mera välkommen blev vår flicka. Varför blev det två missfall? Under de fem åren efter vår förlovning fram till vår dotters födelse förblev jag alltid den bromsande parten. Jag visste inte om jag ville ha barn, jag visste inte om jag verkligen kunde lita på min sköna drottning, jag visste inte ens om jag verkligen älskade henne, ibland gjorde jag det nog men inte alltid, och framför allt skrämde jag av hennes ha-begär och hennes, som det visade sig, vulkaniska materialism. Hon ville ha allt i livet som kostade pengar medan jag bara ville ha kvar min själ. Där uppstod vår enda konflikt, som aldrig fick något uttryck. I stället fick jag min sjukdom.

Jag hade alltid skött mina studier i läkarvetenskapen ytterst noggrant, och jag visste precis från början vad det hela handlade om. "Här får jag mitt straff för att jag sålde min själ för materialismen," tänkte jag. Och det gjorde ont. Det gjorde så förtvivlat ont, och jag visste att smärtorna oavslutligt bara skulle öka så länge jag levde, så länge jag uppsköt döden, så länge jag klamrade mig fast vid livet, så länge jag skulle fortsätta ha någonting att leva för. Men det värsta av allt var att jag inte kunde dela mina innersta tankar med min egen hustru, för jag visste, att hon med sin materiella strävan, sin utåtriktade positivitet, sin glada ytlighet och sin sensuella framåtanda aldrig skulle kunna förstå den fulla vidden av min själs fullkomliga förtvivlan, som bara blev värre ju lyckligare hon blev.

Jag valde därför den allra svåraste tänkbara vägen – att så länge det var möjligt begrava min förtvivlans hemlighet i mig själv. Naturligtvis måste den dagen komma när det inte längre var möjligt att dölja min sjukdom. Naturligtvis måste min egen fru en dag få veta det, och jag fasade för den dagen.

På sätt och vis blev jag dock både positivt överraskad och belönad för att jag vågat satsa på henne när min sjukdom gradvis började framträda för hennes ögon. Hon visade sig då vara världens mest beundransvärda kvinna. Ingenting kunde trola fram alla hennes bästa sidor såsom en krissituation. När det kom till kritan verkade hon som enkom funtad för att kunna möta alla de mest omänskliga prövningar och problem i världen och kunna klara av dem. Från det ögonblick då det gick upp för henne att jag led av en kanske dödlig sjukdom var ingenting omöjligt för henne och svek hon aldrig min sida. Hon kämpade hårdast av alla för mitt liv och gav aldrig upp. Aldrig anade jag före det att jag hade gift mig med en sådan.

Kanske det var det som var meningen med både mitt äktenskap och min sjukdom – att de bästa sidorna hos en kvinna skulle komma fram så som de gjorde hos min dam, och att det skulle visa sig att jag i alla fall inte gjort fel när jag vågat lita på en kvinna.

Men jag vet inte. Så fort jag var borta fann hon en annan och den kanske minst värdiga av alla männen i vår bekantskap – en låg, själlös, ful, anskrämlig, anstötlig, billig, ofin och bedrövlig stackars krake som inte visste vad en mänsklig själ var för något. Och åt honom gav hon sitt liv – efter mig. Hur kunde en så modig kvinna, som levt upp till en så utomordentligt svår och krävande prövning som min tioåriga, dödliga skelettcancer, sedan falla för en sådan låg och tarvlig usling som den där odräglige kloak-sol-och-våraren? Kan du förklara det för mig?"

Det var inte lätt att hålla masken inför dessa självutjtelser. Masken? Jag menar självkontrollen. Det var omöjligt att inte uppleva att allting svindlade för en när man på detta sätt fick emottaga de innerligaste privata förtroenden från en avliden. Jag var hela tiden rädd för att jag skulle svimma. Att jag ibland måste torka svetten ur pannan var oundvikligt.

Han log och betraktade mig förtroligt. Han hade ställt mig en fråga, och jag måste besvara den. Det var bara att ge honom tillbaka med samma förtroliga, uppriktiga och fullkomligt äkta mynt.

"Jag vill inte bara ge dig min syn på din fru och din efterträdare, utan jag vill även noggrant försöka klargöra hur jag ser på ditt eget fall. Men du måste ha det klart för dig att jag är fullständigt utomstående. Ingenting av vad ni tre upplevde och gick igenom har jag någon som helst verklighet på själv. Allt vad jag säger är bara teorier. Men jag vill gärna ventilera dem bara för att få höra vad du tycker om dem."

"Helt utomstående?" Han log förbindligt som om han kände mig bättre än vad jag själv gjorde. "Du är mest involverad av oss alla. Själv är jag död, älskaren är avpolleterad, och min fru lever bara för sina barn och har glömt och förlorat allt det väsentliga. Hur det kom sig är hennes problem. Men du om någon är involverad."

Jag protesterade. "Jag är helt neutral."

"Min egen dotter har involverat dig."

Vad kunde jag säga? Jag stod svarslös. Kanske han hade rätt trots allt.

"Berätta nu," fortsatte han, "vad du tänkte säga om hustrun, älskaren och den avlidne mannen."

Och jag började.

"Du har förbisett en viktig detalj. Din fru var inte mer än en kvinna. En kvinna är alltid en kvinna och förblir alltid en kvinna. På en kvinna kan man aldrig ställa en mans krav. En kvinna kan för en man aldrig bli en verklig kompis, en likvärdig förtrolighetsbroder, en fullständigt pålitlig vän. En kvinna är först och främst bara känslor. Hon tänker inte med hjärnan, utan hon tänker och fungerar enbart med intuitionen som medel. Glöm att en kvinna har hjärna, logik, naturlighet, konsekvens och påtaglighet. Det har hon inte. Hon är bara själ och känslor, ömhet och deltagande, hängivenhet och trohet, religiositet, om du så vill, och hjärta. Något annat kan man inte räkna med när det gäller en kvinna.

Varje riktig kvinnas högsta önskan och strävan är att få förverkliga sin kvinnlighet med att få bli moder. Det mest typiskt kvinnliga hos varje äkta kvinna är att hon vill ha barn. Hon vill få vara moder, och helst inte bara för sina barn utan egentligen för så många män som möjligt. En moder lever blott genom den ömhet som hon får känna och visa för de män och människor som behöver henne. Männerna står högst i kurs. Därför vill hon ha söner, och när hennes söner blivit fullvuxna män vill hon behålla dem som sina barn, just för att de blivit fullvuxna män."

"Du gör utsvävningar," sade han stilla men bestämt påpekande.

"Ursäkta mig. Vad jag vill komma till är att även din frus högsta önskan på jorden var att få bli en moder för dina barn. För detta gav hon gärna allt, och hon lyckades, men du var en svår man för henne att övertala. Som du sade själv, du var alltid den som bromsade. Men när en kvinna väl kommit i gång kan ingenting stoppa henne, och hon lyckades till sist. Hon fick både en dotter och en son med dig som fader. Att du under tiden fick din sjukdom blev bara en extra utmaning för henne som moder. Hon offrade ännu mera. Hon offrade allt för dig. Hon blev gärna din moder också, och i stället för att klaga över de ohyggliga påfrestningarna, som dina

lidanden och sjukhuskval i ständigt upptrappad grad medförde för hennes del, såg hon det som sin moderliga ära att få göra allt för dig. Inte ett ljud av klagan eller protest kom över hennes läppar, ty hon hade som kvinna inte ens någon sådan tanke. Tvärtom.

Så dog du. Plötsligt var allt slut. Hon hade gjort allt för dig, och det fanns ingen äkta man kvar att göra någonting för. Den totala självuppooffringen, en hängivenhet utan gränser, följdes av ett totalt och plötsligt tomrum som var grymt i sin fullständiga tomhet.

Försök sätta dig in i hennes situation, även om det alltid är svårt för en man att göra det, ty en man kan aldrig helt och hållet förstå en kvinna. Men han kan försöka.

En änka var ensam med två barn. Hon måste ensam försörja sin familj. Hon måste arbeta ihop deras levebröd, laga deras mat, sköta deras uppfostran, ge dem ett hem och ge dem en skola. Dottern var fem år och sonen bara ett. Kan hon klara allt detta ensam? Inte om hon är kvinna.

I sin ensamhets och övergivenhets totala mörker sökte hon någon form av stöd, och vad fann hon? Hon fann en sällsamt beskaffad man. Han hade känt dig, och han var gärna den som ställde upp med yttlig, lättsam underhållning. Vad änkan behövde efter den mångåriga, oerhörda, djupt gående påfrestningen var just någon som kunde rädda henne från djupet i mörkret, som kunde lära henne skratta igen, en menlös underhållare, en narr. Men din så kallade efterträdare var mer än så. Han var en bedrövlig person. Han hade inte lyckats särskilt väl i livet, han stod helt i skuggan av sin bror som gjort sig ett namn som ishockeyspelare som kunde slå vilt med klubban i TV i allas vardagsrum, han var ful, han var ömklig och tafatt, kort sagt, det var synd om honom. Här hittade alltså din änka plötsligt en ny fullvuxen man att kunna vara mamma åt och kunna ta hand om. Hennes moderskänslor berusades, och hon accepterade honom med öppna armar. Visst var det oklokt, visst var det barockt, visst var det någonting för din släkt och dina vänner att rynka på näsan åt, visst verkade det otroligt mot ditt minne, men vad kan man begära av en kvinna? Om man inte kan unna henne hennes kvinnlighet är det bättre att inte ha något med någon kvinna att göra."

Jag tystnade. Han tittade tankfullt ner i bordet.

"Nå, och jag då? Hur förklarar du min sjukdom?" sade han lågt.

"Den är ett fenomen för sig. Den kan bara förklaras genom din känslighet. Naturligtvis finns det också en medicinsk förklaring, men den tror jag inte på. Jag tror inte att cancer kan vara ärftlig. Om någon sjukdom är psykosomatisk så är det alla former av cancer utom lungcancer hos rökare.

Att din mor dog i blodcancer är ingen förklaring till din skelettcancer. Hon var frisk när du föddes, och du fick din skelettcancer långt efter hennes död. Cancer har aldrig smittat eller gått i arv som blödarsjuka, aids eller andra lika hemiska sjukdomar."

Jag var medveten om att jag närmade mig ett extremt känsligt kapitel. Jag var tvungen att stanna upp ett slag bara för att hämta andan.

4.

"Ju känsligare man är, desto svårare är det att visa och uttrycka sina känslor och få andra att förstå dem. Ju känsligare man är, desto lättare är det att bli missförstådd, och desto mera sårbar är man. Man kan därför dra den slutsatsen, att ju mera resignerad, reserverad och svårtillgänglig en människa är, desto mera känslig är hon.

Ännu svårare är det om den känsliga personen i fråga är en man. En kvinna ska mest bara vara känslig och leva för sina känslor, känslor och känslighet är något kvinnligt, men en man som har en så kvinnlig egenskap i väldigt hög grad måste få svårigheter på det känsliga planet.

Att du blev sådan kan dels ha varit medfött och dels ha blivit en följd av din mycket starka modersbundenhet. Du var yngst bland flera bröder och blev din moders favorit. Hon blev ditt livs första och största kärlek, och du kom aldrig över förlusten av henne när du bara var aderton år, och det att hon dog av den hemska sjukdomen blodcancer gjorde förlusten ännu mera kännbar. Förmodligen bidrog den starka modersbundenheten till att ytterligare accentuera en redan medfödd mycket känslös natur.

Du fann aldrig en annan moder som din enda riktiga, men du fann i stället en god kvinnlig kamrat i din blivande hustru. Gradvis vågade du mer och mer lita på henne medan åren gick medan du aldrig vågade ge efter helt. Du stördes av hennes ytlighet och hennes något burdusa gåpåaranda, du ville inte dansa med henne själv vilket andra fick göra i stället, och ju mera du gav efter för henne, desto mer utvecklades gradvis en viss plågsamhet i din själ som utgjorde en komplicerad kombination av flera olika komponenter. Några av dessa var din ständiga saknad av din riktiga moder, din besvikelse över att din fru aldrig kunde förstå dig helt och hållet och dela hela ditt känsloliv med dig, och inte minst din egen otillräcklighet. Du såg vad som roade din hustru och kunde inte själv roa henne på det sättet, du såg vilka vänner hon uppskattade och kunde inte själv uppskatta dem, och samtidigt som du stod hopplöst utanför hennes ytliga värld så hade du blivit beroende av henne. Du kunde inte heller klara dig utan henne. Genom din egen känslomässiga svaghet för ädla värderingar och trohetsideal var du fast vid en kvinna som aldrig helt kunde dela dina ideal eller förstå dina värderingar. Resultatet blev en invecklad inre själssproblematik inom dig själv som aldrig kunde lösas och som ständigt blev värre.

Det är möjligt att din sjukdom blev ett uttryck för denna själskonflikt. I varje fall kan den möjligheten inte uteslutas.

Men med all respekt för din extrema känslighet och ömtålighet måste jag i detta skede få ställa dig en fråga. Jag förstår din känslighet, jag förstår din djupa skygghet och nästan totala svårtillgänglighet och nästan fränstötande reservation, allt detta var djup känslighet och sårbarhet och ingenting annat, men en sak hos dig har alltid väckt mitt tvivel. Jag tror själv inte att din sjukdom kan ha varit ärvd eller kan ha varit naturlig. Jag är övertygad om att den blev liksom ditt yttersta försvar mot den omvärld som ständigt plågade dina innersta känslor. Men för att skaffa sig en sådan sjukdom på enbart psykosomatisk väg är jag nästan övertygad om att man själv måste vilja dö. Var detta fallet hos dig?"

Han tvekade inför att svara. Till slut frågade han: "Vad får dig att dra en sådan slutsats?"

"Din dotter är dig mycket lik inte minst när det gäller själsförmögenheter, och hon har i hela sitt liv själv längtat efter att få dö."

Han såg inte på mig, men han svarade mycket tankfullt:

"Blanda inte in min dotter i detta. Mitt umgänge med döden är min ensak, liksom varje människas förhållande till döden är hennes kanske mest absoluta privatsak. Som du ser är döden ett skämt, ty jag är död men lever ändå. Vem kan någonsin bli klok på döden eller få klarhet i den eller komma till rätta med den? Fastän jag är död umgås jag fortfarande med döden. Det är nästan löjligt och befängt. Men antag att jag bara längtade efter döden så länge jag levde. Antag att min sjukdom bara var ett

enda långt utdraget perverst självmord och ingenting annat, som du tycks vilja få det till. Än sen? Vart vill du komma med det?"

"Jag vill komma fram till en i så fall möjlig självmotsägelse i ditt fall. Du var en mycket klok och förnuftig man som hade allt att leva för, men om du då samtidigt önskade dig döden så var en sådan önskan inte förnuftig. Har jag rätt eller har jag fel?"

"Ser du inga möjliga alternativ?"

"Jag skulle kunna tänka mig en viss sorts komplicerad önskan att både vilja och inte vilja leva, att ständigt se döden framför sig men ständigt skjuta upp den, att förvandla livet till en sorts perverst självplågeri utdraget i oändlighet. En sådan kluvenhet skulle jag kunna förstå, men jag tror inte att du var sådan."

"Hur tror du att jag var då?"

"Du är fri nu. Du har distans till det hela och tål kanske som död vad som helst. Jag tror att du var dum i ett avseende. Du hade kanske världens bästa hustru, hon var beredd att ge dig hela världen, du hade en välordnad tillvaro och enbart välartade släktingar, allt i ditt liv hade du att vara stolt och nöjd och glad över, men av någon anledning ville du aldrig unna dig själv någon lycka. Du gav dig aldrig helt åt din livskamrat, du öppnade aldrig helt ditt hjärta för livet, du lät dig aldrig ryckas med av all den lycka som låg för dina fötter, du unnade dig aldrig livets goda. Varför? Varför föredrog du att göra dig själv olycklig och bli sjuk i stället för att öppna din famn för hela den värld av lycka som livet faktiskt erbjöd dig?"

Tankfullt hade han lyssnat. En stunds tystnad följde. Till slut sade han lågt:

"Jag kommer inte undan din mycket välgrundade fråga. Jag är rädd att jag måste besvara den."

Spänd till tusen inväntade jag hans kommande svar.

5.

"Jag ska försöka fatta mig kort. Vad upplevde jag under mitt liv egentligen? Som barn upplevde jag hela det andra världskriget. Jag var fyra år när det började, och jag var tio år när det tog slut. Ett barn är som allra mest mottagligt och påverkbart vid tio års ålder. En månad efter att jag fyllt tio år använde amerikanerna atombomben i krig mot Japan, som ändå hade förlorat kriget. Min känsla inför atombomben och dess fasor var ungefär: "Hur kan mänskligheten åse vad den själv lyckas åstadkomma och ändå kunna med att fortsätta leva?"

Likväl följdes det andra världskriget av en period av hopp. Möjligheten till återuppbyggnad av Europa väckte allmän entusiasm. Liksom alla andra upplevde jag 50-talet som positivt, och under den tiden gick jag ut skolan och skaffade jag mig min utbildning. Som kronan på verket träffade jag en vacker och oemotståndlig livskamrat. Hon representerade allt det bästa som mänskligheten åstadkommit under 50-talet: optimism trots allt, elegans, god moral, social positivism, framåtanda, grannhet, behag och en viss säkerhet. Jag vågade tro på livet trots allt.

Men under åren som följde brakade allting samman. Jag träffade henne 1963. Därefter kom Vietnamkriget och Olof Palme. President Kennedy, den ende amerikanske president någonsin som haft smak, blev mördad. Därefter skickade Lyndon Johnson sina bombmattor och gasmoln mot Vietnam som dödade bara civila och bara förgiftade naturen. Den vulgära popmusiken slog igenom och drog med sig hela västvärlden in i ett formligt dyrkande av bruket av droger. Och i Sverige ödelade Olof Palme ett ypperligt skolsystem som han ersatte med socialistisk

propaganda och en amerikaniserad skola som lärde eleverna till fördummade analfabeter. Samtidigt ödelade 60-talets funktionalistiska byggnadskonst alla svenska städer, och all god gammal arkitektur ersattes med fyrkantiga gråa betonglådor. Ingenting fick vara vackert längre, ingenting fick längre vara klokt och traditionellt, ingenting fick längre vara mänskligt och pittoreskt, det var en nollning av hela samhället, allt skulle nivelleras till en politiskt tillrättalagd nivå som passade Palmes kulturfientliga marxism och kunde anpassas därefter, bildning fick icke längre lov att förekomma då den förpassades till kategorin otidsenlig irrelevans och överklassnöje, och den allmänna vänstervridningen vred hela världen och särskilt Sverige ur led. I stället för den allmänna standard av bildning, historia, litteratur, klassisk musik, sedesamhet och moral som varit rådande före 1963 fick vi Olof Palmes vulgärsocialism, serietidningar i stället för kultur, nyanalfabetism, rockmusik, narkotika och fullständig moralisk upplösning. I samband med denna utveckling fick jag min sjukdom. Denna förvärrades sedan exakt i takt med hela världens ständigt accelererande miljöförstöring.

Jag tänkte aldrig mycket på mig själv. Mycket har jag varit men aldrig självisk. Se mig i stället som ett symptom på livets tillstånd i världen. Sjöfåglar dränks i spillolja, barn aborteras, urskogar skövlas, storstäder breder ut sig som öknar med sin förödande livsfientliga kriminalitet, narkotikamissbruket har sedan 1963 ständigt ökat lavinartat i hela världen, från 1960 till 1978 accelererade befolkningsexplosionen oavbrutet explosionsartat medan fler och fler människor svält ihjäl och dog i sjukdom, medan de flesta politikernas intresse i världen bara tycktes vara att motarbeta all sanning och kunskap för att i stället fria till, uppmuntra och stödja sin makt på massornas dumhet, vilket de behagade kalla 'den demokratiska principen'.

Se min sjukdom som en ensam individs maktlösa protest mot en sjuk och vidrig världsordning. Jag kommer alltid att ta naturens och livets parti mot mänsklighetens omänsklighet. Se mitt exempel som livets spröda känslighet och hur illa det måste fara i en brutal mänsklighets händer. Jag sökte aldrig döden, men mänskligheten med sin dumhet, sin kortsynthet, sin egoism och sin onaturliga omänskliga politik plågade ihjäl mig.

Är du nöjd nu?"

Jag visste inte vad jag skulle svara. För första gången visste jag nu inte alls vad jag skulle säga till honom.

Den fine saktmodige mannen tycktes förstå min tystnad. Stilla sade han:

"Jag tror inte att vi kommer att träffas mer. Du kommer nu alltid att förstå mig vare sig jag uppträder eller inte. Och även om du inte ser mig mer kommer du att hålla kontakten med min dotter. Kanske min avhållsamhet från kontakt kan stimulera dig till att hålla bättre kontakt med henne."

Han började resa sig.

"Säg mig bara en sak," sade jag till honom. "Hur kunde det komma sig att vi skulle träffas just här – på järnvägsstationen i Antwerpen?"

Han svarade med en motfråga.

"Varför kom ni själv hit?"

"Jag älskar Antwerpen som stad, och jag ville gärna återuppleva vad som för mig är Europas vackraste järnvägsstation."

"Och kommer du till Antwerpen i en sådan avsikt, och skulle jag då inte bara därför även återuppsöka dig?"

Med de orden steg han upp från bordet. Jag vände mig inte om när han gick därifrån. Tankfull satt jag kvar, ty jag hade fått mycket att tänka på.

När jag slutligen reste mig upp och såg mig omkring hade han försvunnit.

XVI.

Bävande steg jag in i restaurangbyffén för första gången på tre år. Den var precis som vanligt. Det var som om tiden hade stått still hela tiden, som om jag senast hade varit här igår. Där låg biljardbordet praktfullt inbjudande till förströelse mitt i restaurangen, och där låg de små kaféborden diskret omkringspridda i den väldiga salen som inramades av hemtrevliga träpaneler. Försiktigt sneglade jag mot det minnesvärda hörnet, det mest diskreta och skyddade stället i restaurangen, och satt det inte någon där precis som förra gången. Jag gnuggade mig i ögonen. Jo, även denna gång satt en man där utan att äta eller röka eller göra någonting, och det var samme man.

När jag kommit så långt i mina observationer lyfte han sin blick mot mig och log igenkännande. Jag gick genast fram till honom.

"Nå, hur lyder min diagnos?" sade han, som om vi hade avslutat vårt förra samtal för några timmar sedan.

"Det var länge sedan," sade jag andäktigt.

"Nej, det var det inte. Det var ju bara igår. För sådana som mig existerar inte tid och rum."

"Det var tre år sedan," sade jag.

"Du har inte besvarat min fråga."

Jag satte mig och försökte ta mig samman. "Efter vårt samtal senast har jag funderat mycket på saken, och jag fick småningom den mycket bestämda uppfattningen att ni var en av hundratusentals oskyldiga offer för den osynliga radioaktivitet som är följden av de kärnvapenprov som ostört har fått pågå i världen ända sedan 1945. Det är vetenskapligt bevisat att ett oräkneligt antal människor insjuknat i olika former av cancer i omedelbar följd av radioaktiv strålning från kärnvapenprov världen över. Det pågår en ständigt växande folkrörelse mot fortsatta kärnvapenprov ledd av läkare över hela världen."

"Så du tror att det hela var så enkelt? Det är en teori – ingenting annat."

"Jag vet, men jag tror på den. Är det bara därför du har kommit tillbaka?"

"Nej, faktiskt inte. Jag ville komma för att varna dig."

Jag tystnade. En gengångare som kommer för att varna måste man alltid ta på allvar.

"Varna mig? För vad?"

"Du håller på att bli indragen i något ytterst obehagligt."

"Vad är det för någonting?"

"Det har med mord att göra."

"Jag vet. Vad vet ni mera?"

"Mord i alla former är alltid förkastligt. Vem som än mördar och hur innebär alltid våld i någon form, och det är det varje ansvarskännande människas plikt att ta fullständigt avstånd ifrån."

"Skulle du ha tagit avstånd från mordet på Hitler om det hade lyckats?"

"Jag hade vägrat delta i det från början."

"Anser du då att Hitlers mördare fick sitt rätta straff?"

"Naturligtvis hade det varit en välgärning att mörda Hitler om det hade lyckats."

"Ett sådant mord hade du alltså godkänt?"

"Ja, men jag hade aldrig deltagit i det själv."

"Är inte det ganska dubbelmoraliskt?"

"Jag vill inte att du ska råka illa ut. Min dotter älskar dig och behöver dig."

"Om jag måste välja mellan prioriterandet av din dotters eller av världens välgång, vilket skulle då vara viktigare?"

"För din egen skull min dotters."

"Och för världens världen?"

"Ja. Men din möjlighet att göra någonting för världen är liten. Du kan exempelvis ingenting göra för att stoppa alla världens kärnvapenprov och hindra människor från att få cancer därav."

"Och om jag kunde göra någonting åt saken och därvid försakade din dotter och mig själv – skulle det vara fel?"

"Det skulle vara höjden av självupppoffring."

"Och om jag genom ett mord kunde rädda världen om det så skulle kosta mig mitt liv och min relation till din dotter – skulle det vara fel?"

"Det skulle vara dumt, för du skulle ingenting vinna på det, och världen skulle ändå aldrig tacka dig. Min son, du är ju pianist. Musiken är ditt rätta område. För din musiks skull är du älskad av min dotter, och med musiken som medel kan du göra mycket för att glädja andra och göra världen bättre. Du är ingen politisk världsförbättrare. Du är en musikalisk människoförbättrare."

"Det är slut med musiken för min del."

"Vad menar du?"

"Kommer du från andra sidan, och vet du ingenting om mitt öde? Här är någonting som inte stämmer."

Han log stilla. "Min son, en kropplös varelse har svårt för att hålla sig fullständigt informerad om alla praktiska detaljer som de dödliga har att brottas med. Hur kan din odödliga musiktjänst ha tagit slut? Här är någonting som inte stämmer." Han avbröt mig innan jag hade börjat förklara för honom världens sorgligaste musikerskeppsbrott. "Antingen älskar du min dotter eller också gör du det inte. Om du älskar henne struntar du i allt annat och ägnar du ditt liv åt henne. Det kan du göra och ändå behålla musiken. Men om du ger dig ut på politiska äventyrligheter älskar du inte min dotter, och då lämnar du henne i fred."

"Det finns ingen väg tillbaka," sade jag.

"Tillbaka till vad?"

"Till ett skepp som lidit skeppsbrott."

"Vad är det för dumheter du talar om?"

Åter befann jag mig i en fullständigt absurd situation tillsammans med denne gengångare. Vad kunde en gengångare, som varit läkare, veta och förstå om musik? Dessutom hade jag en gång för alla lämnat hela det obeskrivliga mardrömskapitlet på min förra adress bakom mig. Jag kunde bara inte befatta mig med det mera. Samtidigt kände jag hur min besökande gengångares blickar obarmhärtigt penetrerade mig från alla håll. Förgäves försökte han förstå mitt mysterium. För en gångs skull var en dödligs mysterium djupare än en döds. Annars kan vi levande ej förstå de dödas mysterier, men här var det faktiskt tvärtom.

"Min son," sade han slutligen, "du bär på en fruktansvärd hemlighet som du inte själv förstår hela vidden av. Därför kan jag inte göra det heller. Därför kan jag för tillfället tyvärr inte heller råda dig. Men jag ber att få återkomma. Tids nog kanske denna intrikata situation klarnar upp även för dödliga ögon." Och han reste sig upp och gick och försvann på samma sätt som förra gången. Men nu visste jag att jag snart skulle få se honom igen.

Och inför vad som väntade mig kanske jag verkligen skulle behöva råd och hjälp från en vän på den andra sidan när provningens dag skulle komma."

XVII.

"Vad menar han egentligen?" frågade jag min kollega. "Nu får du förklara för mig allt det som jag inte vet."

"Jag har hållit tyst om det länge. Det som vår vän Leif inte ens kunde redogöra för inför en gengångare har jag ej velat försöka förklara för en främling."

"Jag! En främling! Jag var ju Leifs bästa vän!"

"Alla Leifs vänner var hans bästa vänner."

"Nåväl, förklara för mig vad jag inte vet."

Och min kollega började äntligen sin personliga redogörelse för vad som egentligen hände på Leif Bergmans adress.

"Han hade redan bott där i tre år när det uppstod problem i huset. Dessa problem var av brydsam natur. En man som bodde ovanpå hans granne bredvid var narkoman. Denne man, som bodde högst upp ensam i en fyrarummare, var en liten klen stackare som nästan bara var skinn och ben. Under honom bodde det en ensamstående moder med en tvåårig son. Det var hon som först påtalade problematiken för Bergman.

Hon var ganska vacker men hade ett hårt sätt och hennes långa gråa hår gjorde henne ganska lik en riktig häxa, och det var mycket i hennes sätt som i gamla tider hade varit klassiska kännetecken för en häxa: hon isolerade sig, var främlingsfientlig och misstänksam och tänkte intet gott om någon. Denna kvinna slog ner på Leif Bergman och gjorde honom till sitt instrument för en begynnande hänsynslös förföljelsekampanj mot den ensamma narkomanen ovanpå.

Denne var en olycklig före detta skicklig TV-tekniker. Han hade haft en fru och till och med en son, men vid något skede hade frun lämnat honom. Därefter hade han dekat ner sig och skaffat sig dåligt sällskap. Jag känner en gammal präst som kände honom väl. Prästens utlåtande var att den olycklige var en "snäll och mycket duktig karl" som tyvärr förlorat balansen efter skilsmässan. Sådant händer dock de flesta män som överges av sina fruar av en eller annan anledning. Känslomässigt är kvinnan hårdare och mera hänsynslös än mannen och kan orsaka mannen mycket djupare och svårare skador rent själsligt än vad mannen med sin fysiska överlägsenhet kan vålla kvinnan rent fysiskt.

Det var denna ensamstående moder som först informerade Bergman om att hennes granne ovanpå var narkoman. Det ville sig inte bättre än att ett stort rivningshus samtidigt utrymdes i stadsdelen bredvid i vilket stadens alla mest beryktade narkomaner hade funnit sig tillfälliga bostäder. När huset revs blev alla dessa original hemlösa. Narkomanen snett ovanför Bergman var en snäll man som aldrig kunde säga nej. När någon ödesbroder blev hemlös upplät därför vår man sitt hem för honom. Följaktligen bodde det snart 20 gamla narkomanveteraner hemma hos vår man ovanpå den ensamstående modern, och huset var lyhört.

Trafiken till lägenheten blev enorm. Dag och natt strömmade det kunder och kurirer och besökare till och från lägenheten under ständigt larm och klampande i trappan. Bergman stördes inte av trafiken, ty han bodde snett under, men den ensamstående modern och familjen bredvid narkomanen berördes desto mer. I denna familj på tre personer var barnet en dotter på 13 år, och ibland när hon kom hem från skolan möttes hon i trappan av en hop löst och ruskigt folk som gjorde att hon inte vågade gå upp. När det hade gått så långt tog barnets föräldrar den första kontakten med hyresvärderna och levererade det första klagomålet.

Hyresvärden var en byråkrat som var känd för att helst bara hålla sig bakom sitt skrivbord. Vid sin sida hade han en skräcködlas som mest bara var till för att meddela alla besökare att han inte hade tid med dem. Till detta par levererades klagomålet om att en 13-årig flicka inte vågade gå hem till sina föräldrar högst upp i huset emedan trappan var överbefolkad av rysliga narkomaner. Hyresvärden var vänlig nog att svara att familjen skulle ta det alldeles lugnt och att polisen skulle informeras om vad som pågick.

Det gick fem månader. Under denna tid levde narkomanerna i huset fullständigt ostört varunder de ständigt utvecklade sin verksamhet. Den egentliga hyresgästen sågs aldrig mera till. Däremot såg man ofta hela gäng driva in i lägenheten fullastade med stöldgods som de sedan sorterade under natten och sedan gick och sålde. Snart uppdagade de andra hyresgästerna att alla förvaringsrum på vinden hade plundrats. Bergmans egen vind hade någon inrättat till tillfällig bostad åt sig med säng, lakan, täcken, sänglektyr och till och med biblar och kasettband med mera. En dag fann modern i familjen som bodde bredvid nästet när hon kom hem att näst-mänskorna hade kladdat ner hela deras trappavsats med filmjolk. Tydligt hade någon av gänget blivit arg på någon annan där inne och därför tillgripit en sådan filmjolksterror. Då fick modern nog. Hon ringde till polisen, (som fem månader efter husvärdens försäkran om att polisen skulle vidtalas inte hade någon blekaste aning om vad som försiggick,) och hon vidtog då omedelbara åtgärder för att flytta. Samma dag hon flyttade med mannen och dottern kom polisen 17 man stark och gjorde sin första razzia i huset. De hittade en del berusade avsigkomna människor i nästet men varken stöldgods eller knark.

En ung man flyttade in i lägenheten efter familjen. Han visste ingenting om nästet bredvid sig, då den avflyttade modern noggrant hållit tyst om den saken. Emellertid var det nu som Bergman ingrep. Hela huset med alla dess elva hyresgäster hade terroriserats och utplundrats på allt vad de ägt i sina vindar, och ingen hade kunnat göra något för att hindra trafiken till och från nästet. Det blev nya polisrazzior, men så fort en razzia var över fortsatte ruljangsen som vanligt. Vad Bergman gjorde då var att han tog ett berömvärt initiativ och visade litet civilkurage. Han författade en anonym skrivelse i form av ett upprop till alla hyresgäster i vilket han påvisade alla narkomanernas värsta övergrepp och husvärdens märkvärdiga passivitet, och därmed gav han alla hyresgästerna ett vapen i deras händer. Det var allt som behövdes. Den häxlika grannfrun tog tag i saken, sammankallade ett möte och organiserade en laglig komplott riktad mot husvärden för hans passivitets skull, och det blev ett präktigt ärende i Hyresnämnden. Samma dam organiserade till och med en advokat, som alla hyresgästerna fick betala några hundra för, så att målet säkert kunde ros i hamn.

Under tiden råkade Bergman händelsevis träffa den stackars narkomanen och före detta TV-teknikern. Han var bara skinn och ben och förklarade att han inte längre bodde i lägenheten och att alla hans olyckskamrater hade bosatt sig i den själva utan hans tillåtelse. Med ens fick Bergman en privat inblick i denne olycklige mans olycksaliga belägenhet. Det lilla offret var en god man som aldrig kunde säga nej. Svagheten för verklighetsflykt band honom samman i ett öde med alla andra narkomaner, och gänget kan man inte svika. Han kunde inte köra ut sina gäster som inte hade någon annanstans att bo och som utnyttjade hans lägenhet till rövarkula och knarkarkvart. Han sade att han själv kontaktat polisen för att få bort dem men att polisen inte gjort någonting. Och detta prisgivna offer för ett godtyckligt gäng narkomaners hemlöshet var ett helt hus hyresgäster i färd med att mobba och beröva hans rättigheter till hem och bostad.

Alla hyresgästerna var kallade som vittnen inför Hyresnämnden. Den anklagade TV-teknikern infann sig inte själv. I stället hade han ett ombud i form av en frikyrkopräst som arbetade för rehabilitering av narkomaner. Denne saktmodige frikyrkopräst stod helt ensam mot en skock arga hyresgäster med häxan i spetsen. Alla vittnesförhören spelades in på band. Till allas förvåning visade det sig att Leif Bergman hade kallats som enda vittne för narkomanen.

En enda fråga ställde frikyrkoprästen till Bergman. Den löd: "Ni har ju träffat min klient. Skulle ni säga att han är en sådan person som själv skulle kunna organisera en sådan brottslighet som har förekommit i huset, eller att han snarare är en sådan person som värre människor lätt skulle utsätta för utnyttjande och dra fördel av?" Bergman svarade att den anklagade snarare var en sådan mänska som faller offer för andra än som offerar andra.

Domen blev att den offrade dömdes till att förlora kontraktet. Domen kunde överklagas, men det gjorde narkomanen aldrig. Han föredrog att för alltid lämna alla sina medhyresgäster bakom sig.

Bergman träffade även hyresvärden på tu man hand. Denne fördömde narkomanen kategoriskt. "Det är en liten skit som inte förtjänar någons beskydd," och värden avrådde å det bestämdaste Bergman från att göra någonting för att uppträda till narkomanens försvar vidare. Bergman vågade dock framhålla narkomanens rätt till ett människovärde, vilket värden inte kunde ge honom något medhåll i.

Till vittnena mot narkomanen hade även kallats Bergmans nye granne ovanpå. Denne unge man, som flyttat in efter familjen och som inte lidit något avbräck genom plundringarna och hemsökelserna då han flyttat in först efteråt, visade sig vara en entusiastisk rockmusiker. Under de första veckorna i lägenheten hade han sin stereo på oavbrutet för hög volym utan att ens fråga sin undre granne om lov, varna honom eller ta någon hänsyn till att denne var klassisk pianist och yrkesmusiker. Det blev naturligtvis, eftersom det inte upphörde, ganska outhärdligt för Leif Bergman. Han hade själv tagit initiativet till mobbningen av narkomanen och utsatt sig för allt tänkbart obehag genom att riskera att få både alla stadens narkomaner och hela husets hyresgäster till fiender (genom att först ta initiativet till att få bort narkomanen och sedan uppträda till narkomanens försvar) och som enda belöning för allt sitt besvär fått en hänsynslös rockmusiker till granne ovanpå sig. Endast en annan seriös yrkesmusiker kan väl förstå vilken fatal inverkan ett sådant förhållande måste få på en seriös yrkesmusikers yrkesutövning.

Förhållandet varade i två och ett halvt år. I början nöjde sig Bergman med att för grannen själv påtala att han måste dämpa sig. Grannen lovade att dämpa sig och skruvade upp volymen. Bergman hade då inget annat val än att vända sig till värden, som framförde klagomålet till rockmusikern. Denne svarade skriftligt att han ansåg sig ha rätt att spela musik eftersom Bergman spelade musik. Bergman och värden stod svarslösa medan ljudterrorn ovanifrån i form av hårdrock skoningslöst fortsatte. Hur skulle man väl för en hårdrocksmusiker kunna förklara att det förelåg vissa skillnader mellan å ena sidan monotont stereodunk, total nyanslöshet, total variationslöshet i den eviga virtuosuppvisningen av tre gitarrackord, total okänslighet och okritiskhet och total brist på mjukhet i den ständiga hårdrocksmusikterrorn och å andra sidan känslig levande musik av Beethoven, Schubert, Schumann och Chopin? Bergman stod inför situationen att han behärskade och måste få studera grekiska men överröstades ständigt av en total analfabet till elev som envisades med att bara vilja skrika på swahili. Och hur förklara denna situation för en ärkebyråkrat till hyresvärd?

XVIII.

Bergman hade inget annat val än att trappa upp konflikten. Han skrev nya brev till hyresvärderna och hotade med att betala in en del av hyran som deponering hos Länsstyrelsen om ljudterrorn inte upphörde medan han samtidigt även lämnade in skarpare brev till sin granne. Denne svarade med att importera en elgitarr i sin lägenhet, skruva upp volymen på sin förstärkare med två 100-watts högtalare och börja stampa takten i golvet, gärna just när Bergman övade på Waldsteinsonaten, och menade sig därmed ge lika för lika. Eftersom Bergman förde oväsen med att spela Beethovens sonater och Chopins ballader menade sig grannen ha rätt att föra oväsen med att spela elgitarr med förstärkare och 100-wattshögtalare och stampa takten i golvet. Lika för lika, menade grannen, och struntade totalt i att huset var lyhört och att han var den som hade fördelen att bo ovanpå en ovanligt känslig musiker, vilket han var totalt okänslig för. I samband med denna upptrappning av ett hopplöst musikkrig inträffade en märklig episod.

En främling kom till huset (det var fredag den 13 april 1990) och talade redan ute på gatan vitt och brett om sitt ärende, som var amfetamin. Han ringde på alla husets hyresgästers portringklockor, och ingen släppte in honom utom Bergmans granne ovanpå. Medan gästen gick upp för trapporna fortsatte han hela vägen orda om sitt amfetamin. Han ringde på hos Bergmans granne, och denne öppnade sin dörr. De båda unga männen stod sedan i dörröppningen och pratade om amfetamin och annat sådant i en halvtimme så att hela trappuppgången kunde höra det. Därefter blev besökaren insläppt i lägenheten, varefter samma konversation fortsattes inne i lägenheten ett bra tag till. Allt detta hörde Bergman, som konstaterade att besökaren inte kom ut igen den natten.

Även grannen under Bergman hade hört besökaren orda vitt och brett om amfetamin och noterat att han blivit insläppt hos rockmusikern. Denne granne under Bergman var en hederlig hamnsjåare som älskade klassisk musik och som alltid uppskattat att Bergman spelade. Han var en kraftig bohuslänning omkring 50 år, ogift och med skulptur som hobby, och hans enda nackdel var att han söp till ibland ordentligt. När han söp till spelade han på sin grammofon latinamerikanskt tjo och tjim som han själv tjoade och tjimmade med i i takt med sina punsch- eller akvavitklunkar varunder han hela tiden skruvade upp volymen så att de eldiga sydamerikanska rytmerna och sångerna gjorde sig hörda över hela huset. Denne granne hade varit väldigt stöddig i målet mot narkomanen och demonstrerat sina militanta styrkeresurser med att bland annat plocka fram en ordentlig köttyxa. Men när det verkligen gällde var denne kraftige muskulöse yxbeväpnade granne alltid lika feg som vatten.

Han tyckte emellertid om Bergman, besökte honom ofta full eller nykter och lovade stå honom bi med alla medel om han behövde hjälp. Bergman var tacksam för detta och frågade sin stöddige vän om han var beredd att vittna mot rockmusikern. "Nej, något sådant vill jag inte bli inblandad i," sade hamnsjåaren-skulptören och drog sig ner till flaskorna i sin lägenhet igen.

Under tiden flyttade häxan, fastän hon fått frid ovanför sig efter att narkomanen frivilligt lämnat huset, kanske till följd av dåligt samvete efter den framgångsrika och lagligt genomförda mobbningsproceduren. I hennes ställe flyttade det in en familj med tre små barn. En av deras barnvagnar blev snart stulen, och kort därpå inträffade amfetaminepisoden. Häxan hade inte berättat någonting för familjen om husets öden och äventyr. Bergman var ädel nog att välja att inte informera dem om

sin konflikt med sin granne ovanpå utan att föredra att hålla dem i trygg okunnighet utanför.

Under tiden upptrappades konflikten. Bergman kontaktade en advokat, som rådde honom att gå till Hyresnämnden. Det blev kallelse till Hyresnämnden, men endast Bergman och värden blev kallade. Rockmusikern blev inte ens informerad om detta mål som enbart gällde honom. Följaktligen var målet också dödfött. Ordföranden för mötet i Hyresnämnden avskrev det genast, och allt Bergman kunde göra var att använda det faktum att mötet ägt rum som nytt vapen i sina hotelser mot sin plågoande. Han kunde meddela rockmusikern, att om denne inte genast för alltid slutade upp med sin elgitarr och sitt taktstamp så skulle det bli nya hyresnämndsmöten. Grannen svarade med att bjuda in två rockmusikkollegor tillsammans med vilka han sedan behagade öva med sin elgitarr varunder de stod och stampade takten i golvet alla tre. Följaktligen var Bergman hänvisad till Hyresnämnden igen.

Jag träffade Bergman under denna tid. Han var lättirriterad, mycket nervös och led av brist på sömn. Han vågade aldrig sätta sig vid sin flygel utan att ha både öronproppar och öronskydd, som gatuborrhare, utanpå det. Han kunde aldrig lyssna och njuta av musik på sin grammofon, ty han kunde aldrig vara säker på att få njuta av det i fred. Och för att alls kunna vara säker på att få kunna sova i fred om natten var han tvungen att hyra en extra lägenhet, en enrummare, som då blev hans extra sovbostad. Och Hyresnämnden uppsköt i det längsta att kalla till förhandlingar. Till slut kom dock kallelsen, och det var mitt i sommaren. Även den störande grannen var denna gång kallad.

Jag var med vid det oförglömliga hyresnämndsmötet som åskådare. Jag bad att få vara med, men Bergman avrådde mig från att komma. "Du är inte kallad, och du är inte part i målet. Ej heller kan jag be dig vittna mot min granne, för du har aldrig varit i den lägenheten och vet inte hur det är. Jag har andras skriftliga vittnesmål som borde räcka." Men jag fick komma med i alla fall.

Utom mötets ordförande och sekreterare var husvärden där, en formell fetlagd typisk byrådirektör, en dam som arbetade på samma kontor, en typisk billig skräcködlan, och den ökände grannen, en liten oförkämnd ung man med överklassjargong. Jag föreställde mig honom som yngst i en rik familj som aldrig behövt arbeta själv. Han verkade ganska enkel och dum i huvudet.

Mötet inleddes. Ordföranden var en ganska mild och lågmäld man som ville sköta saken så lugnt som möjligt. Med all sin erfarenhet begick han dock ett allvarligt misstag i början av mötet som därför genast spårade ur. Bergman bad att få lägga fram sitt ärende i enlighet med en inlägga som han formulerat kvällen innan och som han velat summera hela problemet med. Han hade skaffat fram en man som älskade klassisk musik och som erbjudit sig att byta lägenhet med rockmusikern. Emellertid var ordföranden rädd för känsloutgjutelser och tystade genast ner Bergman med orden: "Vi är redan väl informerade om vad ni vill," och vägrade därmed ge Bergman någon som helst talan. Därmed var faktiskt hela hyresnämndsmötet redan kört och förlorat för Bergmans del.

Hyresvärden hävdade att det trots alla Bergmans klagomål under tre års tid och trots de skriftliga vittnesmål som han skaffat fram från personer som bebott hans lägenhet när han varit bortrest inte fanns skäl att säga upp rockmusikern eftersom inga andra hyresgäster klagat på denne. Hans dam, skräcködlan, menade att Bergman gott kunde låta rockmusikern få spela i fred eftersom Bergman ändå hade en extra lägenhet att kunna ta sin tillflykt till. Rockmusikern själv, slutligen, kom

med sitt under tre år ständigt upprepade försvarsargument, att han hade rätt att få spela vilken musik han ville eftersom Bergman spelade på sin flygel.

Det blev alltså ingenting av hela mötet. Summan av det hela blev, att eftersom Bergman var den som gjort affär av saken som klagat och bråkat, så var det bäst att han flyttade själv. Ingen tog därmed någon hänsyn till att han bott längre i huset än någon annan, att han byggt upp hela sitt liv runt sin flygel i lägenheten, att det både är svårt och dyrt att finna ett hem åt en flygel och transportera den dit, och att han själv tre år tidigare gjort mycket för sina grannar, värden och huset genom att han drivit i gång försvarskriget mot narkomanerna, medan nu varken någon av grannarna eller hyresvärden ville göra någonting för att hjälpa honom.

Efteråt sade han till mig: "Jag är skändad ända in i själen." Och jag förstod att vad som hade skändats var hans musik.

Och följande dag var han spårlöst försvunnen. Och kort efter det påträffades de båda liken i en gatukloak inte långt därifrån.

Minst sagt en märklig berättelse.

XIX.

Vi läste vidare i Bergmans efterlämnade dagbok.

"Nej," sade jag till den där René, "jag vägrar."

"Tänk på saken," sade han vidrigt leende. "Du måste inte bestämma dig nu. Sov på saken i lugn och ro. Vi kan diskutera saken vidare i Paris."

"Och vad får er att tro att jag skulle vara kvalificerad?"

"Ni överträffade er själv genom det dubbla kloakmordet."

"Jag gjorde det inte!"

"Hur vet ni det?"

"Hur vet ni att jag gjorde det? Har ni bevis?"

"Nej, men endast ni i hela världen hade motiv."

"Jag vägrar att tro att man kan begå mord i sovande tillstånd."

"Det finns ingen mänska i världen som inte någon gång har drömt om att han begått ett mord eller som inte gjort det någon gång i sina tankar. Ni har själv skrivit i en av era klagomålsrapporter till hyresnämnden i Göteborg att er grannes musik var sådan att den gjorde er hågad till att vilja mörda honom. Vad en människa kan göra i tankarna kan hon alltid göra i verkligheten."

"Allt är ni då också informerad om!"

"Tänk vilken tjänst ni skulle göra världen!"

"Och om jag skulle misslyckas?"

"Ni skulle inte misslyckas. Vi skulle göra allt för er. Det skulle ske lika smärtfritt som de båda kloakmorden."

"Jag vill inte!"

"Tänk på saken. Ni vore idealisk för uppgiften. Ni går i sömnen, ni är exceptionellt mottaglig och känslig för hypnotiskt inflytande, och ni har alla förutsättningar för att kunna lyckas."

"Hur menar du?"

"Ert yrke. Det ger er inträde överallt. Ingen skulle misstänka en internationellt uppskattad klassisk pianist för att ha mord i sinnet, och Saddam Hussein tycker om västerländsk musik."

"Jag skulle bara klanta till det på grund av rampfeber."

"Allt ni behöver tänka på är en konsert. Resten sköter vi. Ni får hela kalaset gratis inklusive alla önskvärda resor. Ni är modig. Visa världen hur modig ni är med att trotsa den och visa er solidaritet med palestinierna och deras enda försvarare Saddam Hussein med att ge en konsert för Saddams familj, släkt och vänner, och efteråt står världen inför ett oförklarligt dråp på sagde Saddam Hussein som ingen kan förklara. Det blir omedelbart revolution, ockupationen av Kuwait kommer av sig, hela miljön runt Persiska Viken räddas, och hela världen, och särskilt kung Hussein av Jordanien, blir glad. Tänk er vilken universell glädje som belöning för er modiga idealism! Och ni kan inte bindas vid mordet och får resa vart ni vill. Är det inte underbart?"

"Käre René, ni måste faktiskt låta mig tänka på saken."

"Javisst! Tänk på saken! Ännu dröjer det tills kriget bryter ut! Men det får inte bryta ut! Och ni är vår enda trovärdiga kandidat."

"Mitt ansvar är alltså oerhört."

"Se det gärna på det sättet."

"Och om jag vägrar?"

"Då blir det krig och kanske global miljöförstöring."

"Och om jag faktiskt inte begick kloakmorden och inte skulle kunna begå något annat mord heller?"

"Er känsla av oskuld är vår säkraste garanti. Lika oskyldig kommer ni att känna er efter mordet på Saddam Hussein, och ni kommer att vägra att förstå hur denne er välgörare kunde bli mördad av en av sina egna."

"Det låter för bra för att kunna vara sant."

"Kanske det. Men allt som kan uttänkas i teorin kan bli verklighet. Låt oss försöka. Låt oss ge ödet en chans, för hela världens skull."

"Och riskerna?"

"Dem är det vår sak att eliminera."

"Och hur kan jag lita på er?"

"Dum fråga. Vi litar på er."

Jag såg mig omkring i detta mondäna *Café des Arts* mitt i Antwerpen.

"Har ni ett lika fint café åt oss i Paris?"

René smålog. "Finare," sade han.

XX.

När vi hade kommit så långt i vår läsning drabbade oss en nyhet hemifrån, det vill säga den drabbade min kollega. En god vän till honom hade plötsligt dött. Nyheten var förintande för honom. Hela hans livsföring och livsrytm kom av sig, och jag förstod att det måste ha varit hans bästa vän.

"Jag är ledsen," sade han, "men jag måste fara hem till begravningen. Du får fortsätta utredningen av fallet Bergman ensam. Här är ett viktigare fall för mig."

Och han reste iväg.

Från hans resa hem till Norden fick jag snart rapporter från honom vilkas vemodiga tongångar på ett märkligt sätt blandade sig med stämningarna från läsningen av Bergmans sällsamma resedagbok. Den avlidne hade tydligen inte varit vem som helst. Jag vågar här infoga några av min värde kollegas bekännelser och betraktelser över den hädangångne.

XXI.

Dödsbudet kom som en chock. När jag såg dödsannonsern i tidningen trodde jag inte mina ögon. Hur kunde han ha dött till slut, han, den segaste och modigaste av alla, den mest entusiastiska av alla levnadskonstnärer, som överlevt hundratals operationer och svävat i 29 år mellan liv och död och klarat sig både utan njuvar och genom cancer och klarat av allt – hur kunde han nu plötsligt vara död? Om någon hade förtjänat att få leva riktigt länge och bekvämt så var det han, som under omöjliga förhållanden gjort dubbelt så mycket av sitt liv som någon normal levnadskonstnär som över huvud taget anstränger sig. Jag kunde inte tro på dödsannonsern.

Så småningom blev man dock tvungen att acceptera detta oacceptabla faktum. Just han var död, den som minst förtjänat att få dö av alla. Och jag kunde fortfarande inte förstå det. Tanken var liksom absurd. Hur kunde han ha förlorat allting på detta sätt mitt i sin seger över livet?

Efter det omöjliga företaget att acceptera fakta infann sig så saknaden. Plötsligt framstod han framför mig som den enda nära och personlige vän som jag någonsin hade haft. Plötsligt framstod han för mig som mera levande än vad han någonsin hade varit i livet. Samtidigt låg det en stor glädje och frihet i det, att han nu blivit kvitt alla sina kroppsliga obehag och decennier av handikapp och smärtor och att han fortfarande fanns kvar som en fri själ som överlevt decennier av fasor. Med ens stod alla hans bästa karaktärsdrag som mera levande för mig än någonsin. Plötsligt var han en bättre vän än han till och med varit när vi stått varandra som närmast för aderton år sedan. Och samtidigt var han borta. Det var outhärdligt.

Till min häpnad kom jag på mig själv med att ligga vaken om nätterna och bara gråta och tänka på honom. Jag åkallade honom, jag ropade till honom, jag vägrade skiljas från honom, och tårarna ville aldrig ta slut. Natt efter natt upprepades detta. Aldrig förut hade jag gråtit på det sättet. Hur var det möjligt att han, denne invalid, denne kortisonpatient, denne rullstolsförare och denne enögde cancerkonvalescent hade betytt så oerhört mycket för mig? Och samtidigt slogs jag av ett mördande dåligt samvete, och det var det värsta av allt. Hur hade jag kunnat låta alla dessa aderton år gå och så litet ägnat mig åt honom? Denne den mest unike av alla levnadskonstnärer hade jag av alla människor personligen haft privilegiet att tidvis stå särskilt nära, och hur hade jag utnyttjat den förmånen? Under tio år, från hans moders bortgång tills han etablerade sig i Borgå, hade jag inte haft någon kontakt med honom alls, och under Borgååren hade jag bara träffat honom några gånger per sommar och egentligen bara när jag genomrest Borgå. Aldrig några extra initiativ från min sida, medan han däremot ständigt hade trappat upp sina. Och under de sista åren hade vårt umgänge åter alltmer närmats sig vad det hade varit 1971, aldrig hade vi stått varandra närmare än under den senaste sommaren, och så klipps allting tvärt av just när blomstringen var i full färd med att överträffa sig själv och allt annat i ett levnadskonstnärskap utan motstycke. Jag hade inte bara förlorat min bästa vän. Jag stod även ensam kvar utan någon som liknade honom.

XXII.

Jag minns en dag under vårsommaren någon gång under början av 1960-talet. Det var kanske 1962. Berndt skulle komma till oss, och vi bodde då ännu i vår stora underbara villa vid Orrebacksgatan i Utbynäs med en idealisk trädgård, som på sitt

sätt var berömd för sin skönhet och variationsrikedom. Vi hade blommande Forsythia och ginst, Bougainvillea och blodlönn, rosor och syrener, lupiner och pioner – allt som var vackert fanns i vår trädgård. Och ut till oss kom en dag Berndt med nästan hela sitt sjukhus – sjuksäng med överbyggnad och takhandtag, dropp och katetrar, bara för att han för en gångs skull skulle få komma ut i naturen. Och vi ställde upp för honom.

Björn Sandegren och min bror Marcus höll då som bäst i gång med sin duo *the Beams*, i vilken Marcus spelade gitarr, Björn spelade trumpet och båda sjöng. Omkring Berndts säng i trädgården samlade sig *the Beams* och hela traktens ungdomar medan *the Beams* underhöll Berndt med hela sin omätliga stamrepertoar. Och omkring oss samlade sig grannarna vid sina staket för att iakttaga det sällsamma skådespelet av några duktiga unga musikanter med ännu yngre åhörare som musicerade i det oändliga för en stackars sjuk pojke som tydligen var mycket sjuk, ty han låg ju bara i sängen och rörde inte på sig. Men vi som stod nära honom märkte att han njöt.

Marcus var då 18 år och fullvuxen, Berndt var inte mer än 15, och själv var jag kanske tio. Min syster, som då stod Berndt närmast av oss, var 16. Och de talrika åhörarna omkring var allesammans mellan 10 och 15, ty jag var yngst. Och grannarna undrade så och särskilt efteråt vem den sjuke pojken kunde vara och varför han var så sjuk. Vi berättade bara att han hade blivit överkörd. Vi nämnde ingenting om långtradaren vars chaufför mycket väl visste vad han gjorde när han körde över ett barn på en cykel så att barnet fick hela bukpartiet och särskilt njurarna förstörda.

Någonting av just denna 60-talsstämning med tonerna från tidig och god 60-talsmusik var det första som trädde en till mötes när man kom till platsen för hans begravnings sammankomst 28 år senare. En restaurang i Borgå hade hyrts. Hans äldre bror tog emot när man kom in. Han förklarade meningen med det hela. "Vi har försökt följa Berndts önskemål så noggrant som möjligt. Han ville att folk skulle festa och vara glada till hans minne. Därför har vi nu här en helt vanlig underhållningstillställning med mat och snaps och den 60-talsmusik i bakgrunden som han själv spelat in på band. Det är litet Beatles och Nat King Cole, Frank Sinatra och litet blues och annat sådant. Inga tal kommer att hållas, för tråkiga tal var det värsta Berndt visste." Och jag fick förse mig med mat och snaps och sätta mig var jag ville.

Någon glättig stämning infann sig dock inte. Jag satt tillsammans med några andra av Berndts vänner under tystnad, ty de hade tagit hans bortgång lika hårt som jag. Emellertid uppenbarade sig småningom ett fenomen. Berndts bröder hade väntat sig ungefär 70 gäster och gjort förberedelser för det antalet, men folk upphörde inte att komma. Hovmästarna fick ideligen bära in nya bord och mera stolar, och det blev hela tiden trängre om utrymmet. Samtidigt steg stämningen, och snart kunde man höra överallt hur folk pratade livligt och skrattade och hade det trevligt. Då var gästerna redan över 200. Och det var inte bara hans närmaste Borgåvänner. Där fanns vänner till honom från hela Finland och även finskatalande sådana, själv kom jag från Sverige och var ingalunda den ende representanten för det landet, och ett annat sällskap som jag tilltalade visade sig ha kommit hela vägen från Danmark bara för att vara med vid hans avskedsfest. Hela Norden fanns med och i tre gånger större antal än vad någon hade räknat med.

"Berndt, du är dig lik," tänkte jag och mindes den sjuka pojken i vår trädgård i Utbynäs som redan då 28 år tidigare hade visat sig kunna njuta av livet på rätt sätt fastän han då redan i två års tid oavbrutet hade svävat mellan liv och död.

XXIII.

Jag minns den första gången när han fick mig att spärra upp ögonen. Det var 1964, året för den definitiva positiva vändpunkten i hans tillstånd. Han kom faktiskt cyklande till oss i Utbynäs från Örgryte, och det var minst en mil. Ett år tidigare hade han varit ett kraftlöst paket som aldrig kunde ta sig ur sängen eller ens lyfta en apelsin....

Det var väl följande år som han förvånade mig på samma sätt en gång när han kom på besök med sin familj och vi skakade hand. "Nej," sade han, "det där är inget handslag. Du ska ta kraftigt den andra i hand så det känns ordentligt att man blir hälsad. Ett fast handslag verkar alltid upplivande och gör ett positivt intryck." Sedan den dagen har mitt handslag alltid varit fast och energiskt, och det är Berndts förtjänst. Det förvånande var att ett sådant råd aldrig gavs mig från någon annan och att den första och enda som gav mig det var en livstidspatient som blivit överkörd av en långtradare med hjulet över magen och som i två år legat som ett paket vars adress det var osäkert om det skulle vara liv eller död....

Denna energiska handlingskraftiga friskhet gick sedan som en röd tråd genom hela Berndts återstående och oväntat långa liv. Han tröttnade aldrig på att resa utomlands och kom både till England, Tyskland, Norge, Danmark, Färöarna, Island, Grekland och Island och kanske till ännu fler länder. Han var en entusiastisk drakflygare och tröttnade aldrig på att bada bastu. Mot slutet i Borgå tvekade han aldrig inför att ringa vem som helst i hela staden om något skulle organiseras: han kände alla och gav intryck av att ha hela kommunens trådar i sina händer.

Vari bottnade denna extrema energi och kroniska entusiasm inför handlandet och det att ha att göra med människor? Jag funderade mycket på den saken. När jag och Berndt stod varandra som närmast våren 1971 kom han en gång snubblande nära en bekännelse. Vi träffades och umgicks varje vecka, och han uppskattade att jag hälsade på honom så ofta i hans egna lya på Prytzgatan. En gång gjorde han en utläggning om hur positivt ändå allting tycktes gestalta sig för honom. Han hade ett hem, hans föräldrar hade sin villa alldeles i närheten, de hade inga ekonomiska bekymmer, han var fri att resa när som helst och vart som helst, och han hade många goda vänner som dock, beklagade han, mest bara var ytliga bekantskaper. Han hade en hel värld till sitt förfogande, men han saknade någon att dela den med. Han friade därmed indirekt till en närmare vänskap med mig, och genast fick jag en inblick i hans utomordentligt tragiska situation. Genom att han var invalid och aldrig kunde bli helt bra och man aldrig kunde veta hur länge han skulle leva kunde heller aldrig någon helt satsa på honom som på en normal frisk människa. Det var då ännu osäkert om han någonsin till exempel skulle kunna lyckas vinna någon kvinna för sig. Hans mor var ju den som verkligen satsade allt på honom och som aldrig skulle svika honom, och så länge hon fanns kvar skulle det inte uppstå några problem. Men sedan? Jag rannsade mig själv. Vad kunde jag göra för Berndt egentligen? Vad visste jag om sjukvård? Och det svåraste av allt: kunde väl någon människa satsa sitt liv på en annan människa och samtidigt veta att denne när som helst skulle kunna gå bort och ganska säkert förr än senare? Det stod genast klart för mig att själv skulle jag inte kunna göra det.

Det var väl så långt men inte längre som vår intimitet sträckte sig. Han saknade någon att dela sitt goda med – men vem skulle väl någonsin kunna dela hans onda? Lyckligtvis uppenbarade sig en sådan kvinna senare.

Här fick jag också en inblick i det tragiska i hans sätt att fungera. Han var medveten om sin invaliditet, smärtsamt medveten, och om hur den ofrånkomligt fjärmade honom från alla normala friska människor. Men detta var hans livs utmaning. Desto angelägnare blev det för honom att vinna dem för sig. Desto starkare blev hans sociala umgängesbehov. Ju ytligare hans bekantskaper var, desto mer behövde han sina ytliga bekantskaper. Det gällde för honom att bevisa för sig själv att han kunde vinna alla friska människor för sin sak hur sjuk han än var. Han måste triumfera över sitt handikapp på detta sätt för sitt personliga människovärdes skull.

Redan 1964 insåg jag att vad han mest behövde var att bli ansedd och behandlad som en vanlig människa och medmänniska av sina friska medmänniskor. På den punkten gick jag honom alltid fullt ut till mötes. Allenast hans liv kunde jag inte dela med honom.

Men efter hans bortgång, när jag upplevde alla de 200 människorna från hela Skandinavien på hans avskedsfest och erfor vad de tänkte och kände, så måste jag ge Berndt äran för segern. Han hade lyckats. Alla dessa friska vänner hade vunnits för hans sak, och det visade sig med påträngande tydlighet att han hade betytt mera för dem alla än vad någon av dem hade kunnat ana så länge han levde. Han hade för dem alla blivit mycket mer än bara en medmänniska och god vän. Då först förstod vi hur mycket liv och kraft han hade givit oss alla genom att själv bli berövad sin fysiska duglighet och nödgas ersätta denna med andlig, men den andliga var så oerhört mycket mera betydelsefull, positiv och rik.

XXIV.

Det var den fatala måndagen den 19 augusti 1991 då president Mikhail Gorbatsjov i Ryssland avsattes. Det var bara att beklaga att ryssarna inte begrep bättre än att de föredrog att åtgärda en bekymmersam ekonomisk situation med att förvärpa den tusen gånger, hellre än att understödja alla de konstruktiva försök som president Gorbatsjov behjärtansvärt stått för sedan sex år tillbaka för att förvandla Ryssland från en morbid diktatur till en mänsklig demokrati.

Samma måndag kom jag till Borgå, det var lunchdags, och jag gick därför till mitt stamställe i Borgå, den lilla restaurangen Hanna Maria vid Mellangatan precis mitt emot Berndts forna guldsmedja. Ett ögonblick tvekade jag. En egendomlig impuls grep mig. Jag fick en oemotståndlig lust att gå in i guldsmedjan bara för att se hur det var där i Berndts frånvaro. Jag visste att en finskspråkig silversmed hade köpt den och att han arbetade i smedjan ensam utan medhjälpare, men det var något som avhöll mig. Jag fick en påträngande känsla av, att om jag gick in i guldsmedjan kunde jag få träffa Berndt. Det var bara därför jag avstod. Jag vågade inte.

Det var en märklig dag. Mina föräldrar hade bett mig stanna på Sarvsalö tills de själva reste in på torsdagen, men det var något som drog i mig. Nyheten på morgonen om kuppen i Ryssland tjänade som en ytterligare knuff för att få mig ut i världen igen. Och här satt jag i Hanna Marias lunchrestaurang i Borgå utanför Berndts guldsmedja och var rädd för att träffa honom. Och naturligtvis kom han då in.

Naturligtvis var det ingen annan i restaurangen som märkte något. Ingen märkte att dörren öppnade sig och att en oväntad gäst kom in. Det var bara jag som såg honom. Det var precis som i gamla tider. Tiden hade försvunnit, och där var han, tidlös, mager, med svart lapp för högra ögat och med krycka som stöd, med den

smala nacken och de skarpt framträdande nacksenorna, med det underbart knalldjupröda skägget och framför allt med de lysande goda blå ögonen.

Det var bara att acceptera situationen. Jag var redan vid kaffet. "Du kom precis innan jag måste ge mig iväg," sade jag.

"Du får ursäkta, men jag har själv ganska bråttom," sade han. Det var helt i sin ordning. Det hade han alltid.

"Jag hade faktiskt inte väntat att få se dig," sade jag.

"Men här är jag. Jag hörde att Lisbeth hade bett dig skriva om mitt liv."

"Ja. Har du någonting emot det?"

"Nej, inte alls. Mig spelar det ingen roll. Men ändå ville jag be dig att inte göra det."

"Varför?"

"Det är onödigt att rota i mitt liv. Jag är färdig. Jag lyckades lämna bara gott efter mig. Om du börjar rota i mitt liv måste du också få veta en massa saker som ingen har någon glädje av att veta. Du har redan samlat ett material som egentligen är alldeles tillräckligt. Och det är väldigt mycket som du inte vet nånting om och som du aldrig kommer att få veta nånting om heller hur du än forskar. Att forska i ett mänskoöde är att gräva och gräva och bara hitta skärvor och aldrig hitta tillräckligt med skärvor för att få hela sanningen hel. Vad vet du exempelvis om mitt äktenskap?"

"En hel del."

"Du vet ingenting. Du har redan bara förskönat det. Mellan Lisbeth och mig var det många turer som hon säkert aldrig skulle vilja att alla fick veta allt om."

"Jag medger att sådant vet jag minst om."

"Och därför har du hittills gjort ett bra arbete. Du har skonat alla utom dig själv och din egen familj. Du behöver inte göra mera."

"Ber du mig att säga nej till Lisbeth?"

"Jag har ingen rätt att be dig om nånting. Du gör precis hur du själv vill. Men du behöver inte göra mera. Du har redan analyserat min personlighet alldeles för ingående, och du behöver inte tränga djupare. Du har hittat mina silverådror och guldådror men gräver ändå vidare. Det behövs inte."

"Säg precis vad du vill. Det är bara dig jag har att rätta mig efter."

"Nåväl, eftersom du ber om det. Jag var angelägen om att göra ett gott intryck, och jag lyckades. Jag var angelägen om att göra ett gott livsverk, och jag lyckades. Mitt liv var fullkomligt som det var. Det finns ingenting att tillägga. Att Lisbeth säljer min guldsmedja till en finskatalande enstöring, att hon säljer mitt Borgåhem och flyttar till Danmark, att mina döttrar blir danskor och inte finlandssvenskor – vad gör det? Det är hennes barn, och hon är danska själv. Det är sitt liv hon bärgar, och det har hon rätt att göra. Hon behåller ändå allt det bästa av mig. Detsamma gör även alla mina vänner. Hur du berömmar och framhåller mina förtjänster spelar ingen roll – det är ändå sina bilder och minnen av mig de behåller. Vad du skriver kan varken göra till eller från. Låt dem bevara alla sina positiva intryck av mig, och försök inte förändra dem. När jag gick bort ville jag att allting skulle vara färdigt. Hela min konvalescens, alla mina föräldrars lidanden efter min olycka, alla mina smärtor, hela min kamp och ensamhet, alla mina later och misstag, allt sånt må vara glömt. Allt som var värt att leva för finns ändå kvar i form av outplånliga minnen hos alla jag kände. Inkräkta inte på dessa. Låt mina vänner få vara i fred med mig. Behåll gärna kontakten med dem, men lämna mig utanför. Allt som var tungt och svårt i mitt liv vill jag att ska vara lika borta som min aska utan gravsten.

Vad säger du?"

Jag tvekade ett ögonblick. Var det sant eller spelade mig mina sinnen ett spratt? Var det verklighet eller påtaglig dagdröm? Nej, jag kunde inte tvivla, och jag måste vara ärlig mot honom.

"Lisbeth ville att jag skulle skriva om dig för att allt det positiva med dig desto bättre skulle bevaras och för att dina barn skulle få lära känna dig bättre."

"Vad du redan har skrivit kan inte göras bättre."

"Om du anser det olämpligt måste jag säga till Lisbeth att jag inte kan göra det."

"Du *kan* göra det. Du har redan gjort det. Det är det du måste inse. Det räcker. Egentligen ville jag bara komma hit för att tacka dig. Hur går det för Margherita?"

"Så där. Hon trivs, men hennes son bor med sin fader i Stockholm medan hon själv har sin dotter i Florida. Låt oss inte gå in på det."

"Det är tydligen kris för scientologerna."

"Det har det alltid varit, liksom för finlandssvenskarna."

"Men de överlever. De är nämligen så pittoreska till mentaliteten."

"Men hela den finlandssvenska värld som du byggde upp i Borgå är borta."

"Ja, för Lisbeth kunde aldrig riktigt förstå den. Men den överlever ändå. Alla våra materiella och praktiska ansträngningar, hela min verksamhet som silversmed och guldsmed, hela min kamp för att göra rätt för mig, hela mitt livsverk, allt vad vi arbetar och lever för är egentligen bara någonting värt och blir egentligen bara bevarat i någon form om det i någon mån lyckas göra åtminstone några människor bättre.... Vad är klockan?"

Jag hade ingen klocka. Jag visade på den på väggen. Den var kvart före två.

"Det var som.... Jag måste tillbaka till guldsmedjan. De väntar på mig där. Vi har mycket att göra idag."

"Vilka vi?"

"Jag och mina medarbetare, förstås. Maria och Minna och allt vad de heter. Jag har ju ett ansvar som mästare."

Och jag såg genast för mig den gamla anrika Ahlmska gården med den underbara gamla mörka 1800-talssmedjan med alla anhopningarna av verktyg och instrument som samlat sig under århundradenas gång och den fina butiken, som han och Lisbeth själva gjort i ordning. Och jag förstod att Lisbeth inte kunnat behålla den efter Berndts bortgång. Inte ens jag hade ju kunnat gå in i den av rädsla för att få se Berndt.... Nu såg jag honom ändå och kanske just därför. Och när han gick ut förstod jag, att han uppskjutit sin lunchrast så här sent bara för att jag hade råkat komma förbi....

Men jag lydde hans råd. Jag lät hans arbete vara fullbordat.

XXV.

Till det sista kapitlet hade han varit god nog att bifoga några goda råd till mig.

"Om jag vore du skulle jag släppa fallet Bergman. Ju mer jag har tänkt på saken, desto mindre tror jag på honom som en potentiell mördare. Han förnekar ju själv ideligen i sina resonemang att han någonsin skulle kunna begå något mord vare sig omedvetet eller undermedvetet. Framför allt vägrar jag att tro att han skulle ha haft någonting med kloakmorden i Göteborg att göra. Släpp fallet innan du själv råkar in i någonting som du sedan fastnar i. Tids nog dyker vår pianist upp igen om och när han själv behagar."

Min kollega kastade alltså in handduken och ville inte mera befatta sig med saken. Således satt jag helt ensam i det torftiga och nerslitna vandrarsrummet i

Athen med Leif Bergmans efterlämnade papper. Och det minsta jag kunde göra var att fortsätta studera dem.

XXVI.

Jag satt på ett underbart trottoarkafé under en strålande sensommarsol i Clichy till ackompanjemanget av Schumanns stora Fantasi i C-dur opus 17, som någon spelade någon våning ovanför gatan inom fullt hörhåll, och njöt av den obestriddiga glädjen och harmonin av detta Paris när det var som bäst, när jag började känna mig iakttagen. Försiktigt började jag spana omkring mig utan att finna något misstänkt, varför jag för säkerhets skull tog på mig mina solbrillor. Därigenom kunde jag bättre iakttaga min omgivning utan att mina ögons misstänksamhet kunde märkas.

Knappt hade jag fått på mig glasögonen så fastnade mina ögon vid en man på gatan mitt emot. Han stod stilla i skuggan varför jag inte hade märkt honom, men nu, när jag fått på mig glasögonen, satte han sig i rörelse. Och han gick över gatan och nalkades den plats där jag satt.

Även han hade mörka glasögon. Han verkade ung men något härjad, och hans blondhet fick mig att genast misstänka att han kom från Skandinavien. Men det mest frappanta med honom var hans utmanande yttre. Han gick i sandaler utan strumpor, hade halvtrasiga fransiga jeans och en färggrann röd-violett-spräcklig blus eller tröja utan ärmar, som en undertröja. Endast en viking kan gå så sommarklädd mitt i hösten i Paris. Till detta yttre kom det långa blonda håret, som han bar utslaget och som nästan var halvmeterlångt. Lägg till allt detta ett par breda kolsvarta glasögon, och man kan lätt föreställa sig en uppenbarelse som man gärna hoppas att inte har ärende till en själv. Emellertid var det i riktning rakt mot mig som han kom, och på några meters avstånd kunde jag urskilja något av ett leende över hans mun. Han var icke skäggig men något orakad. Kunde det vara möjligt att jag kunde vara bekant med en sådan person?

Till min fasa kom han rakt fram till mig och tilltalade mig. Till min häpnad talade han dessutom klingande finlandssvenska.

"Pianisten Leif Bergman, om jag inte tar fel?" Naturligtvis kunde jag inte förneka min identitet. "Får jag slå mig ner?"

Fastän jag hade önskat att han inte gjort det, mest emedan jag instinktivt helst inte ville bli sedd med en sådan om en narkoman närmast erinrande figur, så lät jag honom inta en ledig stol vid mitt bord. "Känner vi varandra?" frågade jag.

"Åtminstone brukade vi göra det," sade han och tog av sig glasögonen. Jag fick en chock.

"Kan det vara sant?" frågade jag.

"Är det min förändring som skrämmer dig?" Han ställde frågan som om han var van vid att människor kände sig illa till mods i hans närvaro. Jag ignorerade frågan.

"Det är ju minst tre år sen," sade jag.

För tre år sedan hade denna människa varit en prydlig och förtroendeingivande normal ung man, kortklippt, städad, oklanderligt klädd och med ett högst acceptabelt och medelmåttigt yttre. Nu såg jag honom igen sliten och härjad och förvandlad till sin egen motsats: en äventyrare som vem som helst måste bäva inför.

"Du känner åtminstone igen mig," sade han och tog glasögonen på sig igen medan jag tog av mig mina. De behövdes inte längre.

"Vad har du råkat ut för?" frågade jag.

"Var inte orolig. Ingenting farligt. Jag har bara rest mycket och prövat på allt."

"Men varför detta utmanande yttre? Du ser ju nästan kriminell ut."

"Jag är inte rädd för nånting. Förr var jag alltid försiktigheten själv, men nu har jag ingenting i världen att vara rädd för."

"Men vad har hänt?"

"Allt möjligt. Det började med att jag äntligen fick visshet i min egen bakgrund."

"Jag vet ingenting om din bakgrund. Du har aldrig berättat någonting om den för mig. Jag minns dig bara som en tystlåten och försiktig outsider som inte hörde hemma någonstans och som mest höll sig under ytan och bakom hörnet."

"Var inte orolig. Jag kan när som helst bli sådan igen. Numera lever jag mest efter mitt hår. Det kan inte undvikas att jag ibland måste klippa mig. När jag gör det blir jag normal och klär mig därefter. När det växer blir jag lika extravagant som jag ser ut."

"Du tycks kunna hålla det rent åtminstone."

"Ändå tvättar jag det aldrig utom i vatten. Är du här och ger konserter?"

"Nej, jag är här inkognito för att döda en man."

"Det låter olikt dig. Vem då?"

"Saddam Hussein."

"Han finns inte i Paris."

"Jag är på väg österut."

"Jag kommer österifrån. Vi tycks mötas på halva vägen."

"Var har du varit?"

"Mest i Indien och Tibet. Jag har fotvandrat där mellan heliga platser minst 100 mil."

"Då förstår jag att du ser tärd ut. Fick du inte nog av alla dina strapatser i Ryssland?"

"Strapatser får man aldrig nog av. Min far strapatserade sig till döds."

"Gjorde han?"

"Ja."

"Vandrade han också till fots över hela världen?"

"Nej, han lekte med döden och ville likna Kristus."

"Kom han till Jerusalem?"

"Nej, han fastnade i Nya Zeeland."

En kuslig stämning uppstod som fyllde mig med en överväldigande bävan. Kunde det vara sant? Ett av dessa sällsynta ögonblick i livet infann sig då ödets mystiska trådar plötsligt samlar sig i en enda korsvägsknut mitt i nuet som binder samman olika tider och skeenden i ett osannolikt ögonblick av förklaring och uppenbarelse.

"Hur vet du det?" frågade jag.

"Vad står på?" frågade han och tog av sig glasögonen. "Vet du någonting om min far?"

Jag satsade allt. "Min morbror," sade jag, "avled i mars 1958 i Auckland i Nya Zeeland vid 32 års ålder." Först efter att jag sagt detta vågade jag se honom i ögonen.

Vi hade alltid känt varandra för väl. Forskande bevakade jag hans klara men kyliga blå ögon, som alltid hade någonting av "Lämna mig i fred"-defensiven över sig. Just detta känsligt fränstötande och avskräckande, denna ständigt alerta försvarsmekanism, fick jag nu bevittna det mirakulösa försvinnandet av. Det tog några ögonblick för honom att komma med repliken:

"Då är vi kusiner."

XXVII.

I blytbelysning framstod hela denna märkliga relationssituation till det mirakulösa ackompanjemanget av Schumanns C-dur-fantasi i bakgrunden, som nu nådde slutet av sin första sats. Det var alltför otroligt men ändå alltför sant.

Vi hade känt varandra i tre år. Vi hade träffats på en sällsamt trevlig gårdsfest i Göteborg i det rivningshotade kvarteret Kastanjen, som bara bestod av gamla kråkslott och sekelskiftesvillor av trä, unikt placerat vid foten av Medicinarberget och med idealisk skogs- och parkmiljö bakom husen. Där hade denne märklige man för tillfället varit inneboende hos en mindre märklig dam, som sedermera kastade ut honom. Vi fann varandra genast vid denna gårdsfest. Jag uppmärksammade hans stora klara blå ögon, som tycktes noggrant utforska varje enskild människa. Även hans blick fastnade vid mig, och så snart vi bröt upp från borden träffades vi och inledde ett samtal.

Hans yttre var då anspråkslöst men ändå iögonfallande. Han var tämligen välväxt och välskapt, betydligt längre än jag och kungligt blond, och även hans ansiktsutformning var ädel och skön. Han var ett år yngre än jag men verkade ändå äldre och tog gärna kommandot i vår relation. Han förblev sedan alltid den dominerande parten. Det visade sig att han hade studerat musik i många år för att sedan övergå till – teologin.

Det visade sig från början att vi förstod varandra alltför kusligt bra. Vi blev därför nästan generade för varandra. Likväl hade vi ett intensivt umgänge från och med denna fest och ett halvt år framåt, tills vi båda insåg att vår relation höll på att bli alltför intim för att vara riktigt lämplig. Han företog sig långa resor emellanåt, och efter att han blivit utkastad av sin lesbiska värdinna försvann han spårlöst ut på en längre sådan. Sedan dess hade jag inte hört något livstecken från honom.

Hans teologiska väg hade varit ganska krånglig. Han hade provat på allt – islam, judendom, Luther, papismen, kalvinismen och slutligen fallit för ortodoxin. Han hade rest mycket i Ryssland och fotvandrat där nästan lika mycket som Maxim Gorkij. Han var expert på Dostojevskij och kunde även mycket av den övriga ryska litteraturen som är okänt för de flesta normale experter. Han talade och läste ryska obehindrat, ungefär som jag behärskade engelska, och han behärskade även både ny och gammal grekiska.

Och nu dök han upp som en helt annan figur. Intet av det ordentliga fanns kvar. I stället fanns där en äventyrarvildhet som jag aldrig hade kunnat föreställa mig hos honom. Och ändå stod vi plötsligt närmare varandra än någonsin, ty nu behövde vi plötsligt inte längre vara rädda för den olämpliga intimiteten. Med ens hade det ju visat sig att vi faktiskt var köttsliga kusiner.

"Det förklarar en sak som jag alltid brukade grubbla över," sade han när första satsen i Schumanns fantasi tog slut. "Kommer du ihåg att vi en gång konstaterade att vi hade exakt samma näsor?"

Det kom jag mycket väl ihåg. Denna märkliga likhet hade gjort ett kusligt intryck på oss. Nu var det inte kusligt längre. Och med ens brast den sista spänningen mellan oss, och vi började båda skratta.

"Är du fortfarande teolog?" frågade jag sedan.

"Ser jag ut som en sådan?" sade han leende.

"Nej."

"Ändå är jag det mer än någonsin. Man kan kalla mitt utseende den perfekta förklädnaden för en präst för hela mänskligheten."

"Är du färdig präst?"

"Nej, men i praktiken tjänstgör jag nog som en sådan. Jag är själasörjare på heltid, och hela mänskligheten är mina patienter."

Han sade 'patienter' som om hans befattning var närmast att likna vid en läkares.

"Låt mig närmare belysa min situation," fortsatte han och tog på nytt på sig glasögonen. "Jag omfattar numera alla religioner och accepterar alla deras läror och åsikter utom islams. Jag har låtit omskära mig, jag är vegetarian, jag har mediterat och fastat sex månader i ett buddhistiskt kloster och blivit vigd till munk, det är för resten min enda prästerliga ordination, och jag har noggrant studerat alla gamla Vedaskrifter på sanskrit. Ingen världsåskådning, livsåskådning eller religionsutövning är mig främmande. Endast islam har jag tagit avstånd från."

"Varför?"

"Den religionen är oförenlig med det mänskliga sättet att tänka. Dess grund är den gammaltestamentliga Gudsuppfattningen med några små olikheter. Judarnas Gud är även mänsklig, human och ångerfull ibland. Icke så islams. Judarnas Gud utsåg judarna och endast judarna till sitt egendomsfolk. Ismael är en bedragare som aldrig någonsin undfått Guds nåd. Enligt Muhammed har Gud utsett även islam, alltså Ismaels barn, till ett egendomsfolk, men Muhammeds Gud är icke judarnas Gud. Judarnas Gud är ju även mänsklig, human och ångerfull ibland. Det är icke Muhammeds Gud. Alltså är Muhammeds Gud icke densamme som judarnas Gud, och alltså är Muhammed en av världens största bedragare."

Det var lite svårt för mig att följa med i detta teologiska resonemang, men jag gjorde så gott jag kunde och gäspade i alla fall inte.

"När man hör på din röst känner man igen den gamla ärketeologen, men när man ser på dig kan man inte tro att det är du. Ursäkta mig, men din uppenbarelse är på något sätt oförenlig med teologi."

"Vad skulle du snarare associera min uppenbarelse med?"

"Äventyr, vin, kvinnor och kanske narkotika."

Han log. "Du vet vad jag tycker om kvinnor. På den punkten är jag ännu hårdare än när vi träffades. Äventyr, vin och narkotika däremot är jag lika införstådd med som med alla världens religioner." Han tog fram någonting ur fickan. Det var tre olika pass. "Det här är gjort i Ryssland," förklarade han. Det var ett finskt pass utställt på ett helt annat namn än hans eget. "Det här är svenskt." Det var också falskt. "Men det här är det bästa." Hans tredje pass var brittiskt. Det var utställt på en viss John Wesley. Det var förmodligen också förfalskat. "Jag fick det av en expert i Indien som brukade sälja erforderliga pass åt pakistanska flyktingar som sökte sig till London. Jag har fler pass hemma i byrålådan, bland annat ett ryskt, ett grekiskt och ett turkiskt."

Jag häpnade. "Och var kommer narkotikan in i bilden? Smugglar du också?"

Han log. "Nej. Men jag har provat på allt, bara för att kunna tala med narkomaner och förstå deras sätt att se på livet. Om någon bjuder mig på en pipa opium, haschisch eller harlort och jag vill veta något om den människan har jag ingenting emot att sitta och röka med honom hela kvällen intill medvetlöshet. Om någon vill dela en sil med mig och jag vill veta något om den människan så delar jag den gärna."

"Även om vederbörande har aids?"

"Nej, där går gränsen. Utan hygien kan man inte överleva."

"Och om det är heroin?"

"Första gången jag provade på heroin var faktiskt på Piazza Navona i Rom. Det var den så kallade jungfrusilen. Liksom med tagandet av en jungfrudom räcker det med en gång för den jungfruns vidkommande. Det blir aldrig bättre sedan."

"Och LSD?"

"LSD var premiären för mig på området. Jag har ingenting emot det och ingenting i mitt undermedvetna att vara rädd för."

"Och kvinnor?"

"Nu kommer vi in på ett helt annat område. Dessutom har vi diskuterat det tidigare. Men under tre år har mycket hänt. Vad vill du veta om mig och kvinnorna? Jag lovar att svara uppriktigt vad du än frågar."

"Har du ännu haft något samlag med någon?"

"Vad menar du då med samlag? Att sova med någon eller att genomföra en knullning?"

"Det senare."

"Svaret är nej."

"Varför? Är det av moraliska eller fysiska skäl?"

"Jag har aldrig varit intresserad av sex, och det vet du. Idag är jag mindre intresserad än någonsin. Man kan träffas ibland och pussas ibland och till och med gå i säng med varandra men aldrig i avsikt att kränka varandra."

"Måste sex innebära kränkning?"

"Svaret är ja. Och där har du min motvilja mot ämnet."

"Är det därför du har en sådan skräck för kvinnor?"

"Skräck är inte rätta ordet. Jag upplever att umgänget med kvinnor kan vara mycket stimulerande så länge de inte vill begränsa en och ha en för sig själv. I det ögonblick en kvinna gör anspråk på att få ha en man enbart för sig själv är den mannen i livsfara, det vill säga hans själ är det. Från ett sådant ögonblick måste den kvinnan bli för den mannen en hämmande faktor, något som kringskar hans handlings- och tankefrihet, ett stopp för hans utveckling och något som gör det svårare för honom att leva. För att anpassa sig till henne måste han tänka långsammare, avstå från allt sådant som hon inte kan förstå, anpassa sina aktioner efter hennes långsammare tempo och sluta säga vad han tänker. Följden blir en betydligt tråkigare, mera inskränkt och mera svårtillgänglig person än han var innan kvinnan lade band på honom."

"Kan det då inte finnas kvinnor som kan sakna sådana negativa inflytanden?"

"Uppriktigt sagt så tvivlar jag på det, ty själv har jag aldrig funnit en sådan. Men naturligtvis kan förekomsten av mirakel inte kategoriskt uteslutas."

"Stör jag?" inföll en främmande röst i vårt samtal. Vi såg båda upp, och jag kände genast igen René i sin gamla vanliga slokhatt.

"Inte alls. Slå dig ner."

"Vem är han?" frågade min nyblivne kusin.

"Det är han som vill engagera mig för ett mord på Saddam Hussein. Han heter René."

"Angenämt," sade min exotiske kusin. "Jag heter Bernhard."

"Jag heter René. Stör jag i någon intimitet?"

"Inte alls," sade jag. "Vi är bara kusiner."

"Jaså. Det kan man inte tro," sade René tankfullt och betraktade oss och gjorde jämförelser. "Ni är varandras motsatser. Endast näsorna påminner om varandra."

"Bernhard här är teolog," försökte jag förklara.

"Jaså? Protestantisk?"

"Nej, grekisk-ortodox," sade Bernhard.

"Det var väldigt. Ni var kanske mitt inne i någon teologisk diskussion?"

Bernhard ville avfärda detta, men jag inföll:

"Faktiskt så diskuterade vi islams teologiska berättigande."

"Intressant," sade René. "Och vad kom ni fram till?"

"Bernhard här kom fram till att Muhammed måste vara en bedragare."

"Det blir tyvärr svårt att övertyga hela islam om den saken," sade René.

Bernhard Islam behöver inte övertygas. Islam kommer att slockna av sig själv.

René Det blir svårt för en så stor brand som har brunnit så länge att slockna. Betänk att det är världens starkast flammande religion.

Bernhard Desto mer angeläget är det att den branden släcks. Men den har redan börjat förintna sig själv.

René Har den?

Bernhard Betrakta den där destruktiva storskrävlaren Saddam Hussein, som ställer sig i spetsen för hela islams heliga krig mot världen. Han ockuperar ett litet försvarslöst grannland med våld och våldtar hela den Kuwaitiska nationen och försvarar denna världsförbrytelse med att han företräder islam och dess rättvisa sak. Och halva islam jublar och dyrkar Saddam Hussein som en frälsare och vägrar att se att hans sak är förlorad, medan andra halvan av islam sorgset konstaterar att Saddam Hussein splittrat hela islam i två mot varandra stående läger. Och denna politiska och religiösa kluvenhet går igenom i alla islamska länder medan endast terrorrörelsen PLO helhjärtat understöder Saddam Hussein. Vem kan se allt detta och blunda för att islam är på väg mot sin upplösning?

René Men Allah då, den allsmäktige guden? Skulle då alla muslimer tvingas till att förneka Allah?

Bernhard Vem är Allah? Muhammed stal honom från judarna. Muhammed läste Gamla Testamentet och stal material därifrån för att bilda sin egen religion, precis som L. Ron Hubbard stal en del från buddhismen, precis som Martin Luther misstolkade Erasmus idéer till att skapa sin lutheranism, precis som Karl Marx missbrukade en del vetenskapligt material till att skapa en egen ideologi. Alla dessa äventyrare var inga ursprungliga religionsstiftare. De var bedragare som stal andras idéer för att förhäva sig själva. Därför är islam ingenting annat än en enda stor hädelse från början till slut.

René Du vill alltså beröva alla muslimer deras Gud?

Bernhard De har aldrig haft någon. Deras Allah är en förfälskning gjord av Muhammed. Den guden har ingenting gemensamt med den Gud som uppenbarade sig själv för Israel. Israels Gud var så human, mänsklig, hänsynsfull och ödmjuk att han omsider även gav upphov till ödmjukhetens och kärlekens religion kristendomen. Därmed har hårda och stränga gudar ingenting mer att säga till om här i världen. Därför är islams krigs- och hämndegud absurd. Hela Bibeln visar en genomgående tendens vars yttersta konsekvens är att Gud aldrig kan vara omänsklig. Men islams gud är omänsklig. Alltså är islams gud icke gudomlig utan rent och slätt en avgud i klass med ungefär den romerska krigsguden Mars.

René Tur att vi inte har någon muslim i närheten som förstår svenska. (*René blickar skyggt omkring sig.*)

Bernhard (självsäkert) Var inte orolig, René. Vad jag har sagt skulle jag kunna säga inför hela världen och i synnerhet inför hela den muslimska världen på arabiska.

jag Kan du arabiska också?

Bernhard Inte flytande, men jag kan klara mig.

Det var sällsamt att åhöra detta samtal mellan två mänskliga motsatser. René var perfekt klädd som det anstod en parisare i beige kostym och vit skjorta med en korrekt och diskret kravatt. Allt i hans uppenbarelse vittnade om den perfekta gentlemannen och världsmedborgaren, som här satt i det mest intima och

engagerade samspråk med – ja, hm, vad skulle man kalla honom? Beatnik? Hippie? Med sina nakna armar, dramatiska svarta glasögon, långa svallande blonda hår, slitna jeans och strumplösa fötter gav han närmast intryck av att vara minst en narkomanfanatiker. Och denne man var min egen kusin och dessutom en professionell ortodox teolog.

XXVIII.

Jag (till René) Nå, nu när denna kvalificerade teolog så framgångsrikt har avrättat Muhammed så behöver jag kanske inte längre mörda Saddam Hussein.

Bernhard Du skulle aldrig kunna begå ett mord, Leif.

Jag De två som jag beskylls för att ha begått i Göteborg då?

René Apropå det så har det dykt upp en fortsättning på den följetongen som kanske kan intressera dig, Leif.

René tog fram en svensk dagstidning. På första sidan förekom två porträtt som jag kände igen. Det ena var på damen i fråga, och den andre kände jag även. Rubriken löd: "Ung teolog anhållen i kloakmordet." Även Bernhards blickar föll på tidningen, och han utbrast: "Den teologen känner jag."

"Jag också," sade jag.

"Läs högt," sade min kusin.

"Ung man med motiv för det ouppklarade mordet på Maria Berndtsson har anhållits. Samma dag som mordet begicks kom han hem från utlandet. Vittnen framhåller att Maria Berndtsson var livrädd för honom. Förhör hålles bakom lyckta dörrar."

Att jag inte hade tänkt på det förut! Det var som om en ridå plötsligt gick upp. Det var den unge mannen som hon hade förfört, han hade då varit en ung vacker konststuderande med självmordstankar, och hon hade dragit upp honom ur hans labilitet och fått honom att studera. Han hade gått från klarhet till klarhet i språkliga studier, latin och grekiska och slutligen anmält sig för en grundläggande teologisk utbildning. Han hade dock aldrig helt sluppit sina nedgångsperioder och åtminstone en gång årligen rumlat om ordentligt med sprit, fruntimmer och homosexuella och då alltid misshandlat henne och gjort sig odräglig. När han äntligen kommit in på teologiska fakulteten hade hon tagit tillfället i akt och beslutat genomföra en skilsmässa. Samma kväll, den där fatala kvällen som jag inte mindes något av, hade han kommit hem från utlandet. Med ens stod allting klart för mig. Hon hade kommit till mig bara för att söka skydd mot mannen hon skilt sig från, en tio år yngre begåvad och vacker periodare, som varit våldsam mot henne förut. Men kunde han verkligen ha tagit livet av henne? Och skulle han då ha stoppat henne i kloaksystemet? Nej, många pusselbitar fattades ännu.

"Vad tror du om saken?" frågade mig René. "Kan han vara skyldig?"

Han frågade inte om den unge teologen var skyldig. Han frågade om han kunde vara skyldig. Det var hänsynsfullt av honom.

"Det finns mycket som tyder på att han faktiskt skulle kunna vara det," sade jag.

"Är det mera troligt att du eller han gjorde det?"

Rent sakligt sett var det troligare att en med motiv för ett mord skulle begå det än en som saknade motiv. Svaret var självklart.

"Vad menar du, som är teolog och som tycks känna den anklagade?" vände sig René till Bernhard.

"Han var en mycket begåvad och mycket ung och labil vilsekommen själ. Hans far var präst, och hans båda syskon var sjuka, den ena i multipelskleros och den andra invalidiserad för livet efter en svår förlossning som sprängt bäckenet på henne. Han var alltså den enda normalt fungerande av de tre syskonen, men han var nyckfull och oregerlig. Jag hjälpte honom ibland med grekiskan. Han hade några dåliga vänner som lärde honom dricka. Han förföll då och då till vilda superperioder under vilka han blev som ett djur. Det är möjligt att din dam, Leif, var den enda klippan i hans liv. Hon tycks ju ha varit just en sådan som kunde ta sig an fallna änglar och plåstra om deras vingar. Om hon då plötsligt bestämde sig för ett avståndstagande från honom så är han just en sådan som plötsligt utan förvarning skulle kunna slå bakut ordentligt. Men även om du var oskyldig, Leif, så skulle jag gärna unna dig ett försök att oskadliggöra herr Saddam Hussein. Kanske jag skulle kunna hjälpa dig? Jag har en del kontakter där borta främst bland perser."

"Men varför hamnade hon i kloaken?" kunde jag inte upphöra med att undra.

"Grubbla inte på det," sade René sakligt. "Att hon var död och låg i kloaken tillsammans med din granne förändrar inte det bistra faktum att Saddam Hussein ännu lever och trotsar både världsfreden och världsmiljön. Låt oss inrikta oss på framtiden och låta de döda vara i fred."

Men det var inte så lätt när de döda inte ville låta de levande vara i fred.

XXIX.

"Vill du göra en sak för mig, Bernhard?"

"Gärna det, om jag kan."

"Du ska ju ändå tillbaka till Sverige. Vill du forska i saken kring den anhängne unge mannen?"

"Om jag kan."

"Jag har mycket svårt för att tro att han skulle ha kunnat gjort något sådant. Hon var en mycket god människa som aldrig tvekade inför att ta sig an fallna änglar som behövde hjälp. Den stackars unge labile begåvade ikonmålaren hade allt att tacka henne för. Tyvärr blev han aldrig helt av med sitt periodsuperi, och hon var inte mindre kvinnlig än att hon förförde honom. Han var ju ung och grön och vacker, och hon hade med sina erfarenheter tillräckligt mycket konst för att få honom fast. Hon var ju tio år äldre och i den åldern då en kvinna är som mognast och lämpligast för sex. Han var oemotståndlig för henne, och hon var för överväldigande för honom. Det kan naturligtvis ha lett till en tragedi när hon till slut ville ge honom fri, men jag har svårt för att tro det. Har du lust att forska i saken?"

"Jag ska gärna göra vad jag kan."

Och Bernhard, som reste hem följande dag, lovade avge rapport snarast möjligt, som han lovade skicka till någon av de adresser till filialer till René's firma som fanns utposterade kring hela Europa och som stod i ständig kontakt med varandra."....

XXX.

Jag går här händelserna i förväg och passerar förbi flera avsnitt av dagboken bara för att inte trötta ut läsaren. Tillsammans med René besökte Leif Bergman ställen i Frankrike som katedralen i Chartres och några slott vid Loire. De uppehöll sig en hel dag vid Amboise och Leonardo da Vincis grav därstädes, vars enkelhet och

värdighet gjorde ett djupt intryck på min vän pianisten. Graven var anonym, ingenstans i Chapelle St. Hubert framgick det att Leonardo var den som låg begravnen, och just denna anonymitet kring det enda som över huvud taget fanns i kapellet, den enkelt men harmoniskt utsmyckade sarkofagen, fann Bergman att uttryckte så oerhört väl själva essensen i Leonardos personlighet: ett universellt vetande och praktiskt behärskande av verkligheten som aldrig ställde några anspråk, en total ödmjukhet och kärlek inom en strikt vetenskaplig ram, en enkelhet utan motstycke som falsk men nödvändig fasad för ett farligt övermänskligt vetande utan motstycke.

Under dessa utflykter upphörde aldrig René att fortsätta försöka övertala Bergman för det stora uppdraget, och millimeter för millimeter fick han även Bergman närmare målet. Gradvis lät sig Bergman lockas allt längre söderut.

Vid ett tillfälle lyckades han fly från René's sällskap och leva anonymt i flera veckor hos en fransk bondefamilj uppe i bergen i Provence öster om Forcalquier, som mest försörjde sig på att göra ost av getmjölk. Modern var född svenska, och han hade känt hennes familj i hemstaden. Men René lyckades återfinna honom och systematiskt nästla in honom på nytt i sina skickligt och vattentätt flätade argument. Ett krig runt Persiska Viken var förestående, och ingen tid var att förlora.

Den tillfälliga flykten från René hade lyckats endast emedan René i Marseille hade haft många tentakler upptagna i någon större byråkratisk skandalhärva av något slag. Min vän Bergman hade inte velat bli involverad i detta också och passat på med att fly. Även René hade fruktat för ytterligare efterräkningar från härvan i Marseille men svor på att hålla Bergman utanför.

En gammal pianist inbjöd dem till sitt slott ovanför Cannes. Han var 87 år gammal och levde ensam i sitt rymliga slott, som han kallade "*Château Folie*", där han ständigt förplägade yngre manliga gäster. Detta sällsporda original, en sen ättling till den siste frie trubadurkonungen av Provence, som ju också hette René, hade i sina yngre dagar varit en lovande pianist men sedan blivit kär och gift sig. Det visade sig därefter att hustrun inte tålde pianoövningar. Han bytte yrke för hennes skull, de levde och arbetade sedan 40 år i Algeriet (fram till 1962) och fick en son, som nio år gammal blev överkörd och dog. Därefter dog hustrun efter en lång tids sjukdom. Först därefter, när han redan var betydligt över 60, kunde han återuppta sitt forna ungarliv. Han hade en ständig ström av gäster, som han själv lagade all maten till, gästerna kom från alla Europas hörn, och den gamle René, med sin höga panna och sin vita lejonman, som en korsning mellan Arthur Rubinstein och Rossano Brazzi, satte sig till Bergmans ära själv vid sin flygel och spelade för honom tämligen felfritt ett arrangemang av Sibelius "*Valse Triste*", ett arrangemang som Bergman lovade att förbättra till den gamle René's ära till nästa gång de skulle träffas.

René med hatten stod på tämligen intim fot redan med de yngre gästerna i detta sagolika "tokslott", som var inrett helt i morisk stil som ett mindre Alhambra, och efter några dagar tyckte Bergman att deras uppehåll där var nog. Han ville inte dras in i denna krets av äventyrliga unga män som hade alltför många hemligheter för honom som de inte hade för varandra.

I Rom hade Bergman gamla kontakter som han ansåg att han borde låta höra av sig till. Dessa ville naturligtvis att han skulle spela för dem. Nu är ju Rom halvvägs ett enda kaos, och det är inte det lättaste att få saker och ting att fungera där. I Milano fungerar alla system perfekt, det är Italiens tekniska och ekonomiska och kanske även politiska huvudstad, medan i Rom allting lider av en ofrånkomlig bromskloss. När Bergmans vänner ville att han själv skulle göra reklam för sin konsert "*all'improvviso*" försökte han dra sig ur det hela. Han ville gärna spela för vänner

intimt, men han hade inte kommit till Rom för att göra väsen av sig. Slutligen blev det en liten konsert i alla fall. I samma lokal skulle det strax efteråt förekomma ett årsmöte av något slag för någon förening. Till Bergmans konsert kom det knappast någon människa, men desto fler kom det till årsmötet mitt under konserten, och vem kan väl inför ett stundande årsmöte låta bli att dryfta mötets angelägenheter med sina kolleger? Följden blev att Bergmans konsert drunknade i ett sorl av inmarscherande pratmakare som ständigt blev fler. Bergman noterar i sin dagbok att Renés leende blev snett.

Mest uppehöll han sig vid den protestantiska kyrkogården, denna oasis mitt i den hemiska huvudstaden Rom, som egentligen legat avsidet om inte rentav utanför staden. Kyrkogården rymde gravar tillhörande talanger som John Keats, Shelley, Goethes son och andra. Keats grav ansåg Bergman att var en av de mest gripande i världen genom sin gravskrift: "Här ligger en, som i sin sorg över sina fienders hätskhet anhöll eftervärlden om att få sitt namn skrivet på vattnet." Hans eget namn finns inte med på gravstenen. Som en evig förebråelse mot mänskligheten ligger han där, död 25 år gammal i lungtuberkulos, sin tids största poetiska snille, avrättad av en oförstående kritikerkår, som så många andra misskända konstruktiva andliga människor, vilkas uppriktighet världen upptog som en förolämpning.

Jag citerar här Bergman själv: "Det moderna Rom är ett skräckexempel på metodisk överlagd miljöförstöring. Påvarnas stad före 1870 var en helig tillflyktsort och oasis för alla världens andliga människor genom sin unika miljö av medeltida bebyggelse och renässanspalats i en enda stor mystisk blandning. Ingen stad var så målerisk och pittoresk, så charmfull och så oemotståndlig för en konstnär som Rom före 1870. Alla konstnärer och diktare reste dit bara för att njuta av världens underbaraste stadsmiljö. Så blev Rom gjort till Italiens huvudstad, stadsdelar begynte rivas, breda gator drogs fram mitt i unika medeltidsmiljöer, staden drunknade i inflyttningen av miljoner, "Lösgommen" uppfördes, alltså monumentet till det förenade Italiens förste konung, över ruinerna av nedrivna påvliga palats och antika kvarter, och staden blev gradvis till en storstadsöken som alla andra. Sedan kom dessutom automobiltrafiken. Idag är det jämte Milano Italiens mest ohälsosamma stad."

I Rom dök Bernhard plötsligt upp. Han berättade det senaste från Göteborg. "Den unge teologen kunde inte bevisas om någonting. Förhören varade i veckor och månader, och poliserna började nästan ge upp hoppet om att kunna finna nya spår och få någonting ut av teologen, när denne plötsligt lyckades rymma. Han lämnade efter sig ett meddelande vari han kungjorde, att han "skulle utkräva hämnd av kloakoffrens verkliga mördare, den falska pianisten Leif Bergman, var han än gömde sig." Bernhard tillade: "Och han vet att du är i Rom. Din konsert har väckt uppmärksamhet. Men polisen hävdar, att det finns inga motiv eller ens indicier för att du skulle ha begått något brott, medan teologen dock hade motiv."

Med ens fick Bergman bråttom att i hemlighet bege sig långt därifrån, och René passade på tillfället att erbjuda honom alla möjligheter att komma längre österut. Men Bernhard föreslog Budapest. "Det är en stor stad var det blir lätt för dig att gömma dig tills vidare. Ingen behöver veta vart du rest från Rom." En tågresa i andra klass utan sovkupe via Venedig och Wien anbefalldes.

XXXI.

Under fem dagar i Budapest torde Bergman slutligt ha låtit sig övertygas. Ännu i början av Budapest-séjournen betraktar Bergman Renés och Bernhards överläggningar med oro och misstro, och han håller sig mest för sig själv medan Bernhard och René tillbringar större delen av dagarna på tu man hand. Med ens tycks Bergman sedan ha bestämt sig helt plötsligt, och dagboken gör det inte helt klart vad som blev den springande punkten. Med en axelryckning och med inställningen "går det så går det!" tycks Leif Bergman ha accepterat världens svåraste, farligaste och omöjligaste agentuppdrag.

René och Bernhard synes genast ha skridit till verket. En resa till Prag visade sig nödvändig, och alla tre reste till Prag. Från och med Prag blir Bergmans noteringar ständigt mindre upplysande. I förbifarten nämner han att de tre i hemlighet hade ett möte med Sovjetunionens ambassadör uppe i Hradcin, och därefter tycks Bergman ha fått panik och flytt ifrån sina vänner. Han utropar i dagboken: "Aldrig i mitt liv har jag eftersträvat någon politisk makt eller något politiskt inflytande i världen, och aldrig i mitt liv tänker jag göra det heller. Hellre dör jag!" Han flydde till Polen, där vännerna dock hann upp honom i Katowice, då de fann honom väntande på tåget till Warszawa. De lyckades få honom på bättre tankar, och han följde godvilligt med dem söderut igen.

De synes ha uppehållit sig några dagar i Sofia innan de fortsatte till Plovdiv och Konstantinopel. I denna till Asien direkt angränsande stad tycks Bergman ha blivit så noggrant insatt i planer och detaljer att han blev något överväldigad. Han bad om några dagars betänketid och fick tillstånd därtill. Han reste då (hela tiden i sällskap med Bernhard och René) till Smyrna och Rhodos och därifrån till Athen.

Dagboken slutar med följande rader:

"Vad det är jag har gett mig in på vet jag ännu inte, men jag har fått veta tillräckligt mycket för att ha kunnat bli övertygad om att saken kan genomföras. Eftersom jag ingenting har att förlora låter jag dem göra vad de vill med mig. De har utarbetat en tekniskt perfekt och genomförbar plan i vilken jag endast utgör en schackpjäs med vissa förutbestämda rörelserregler. Jag kan spela piano och det tillräckligt bra för att kunna få vem som helst att fatta förtroende för mig. Utan den förmågan skulle hela projektet vara dödfött. Min enda uppgift är att genomföra ett antal intima konserter i Turkiet, Syrien, Jordanien och Irak. Vad som sedan händer mellan och efter dessa konserter är det inte min sak att bekymra mig om. Jag är fri från ansvar, och mig spelar det ingen roll om jag överlever eller dör. Men det skulle vara förargligt om jag kom tillbaka från den muslimska världen med exempelvis en avhuggen hand."

XXXII.

Situationen var utomordentligt beklämmande för mig. Hela Bergmans dagbok bestod i sin summering endast av ett jättelikt obesvarbart frågetecken, och själv förblev han försvunnen. Samtidigt visste hela världen att Saddam Hussein ännu levde och att han ännu ville krig, fastän det var två månader sedan Bergman förkunnat sina planer.

Vad var att göra? Det var trist i Athen under senhösten, alla turisterna var borta medan endast de värsta slöddren var kvar, dagarna var korta och solen värmde inte längre, och det stundande kriget i Mesopotamien verkade oundvikligt.

En afton gick jag omkring och strövade melankoliskt i hotellkvarteren innanför Karaiskakis. Jag var hågad att resa hem till Sverige, ty det kändes som att mitt ärende var fullbordat och att jag ingenting mer kunde göra. En vidare vistelse i Athen skulle bara kosta pengar.

Min uppmärksamhet fångades av pianomusik någonstans ifrån. Det var något med den musiken som trängde in till mitt medvetande. Jag kände igen tonerna och melodierna men kunde inte genast placera dem. Det var Chopins ballad i F-moll. Det var den långsamma inledningen, den som Boris Pasternak beskriver som en passgångares lugna, jämna gång, Chopins underbaraste pianokompositionsentré, men det var mer än själva musiken som berörde mig. Det var själva anslaget. Det var inte hårdare än att tangenterna nätt och jämnt bringades till att få strängarna att ljuda. Så slog det mig: Just så skulle Leif Bergman ha spelat detta stycke.

Jag letade mig fram till varifrån musiken kom. Det var en mörkare smalare gata med redobogna prostituerade stående utanför en sjaskig offentlig lokal som var öppen dag och natt. Musiken kom från ett hus bakom denna. Det var ett gammalt billigt och nerslitet pensionat. Sugan av en oemotståndlig kraft gick jag fram till ingången och in i pensionatet.

Pianot var anskrämligt. Det var ostämt och av sämsta tänkbara fabrikat, men ändå spelade någon på det världens vackraste och vemodigaste musik. Vem kunde få ett så undermåligt instrument att ändå genljuda så innerligt?

Pianot stod inne i en liten sal bortom receptionen till hälften dolt bakom några stora krukväxter. Jag såg till en början endast fingrarna och händerna på pianisten. Ljudlöst inväntade jag det rätta ögonblicket.

Det kom när han presenterat balladens andra lugna tema. Sakta viskade jag:

"Ursäkta mig, men var har ni lärt er spela så vackert?"

Pianisten avbröt sig genast och reste sig för att se vem som tilltalat honom. Omedvetet hade jag gjort det på svenska. "Vem där?" sade han på samma språk. Det var Bergman.

Jag trädde fram. Han kände genast igen mig. Men han hade förändrats. Han var något åldrad och härjad och framför allt avmagrad. Kindknotorna trädde fram. Det hade de aldrig gjort tidigare.

Utan ett ord grep han min hand. "Har du funnit min dagbok?"

"Ja. Vad gör du här? Saddam Hussein lever ännu!"

"Jag vet. Jag kom hit i förrgår."

"Varifrån?"

"Jag har fullgjort allt som jag skulle utom avrättningen."

"Du har således varit i Irak?"

"Ja. Men jag kunde inte skjuta honom."

"Du har således sett honom?"

"Ja. Men det gick inte att skjuta honom."

"Hade du kunnat det?"

"Många gånger om."

"Varför gjorde du det då inte?"

"Därför att jag kommunicerade med honom i stället."

"Hur?"

"Genom tolk."

"Du fick alltså träffa honom?"

"Ja, vi tillbringade flera dagar tillsammans."

"Och vad sade han?"

"Att han inte ville krig."

"Det vet hela världen. Ändå blir det krig."
"Ännu har det inte blivit det."
"Du verkar uppskakad, härjad och åldrad. Vad har du varit med om egentligen?"
"Mycket."
"Det tror jag. Men vad då? Var är René och den där Bernhard?"
"Jag ska gärna tala om för dig allt vad jag vet, men inte här."
"Var då någonstans, och när?"
"Jag vet ett ställe."
Och han tog mig med sig.

XXXIII.

"Allt gick alldeles för bra. Det var kanske det som var felet. Jag har aldrig spelat bättre än den där kvällen i Ankara inför presidenten, och efter det var det inga som helst problem att komma in i Syrien och Jordanien."

"Följde René och Bernhard med hela tiden?"

"Nej, bara René. Bernhard höll sig på avstånd och stannade i Konstantinopel, men René var min officiella manager, och det var otroligt att se hur väl han stod sig med alla orientaliska viktiga personer. Han hade till och med privata konferenser med shiamuslimer från Iran, och han nämnde för mig i förbifarten att vad dessa iranska ayatollor och mullor var intresserade av var den senaste utvecklingen av Iran-Contras-affären och uppdagandet av president Reagans delaktighet och ansvar i sådana härvor. Men efter min konsert i Amman inför kung Hussein, och denne personligen förband sig till att ge mig passersedel till Irak, (min musik var bara halva lockbetet för Saddam Hussein; den andra halvan, och kanske merparten, utgjordes av Renés hemliga kunskaper och hans spelande av rollen som spion; han var officiellt bara min manager men hade inför maktgiriga människor i hela Orienten gett sken av att sitta inne med hemliga upplysningar om både ekonomi och militär strategi i väst,) då framlade jag min nya inställning i saken. Jag kände mig helt säker, jag hade aldrig spelat bättre i mitt liv, det kändes som att jag behärskade mitt liv och mina sinnen till fullkomning, jag hade aldrig varit så lugn och kallsinnig...."

"Vad föreslog du?"

"Att jag skulle skjuta Saddam Hussein utan någon medicinsk påverkan. Jag skulle göra det vid mina sinnens fulla bruk på eget initiativ som ett överlagt mord."

"Det var djärvt. Och vad svarade René?"

"Han och de andra menade att jag äventyrade hela företaget. De insisterade att jag i Irak skulle underkasta mig deras expertisbehandling som planerat, men jag vägrade fortsätta om jag inte fick sköta saken som jag själv ville. 'Antingen låter ni mig skjuta galningen i vaket tillstånd, eller också reser jag hem,' sade jag och vägrade kompromissa. René och hans hejdukar tittade menande på varandra som om de alla ville upplysa varandra om att "Han menar det!" och gick slutligen med på att låta mig försöka utföra missionen utan påverkan. Men René försökte i det längsta övertala mig att ändå underkasta mig programmet. Han menade att det skulle vara mycket säkrare. I så fall skulle ingenting kunna misslyckas. Men jag ville ha äran för dådet själv och ta ansvar för det. Och så reste vi in till Irak."

"Hur gick det? Fick du träffa Saddam Hussein?"

"Ja. Först hette det, när vi kom till Bagdad, att jag inte alls skulle spela och att diktatorn bara ville samtala med René. Men René insisterade på att boven även skulle få stifta bekantskap med mig, och sålunda fick jag träffa honom. Det skedde

naturligtvis under striktaste tänkbara försiktighetsåtgärder. René och jag fick inte ens ha armbandsur på oss när vi träffade diktatorn. Men efter sitt första möte med mig ville han se mig fler gånger. På något sätt hade denne sluge tyrann lyckats lista ut något om Renés kunskaper om hur man lyckas få mördare att begå mord utan att dessa själva är medvetna om saken. Han insåg snart att även jag visste en del om denna mördarlejnningsteknik, och då René var motvillig till att avslöja alltför mycket började i stället Saddam Hussein ta mig under behandling. På så sätt kom jag att dagligen få träffa detta grymma diktatorsnille och ha långa samtal och diskussioner med honom under tämligen fria och intima former. René varnade mig ständigt för att säga för mycket till den odräglige diktatorn, men jag såg mindre av René för varje dag. Till slut var han plötsligt försvunnen. När jag då fick träffa diktatorn frågade jag genast:

"Vart har min manager tagit vägen?"

"Han har rest hem till Europa," svarade den iskalle diktatorn utan en min. "Vi vet allt om er två. Meningen var att ni, herr pianist, skulle ha mördat mig under somnambulistisk påverkan, men genom våra källor har vi fått veta att ni motsatt er varje form av hjärntvätt. Detta hedrar er. Nu har vi skickat er gode ven René utomlands medan ni får stanna kvar som vår högt ärade gäst."

Jag blev genast orolig. "Ni har väl inte låtit mörda honom?" frågade jag.

"Ingalunda. Han är i goda händer. Ni kan vara alldeles lugn. Vi är inga barbarer fastän vi är muslimer. Vi ställde honom bara inför ett val och gjorde honom ett förslag. Han fick välja mellan att resa hem eller ställas inför rätta för sin komplot. Han insåg att han spelat sin roll dåligt och reste hem. Även ni får resa hem när ni vill, men så länge ni stannar kvar är ni vår högt ärade gäst, och inte ett hår kommer att krökas på ert huvud. Vi muslimer uppskattar uppriktighet och mod, i synnerhet hos västerlänningar, då dessa i regel saknar sådana egenskaper. Ni ville mörda mig med berätt mod. Varför?" Och han log mot mig med det mest välvilliga och fötroendeingivande leende i världen.

XXXIV.

Innan jag svarade var jag tvungen att först hämta andan. Men jag visste precis vad jag hade att säga. Jag hade inga roller att spela och ingenting att dölja. Den där knölen kunde fysiljera mig direkt och sopa upp efteråt utan att ett spår blev kvar av mig eller något någonsin blev känt av mitt öde. Det var uppenbart att det där med uppriktighet hade tilltalat honom som något av en utmaning. Jag antog den beredvilligt.

"Ni talar om uppriktighet. Hur uppriktig är ni själv, när ni först bekrigar den muslimska fundamentalismen i Iran under åtta år och sedan utger er för att vara islams ledande profet? I årtal flirtade ni med väst för att få pengar och teknologi och utgav er för att vara islams mest liberala och västorienterade nation. Hela västerlandet understödde er därför kraftigt i kriget mot Iran fastän det var ett skurkaktigt krig som ni själv lömskt började."

Han avbröt mig strängt. "Jag bad om en seriös diskussion. Vill ni gräla kan jag ställa er inför k-pistarna här utanför direkt. De kan bättre svara på fåfängt gräl än jag. Ni kommer från västerlandet och anklagar mig för falskhet, opportunist och dubbelmoral. Vad består politiken av i väst om inte enbart just det dubbelspel, det genomtänkta bedrägeri och den totala falskhet som ni beskyller mig för? All min politiska statskonst har jag lärt mig i väst. Hur tror ni egentligen den store upplyste

presidenten Ronald Reagan blev president? Genom personlig karisma, hederlighet och begåvning? Denne svage filmbov och tvålreklamman? Hur kom det sig att den amerikanska gisslan i Iran släpptes fri först samma dag som han blev president fastän Jimmy Carter tillbringat ett års sömnlösa nätter med att fåfängt arbeta för deras frigivning? Jo, därför att Iran hade betalt av Amerikas republikaner för att hålla kvar gisslan ända tills Jimmy Carter förlorat valet. Detta var den verkliga Iran-Contras-affären. Dollars. Där har du ditt västerland och dess demokrati i sin prydno. Dollars under bordet till rätt personer, och rätt president blir demokratiskt vald i världens mäktigaste nation, en president som sedan riskerar ett öppet kärnvapenkrig med att plötsligt bomba Libyen utan annan anledning än paranoid misstänksamhet.

Och hela västerlandet låter lura sig av en sådan bluffmakare och väljer till och med om honom utan att någon vågar knysta ett ord. Och Kuwait betalar honom för att han betalar Iran. Kan jag då med resurser att protestera så att det hörs stillatigande åse denna ruttonhet på högsta nivå? Det är bara jag och Khadaffi som har vågat protestera i världen. Jag har gjort det mera effektivt, och därför har jag blivit hela arabvärldens hjälte. Men tyvärr har frukterna av min ansträngning lamslagits. Min plan var att få ett grepp om Arabien och tillsammans med Khadaffi strypa all oljeexport till industrivärlden. Den underbara oljekrisen 1975 kom tyvärr av sig genom Arabiens mesighet. Jag ville nu åstadkomma en mer permanent sådan. Och var det inte berättigat? Lider inte hela världen och hela naturen av den mänskliga industrivärldens effektiva miljöförstöring, vars stora och enda medel är vår olja? Ett dåligt samvete är inte tillräckligt här i världen. Det behövs att hela naturen gör uppror mot civilisationen och att all olja omedelbart upphör att användas. Låt mänskligheten sedan leva renare med enbart elektricitet, vindkraft och solenergi. Kan du klandra mig för dessa tankegångar? Vill du mörda mig för dem?"

Jag teg. Han hade givit mig något att tänka på.

"Tyvärr har jag redan förlorat. Jag är inringad. FN har ingen barmhärtighet med mitt oskyldiga folk. De svälter ihjäl och dör på sjukhusen i brist på medicin, och det är enbart FN:s och civilisationens fel. Det enda jag kan göra är att slåss till döds för min sak med vilka medel som helst. Vi blir martyrer för kapitalismen och industrivärldens miljöförstöring. Hela världen kommer att förmörkas av brandmolnen från Kuwaits oljefält om Amerika genomdriver sin och industrivärldens sak med våld. Ett krig i dag blir världens genom tiderna värsta miljökatastrof, och endast Amerika kan starta det kriget, liksom endast Amerika vågat använda atombomber i krig."

Han såg på mig. Det var tydligt att han önskade sig någon form av motargument. Annars skulle han anse mig som en ovärdig och föraktlig motståndare. Jag kom med det enda argument jag hade kvar.

"Men ert överfall på Kuwait var rena våldtäkten på en oskyldig nation. En värld kan inte åse ett sådant brott och glömma det. Om ni är religiös och har läst Koranen så måste ni som kulturmänska inse att ni gjort fel."

"Det var bara det som fattades," återtog han. "Ni försvarar er industrivärld med kulturen som ursäkt och som rättfärdiggörande av all miljöförstöring. Vilka narrar ni är, ni beskedliga, blåögda, vilsna och blinda kulturdårar! Se på denna tolk, som gör vår konversation möjlig. Där har ni er kulturvärld. Berätta din historia, Ahmed."

Och till min häpnad började vår tolk tala direkt på svenska till mig. Han var från Sverige! Jag hade talat engelska, och vår anonyme tolk hade troget och exakt översatt allt vad vi sagt till varandra på engelska och arabiska, och nu talade denne tolk svenska till mig! Han var arabiskt klädd och arabiskt solbränd, men nu såg jag att

han hade ett nordiskt utseende under kläderna och solbrännan. Vad han berättade fick mig att häpna.

"Jag var författare. Jag diktade på vers och skaldade om historien. Jag skrev episka dikter och skådespel om Karl XII, Gustav Adolf, Erik XIV och andra nationalromantiska ämnen, men ingen i Sverige var intresserad. Jag refuserades i 20 år av hundra förlag. Jag fick veta att det inte fanns publik i Sverige för dramatisk och episk litteratur och ännu mindre för hantverksskicklig vers, och till slut svarade mig alla förlagen med en och samma formel: "Tyvärr passar ni inte in i vår utgivning." Då skickade jag in en annons till Sveriges största dagstidning i vilken jag förkunnade mitt självmord och anledningen därtill. Samma dag lämnade jag Sverige för att bli palestinsk terrorist i Khadaffis tjänst mot industrisamhället. Senare fick jag veta att tidningen aldrig hade tagit in annonsen."

Saddam Hussein log triumferande. "Där har ni er kulturvärld!" hånade han med ett överlägset förakt. "I våra arabiska och i alla U-länder uppbärs alla skalder som furstar, och de behöver aldrig sakna mat för dagen eller rum om natten eller publik någonsin."

Jag visste verkligen inte vad jag skulle säga. "Ser ni inte själva hur patetiska och misslyckade ni är med hela er västerländska kultur? Ser ni inte vilket dåligt skämt ni är? Hela U-världen och arabvärlden skrattar åt er i er föraktliga löjlighet och gränslösa ynkedom. Ni anklagar oss för alla era egna brott och inbillar er och världen att ni själva är oskyldiga! Vem släppte atombomber och mördade hundratusentals oskyldiga civila på en sekund? Var det U-länderna och vi araber? Vem bombade sönder hela Vietnam och förgiftade hela dess natur för decennier framåt? Var det kanske U-länderna och vi araber? Vem står för den mesta miljöförstörelsen i världen? Är det kanske U-länderna och vi araber som står för 75% av växthuseffekten genom våra avgaser och inte USA och I-länderna? Varför bombar ni då oss? Ni anklagar oss för folkmord på 6000 kurder medan ni glömmer att USA genom bara två bomber utrotade 300,000 oskyldiga civila på ett ögonblick. Vem har någonsin anklagat USA för ett enda av alla dess folkmord inte bara på civila japaner och civila vietnameser men också på hela Nordamerikas indianbefolkning, ett överlagt och metodiskt folkmord som pågick i över hundra år? Varför anklagar ingen Amerika för alla deras gränslösa brott mot mänskligheten, medan alla i stället anklagar oss för att vi vågar försvara oss mot deras imperialism? Ja, jag vet att jag rasar fåfängt, Amerika kommer ju ändå att beseгра mig och säkert inte tveka inför att avrätta mig och låta mig gå till historien som en sanslöst ond diktator, det blir ju de som skriver historien, men vad kommer de att vinna på det? Jag håller åtminstone Irak i schack och kan kontrollera det, jag håller ordning här, vilket amerikanerna aldrig kommer att kunna göra. Majoriteten här är fanatiska shiamuslimer som vill införa den extremaste varianten av islam med totalt kvinnoförtryck, medan min regim antagligen hör till den muslimska världens liberalaste. Min egen närmaste minister är kristen.

Och så skickar ni mot mig en löjlig agentmordkomplott. Tror ni inte vi vet mera om CIA än vad CIA vet om oss? Även om USA beseгра oss kommer det bara att leda till ökat muslimskt motstånd mot USA, då USA krampaktigt bemödar sig om att göra alla muslimer till sina fiender till ingen nytta. I stället hade de kunnat behålla mig som vän här. Jag är den ende som kan hålla ordning här i landet, och det är kanske det som är mitt största brott och deras röda skynke. Jag kände för länge sedan till den där belgarens fåniga metod att hjärntvätta mördare till att omedvetet begå politiska mord. Mossad var inne på det för länge sedan men övergav metoden när den alltid bara slog fel. Er manager René skulle ha rådfrågat Mossad och aktat sig för

att komma hit. Men ingen skada är skedd, och jag har behandlat er båda humant. Ni kan inte klaga.

Men enda anledningen att jag låtit er behålla livet utan ens att ställa er inför rätta eller arresteras är att jag vet att USA kommer att förinta mig. Det har deras oljestyrda president bestämt, för han vill ha våra outnyttjade oljereserver. De kommer att göra allt för att tillintetgöra mig fullständigt och särskilt i historieböckerna. Men ingen brottsling eller diktator är så omänsklig att han inte har rätt till en advokat. Jag såg i er en chans till kanske ett överklagande. Kanske ni kan göra något för mig när jag är fallen. Ni är ju i västerlandet svaga för fallna änglar, och er avgud Lucifer har ju varit en kultfigur genom hela historien ända sedan han störtades. Låt mig åtminstone bli en fallen ängel, om ni kan. Ni kan inte skjuta mig, och ni kan inte återupprätta mig, men ni kanske kan rädda något av min själ. Politiskt är jag maktlös mot historien utom i ett avseende: mina anklagelser mot USA kommer aldrig att tystna, då det alltid kommer att finnas andra som kommer att föra dem vidare till ständigt högre instans. Och när jag är fallen med min så kallade terrorregim kommer de muslimska terrorister att följa som är värre."

Han tystnade. Han var som en katt som lekte med sin råtta, och jag kände mig ynkligt liten. Han visste att han hade mig schack matt och att han inte hade någon anledning att undfägna mig. Jag var mer än avklädd in på bara själen och kände mig som en ertappad tjuv med nerdragna byxor. Han viskade en order till en soldat, och jag befarade nu det värsta.

Till tolken frågade jag: "Vad kommer att hända med mig nu?"

Tolken återtog oberört på engelska: "Saddam Hussein gav just en order till sin vakt om att föra bort er härifrån och kasta ut er på turkiskt område."

Jag försökte ännu fråga efter tolkens namn, men tolken hade åter blivit arab. Hans ursprungliga skandinaviska kulturidentitet var åter fullkomligt begravd under all den bitterhet och besvikelse som doldes av hans arabiska klädedräkt och hans orientaliska solbränna.

Jag blev eskorterad med jeep till den turkiska gränsen och överlämnad med mina papper till turkiska gränspolis. Allt skedde fullständigt korrekt. Jag hade ingenting att klaga på."

35.

Vi vet alla hur det gick sedan. Kriget bröt ut, och herr Hussein gjorde sig skyldig till historiens största krigsfiasco med förödelsen av sitt eget land och med jordens största, sorgligaste och onödiggaste miljökatastrof i släptåg. Ingen vann någonting på detta historiens mest dumdristiga och vansinniga äventyr och allra minst palestinierna, araberna eller islam. I själva verket lyckades Saddam Hussein endast åsamka islam en obotlig skada genom att han utgav sig för att vara hela islams ledare och gjorde bort sig så totalt.

Och komplotten mot hans liv? Det förekom många sådana, och alla tystades ner. Samtliga anstiftare mot hans liv blev avrättade utom Leif Bergman. Han ensam skonades jämte René och de andra som kan ha stått bakom, och förmodligen skonades de endast emedan detta ovanliga komplottförsök genom hjärntvätt och somnambulism av Saddam Hussein och hans militära vänner snarast betraktades som något skrattretande och menlöst. Diktatorn och hans kolleger tog det helt enkelt inte på allvar.

Likväl var det allvarligt menat, och det låg en utomordentligt noggrann vetenskapligt och experimentellt utarbetad planering bakom det hela. Allting stupade på att Bergman när det kom till kritan inte ville göra det omedvetet utan medvetet. Även detta kan ha räddat hans liv, då enligt hans vittnesbörd just denna uppriktighet imponerade på diktatorn. På samma sätt misslyckades attentatet mot Lenin 1921. Den kvinnliga attentatorn hade fått order om att bara skjuta direkt och inte spilla några ord på diktatorn. Men hon ville ge diktatorn en chans, inledde en konversation med honom och gav därigenom offret möjlighet att gardera sig.

När detta skrivs lever ännu Saddam Hussein och är fortfarande allsmäktig diktator över Irak och är därmed fortfarande världens potentiellt farligaste man, då ingen vet ens efter kriget hur mycket hemliga resurser han ännu förfogar över och vilka nya destruktiva planer han kan kläcka och försöka sätta i verket. Att amerikanerna lät honom komma undan levande med sin ställning i behåll var sannolikt amerikanernas största misstag efter att ha låtit Stalin få hela Östeuropa.

Var Leif Bergman är idag vet ingen. Han återvände till Turkiet för att där söka upp Bernhard, och han nämnde något om planer på att besöka Indien för en längre period. Han sade dock säkert att han aldrig skulle kunna återvända till Sverige. Det gåtfulla kloakdubbelmordet förblir även ett mysterium ännu idag. Den som minst av alla vet om Bergman gjorde det eller inte är Bergman själv.

Även René, den mystiske planeraren och organisatören av attentatet mot Saddam Hussein med musiken och kulturen som täckmantel, är försvunnen. Enligt ett diffust rykte skall han ha rest in till Sovjetunionen på någon hemlig mission i Ukraina och Moskva. Jag fick ju aldrig träffa honom själv, men han har ändå gjort ett outplånligt intryck på mig med sin slokhatt och sin ständigt grubblande och beräknande, djupt funderande panna, som ruvade över politiska möjligheter och hemligheter vars vidder ingen kunde skaffa sig någon uppfattning om. Denne outrannsaktige "homo politicus" förblir hela denna bisarra historias märkligaste frågetecken.

Och jag är säker på att dessa tre, René, Bernhard och Leif Bergman, kommer att dyka upp igen i de mest oväntade sammanhang. Jag skulle själv kunna känna igen dem var som helst när som helst, även fast jag aldrig sett två av dem. Ett tu tre hör någon västeuropé på besök i Beirut eller Istanbul någon kväll plötsligt från ett dunkelt kafé en mästerpianist spela de utsöktaste känsligheter av Chopin på ett gammalt ostämt och patetiskt klirrande piano, men instrumentets otillräcklighet spelar ingen roll, ty det enda som man fäster sig vid är det utsökt känsliga anslaget och känslornas uttrycksfullhet i själen som hanterar de trasiga tangenterna. Då är det Leif Bergman som spelar. Om ni träffar honom, vem vet, kanske i Bangkok, kanske i Calcutta, så hälsa från mig.

Själv får jag knappast träffa honom mer. En fallen ängel kommer aldrig tillbaka till himlen. Världen är full av dem. Men alla har de kvar sina änglavingar i själen, även om de är potentiella mördare och måste hantera otillräckliga instrument. Det spelar ingen roll om strängar är brustna, pedalen knarrar, tangenterna fastnar och klanglådan är sprucken och ostämbar. Själels melodi tränger ändå igenom alla murar och fram till det mänskliga hjärtat förbi allt slagg och alla skavanker med hurdant instrument som helst – eller utan.

Göteborg i maj 1991.